

БЕЛОРУСКЕ КАЖКЕ

BISERI

30

BJELORUSKE NARODNE BAJKE

Izbor i prevod :

Dušan Perović

Ilustracije:

Božidar Kocmut

Naslovna strana:

Božidar Kocmut

NARODNA KNJIGA

BEOGRAD 1963

ZLATNO DRVO JABUKOVO

Živeli deda i baba. Dve kćeri imali — jednu dedinu, drugu babinu. Dedina se zvala Galja, a babina Julja.

Baba svoju rođenu ćerku volela, mazila, a dedinu kroz iglene uši progonila, sve gledala života da je liši.

Jednom otišao deda na sajam, kupio vočića trogodišnjaka. Doveo ga kući, pa kaže ćerkama:

— Teraćete ga na pašu redom, jedan dan jedna, drugi dan druga.

Prvoga dana poterala voku na pašu dedina ćerka. A zla maćeha joj vreteno i vreću kudeljke dala.

— Pazi — rekla joj ona — da za dan svu kudeljku ispredeš, platno da izatkaš, da ga izbeliš, i uveče kući da doneseš. To li ne učiniš, života ti nema.

Izvela Galja iz staje voku, po vratu ga pogladila i na pašu poterala. Tera ga, a sve gorke suze lije.

Vočić je pita:

— Devojko device, rusa kosice, zašto plačeš?

— Kako da ne plačem, voko? Naredila mi maćeha da ovu vreću kudeljke ispredem, platno da izatkam, da ga izbelim i uveče kući da donesem. Zar ću moći za dan s tolikim poslom na kraj izići?

— Ne plači — kaže joj vočić — samo me poteraj na svilnu travicu, na svežu rosicu, a tamo ćemo već nešto smisliti.

Poterala Galja voku na svilnu travicu, na svežu rosicu. Najeo se voka, napasao, pa joj veli:

— Sad mi vreteno i kudelj u desno uvo stavi. A u levo mi uvo duni, pa gledaj šta će biti.

Stavila Galja vreteno i kudelj u desno uvo vokino, dunula u levo — i gleda. Kad tamo — kudelja se sama prede, platno se tka, pa se beli i u trubu svija.

Kad je sve svršeno bilo, izvukla Galja gotov komad platna i, vesela, poterala vočića kući.

A zla maćeha izišla pred nju u dvorište:

— Šta je, jesi li isprela kudelj u?

— Jesam — odgovara Galja, pokazuje joj gotov komad platna.

Maćeha se samo za glavu uhvatila: toliki posao svršila pastorka! A uto i komšinice došle, gledaju kakvo je tanko platno Galja otkala. Hvale je, nahvaliti se ne mogu.

Došao red na babinu Julju da tera na pašu vočića. Dala joj mati vreteno i pola vreće kudelje.

— Ovu kudelj ispredi, ćerčice, i platna još lepšeg otkaj no što ti ga je sestra otkala. Hoću da tebe, a ne nju ljudi hvale.

Uzela Julja debelu toljagu pa poterala voku. Tera ga, a sve ga toljagom tuče. Stao voka s jedne na drugu stranu bežati, a Julja sve trči za njim, kune ga svim što joj na um padne. Trčala za njim, trčala i vreteno izgubila.

Dotala nekako voku na ravnu livadu, spustila kudelj na zemlju, pa se opružila da spava. Vočić kudelj nogama izgazio i svu je u blato sabio.

Predveče se Julja probudila, gleda — kudelja u blatu izgažena. Zgrabila ona toljagu, pa udri vočića. Pojurio voka kući, a ona sve za njim više.

Majka je kod kuće pita:

— Pa, šta bi, ćerčice, jesi li posao svršila?

— Ta nisam — ćerka odgovara.

— A zašto, kćeri?

— Kriv je vočić. Zbog njega sam i vreteno izgubila, a i kudelj mi je u blato sabio.

Rasrdila se maćeha na voku. Otišla dedi, pa ga nagovara:

— Zakolji, deda, vočića!

— Šta ti je, jesi li s uma sišla, baba? Što da ga koljemo? — deda se čudi.

A baba, kad stade lupati nogama, pa kad ti pesnicama na dedu navali:

Ne zakolješ li ga, i tebe ću i kćer ti iz kuće isterati!

Šta može deda, pristao voku da zakolje.

Čula to Galja, u staju voki otrčala, zagrlila ga i gorko zaplakala.

— Devojko device, rusa kosice, zašto plačeš? — pita je voka.

Ispričala mu Galja šta je zla maćeha namerila.

— Ne plači, devojko, već bolje slušaj šta ću ti reći — kaže joj vočić. Kad mene zakolju, uzmi moju džigericu, a u njoj ćeš zlatno zrnce naći. Posadi zrnce kraj kuće, u bašti.

Što voka rekao, Galja učinila.

A iz zrnčeta izraslo drvo sa zlatnim jabukama.

Ko god pored bašte prođe, zlatne jabuke nagledati se ne može.

Jednom se vraćao iz boja husar, lep i mlad. Ugledao zlatno drvo jabukovo, pa zastao.

Pružio ruku da zlatnu jabuku ubere. A drvo — cin, cin! — uvis se podiglo.

Spustio husar ruku, drvo se opet na svoje mesto vratilo.

Gledala to kroz prozor Galja, pa maćehi kaže: — Idem ja da onom lepom husaru jabuku uberem. A maćeha nogama zalupala i na Galju povikala: — Glavu ću ja tvoju ubrati!

Zgrabila ona Galju i pod korito je sakrila, a u baštu svoju Julju poslala: „Neka rođena moja ćerka husaru jabuku ubere” — misli — „možda će se zaljubiti u nju.”

Došla. Julja do drveta, a ono — cin, cin! — opet se uvis podiglo.

Rasrdila se Julja na jabuku, stala je gadnim rečima grditi.

A baš u to vreme pevac dvorištem šetao. Na ogradu skočio, pa zakukurekao:

— Kukurekuuuu! Dedina ćerka pod koritom sakrivena, a babina bi htela jabuke njene da bere i mladom husaru da bude žena!

Čuo to husar, sjahao i u kuću ušao. Tamo, pod koritom, dedinu ćerku našao. Kad ju je ugledao toliko mu se svidela da očiju od nje odvojiti nije mogao.

— Devojko device — rekao joj — uberi mi zlatnu jabuku za uspomenu.

Prišla Galja drvetu — i sve jabuke joj pred noge popadale.

U krilo ih pokupila, husaru donela. Podigao je husar, iza sebe na konja posadio i svojim roditeljima je odveo.

Proslavili oni kod kuće svadbu i počeli u miru i veselju živeti. Rodio im se sin, a tako lep, da ga se otac i mati nagledati ne mogu.

A za to vreme zla maćeha od zavisti spavati ne može, što se husar dedinom a ne njenom ćerkom oženio. I sve smera kako da je sa sveta otera.

Jednom ona tako svojoj ćerci kaže:

— Otidi sestri u goste, ćerčice. Zovi je na reku da se okupate, pa je u vodu gurni.

Julja poslušala, otišla sestri u pohode. Nagovorila je da se na reci okupaju. A na reci joj rekla:

— Sedi na nogostup, sestrice, da ti operem leđa.

Sela Galja na nogostup, a Julja je u vodu gurnula, pa utekla.

Čekali kod kuće Galju — nema je. Sinčić joj plače, niko ga utešiti ne može. Uzela ga dadilja u naručje, pošla duž reke zovući:

— Galja, Galjusja, sinčić ti plače, gladan je! Koke spavaju, guske spavaju, samo on ne spava, majčicu čeka, dočekati je ne može.

A onda se glas iz vode začuo:

— Oh, teško je meni doći sinu! Kamen mi noge podbija, voda mi oči zaliva.

Čuo sinčić majčin glas, pa još jače zaplakao.

— Oh, idem, sine moj, eto me, majka tvoj plač slušati ne može — majka mu se odazvala.

Izišla Galja iz vode, nahranila sina, a on zaspao. Opet se ona u reku vratila.

Došla dadilja kući, ispričala sve što se na reci zbilo.

Sutradan ujutro, otac uzeo zlatnu jabuku i sina, pa na reku otišao. Na obalu stao i zvao:

— Galja, Galjusja, sinčić ti plače, gladan je. Koke spavaju, guske spavaju, samo on ne spava, čeka te, dočekati te ne može.

Čula majka sinčićev glas, pa se odazvala:

— Oh, idem, sine moj, eto me, majka tvoj plač slušati ne može.

Izišla ona na obalu, nahranila sina, a on zaspao.

Onda muž izvadio iz džepa zlatnu jabuku i dao je ženi. A ona samo što ju je zagrizla, životu se povratila.

Obradovao se muž, kući je odveo. I stali oni opet živeti srećni i veseli.

A zlu maćehu i ćerku joj ni na prag više puštali nisu.

GRAŠAK KOTRLJAŠAK

Živeli jednom starac i starica. Imali dva sina i ćerku Palašu. Sinovi im izrasli lepi — visoki i naočiti. A ćerka još lepša.

Sinovi zemlju orali, žito sejali, porodicu da prehrane.

Jednom tako na vreme posao svršili, s njive sve pokupili, odvezli, omlatili.

A otac pogledao nepune hambare, pa kaže:

— Žito nam je, sinovi moji, ovoga leta slabaško rodilo. Kako bi bilo da tuđim ljudima u najam pođete? Od viška glava ne boli.

Promislila braća — nema se kud, istina je. Ne bi zgoreg bilo koji groš u kući imati. Time bi se na proleće hleba moglo dokupiti, ako svoga ponestane. Samo, kome u najam poći? Kud god makneš — sirotinja.

— Otidite s one strane šume — otac im savetuje. — Možda ćete tamo dobar najam naći.

Napunila braća po torbu hrane, pa govore:

— Ako se za nedelju dana ne vratimo, neka nam Palaša svežeg hleba donese.

— A kako da znam kud hleb da vam nosim? — Palaša ih pita.

— Ponećemo naviljak slame i putem po slamku bacati, pa ćeš nas po tom tragu naći.

— Ako je tako, neće mi teško biti — pristade sestra.

Spremila se braća, pošla.

Idu i po slamku za sobom ostavljaju.

Prešli tako polje, u gustu šumu zašli. A u toj šumi živeo strašni zmaj, gvozdenog jezika. Video zmaj kako braća trag za sobom ostavljaju, pa slamke na drugu stazu prebacio. A ta staza pravo koštanom dvorcu vodila.

Prošla tako nedelja dana, ne vraćaju se braća. Raduje se otac:

— Dobar posao, izgleda, našli. Oduzmi im svežeg hleba, kćeri.

Uzela Palaša hleba i uz hleb još ponešto, pa na put krenula. Ide ona i sve u slamke zagleda. Odjednom ugleda pred sobom dvorac — od ljudskih kostiju sagrađen, ljudskim lobanjama pokriven.

Uplašila se devojka: „Gde sam se ja to obrela?” — misli.

A uto i sam gospodar, strašilo pogano, iz dvorca izlazi.

— Aa — smejući se — pala si mi šaka! Davno sam oko na tebe bacio, u svoj dvorac te uzeti namerio. A, evo, ti i sama dođe. E, pa, sad oca i majku zaboravi, u moj dom prelazi. Bićeš u mom dvoru najamnica. A nećeš li — i tvoja lobanja će se na mom krovu naći.

Palaša gorke suze roni, nikud ne može. U zmaja milosti nema.

A za to vreme braća dobar posao u bogatog čoveka našla. Pogodili se oni da rade, a da se o svom trošku hrane. Odradili tako nedelju dana, a onda vide da im je hrana pri kraju. Čekali sestru, čekali, pa i ne dočekali.

Vratili se kući, pa pitaju:

— A što nam to, oče, hrane nema?

— Kako to — nema? — čudi se otac. — Palaša vam je hleba, i uz hleb ponešto odnela.

— Ne — vele braća — ni videli je nismo.

Uplašili se otac i majka, jadikuju: „Da nam nije nastradala ćerka?”

— Idem ja da je tražim — stariji brat kaže.

— Idi, sinko — pristadoše i otac i majka.

Opremio se on na put, pa krenuo. Ide gustom šumom, vidi — slamke na sasvim drugu stranu vode. Uputio se tragom pa i on pred koštani dvorac stigao.

Sestra ga s prozora ugledala, pa mu u susret istrčala.

— Ah, brale rođeni! — zakukala. — Nesrećna li sam ti, sinja kukavica!

I ispričala bratu kako je u ropstvo poganom zmaju dospela.

A brat je teši:

— Ne plači, sestrice, oslobodiću te.

— Ne znaš ti, brale, na koga si se namerio. Beži što igda možeš, jer od zmaja živ ostati nećeš. On na sto vrsta(*) ljudski miris prepoznaje.

— Ja se smrti ne bojim — brat joj odgovara. — Nego, bolje, hajde da porazmislimo kako da tvoga gospodara prevarimo, a tebe ocu i majci vratimo.

Sestra mu, onda, kaže:

— Ti pričekaj ovde, a ja ću poći da ga pitam hoće li te u dvorac pustiti. A posle ćemo već nešto smisliti.

Otide ona zmaju.

— Šta bi ti, gospodaru — kaže — učinio kad bi me moj brat obišao?

— Ko gosta bi ga dočekaao — zmaj se smejuji.

Poverova mu Palaša i brata u dvorac uvede.

Posadi zmaj gosta za sto, pa joj reče:

— A sad nam gvozdenog boba donesi.

Donese Palaša kotlić gvozdenog boba.

— Dede, mio goste, da ručamo — reče zmaj i stade iz kotlića pregrštima grabiti.

Uze i gost zrnice, podrža ga u ustima, pa ispljunu.

A zmaj se iskezi:

— Biće da nisi mnogo gladan, goste!

— Zahvaljujem — kaže mu gost — ne jede mi se.

— E, pa hajmo, onda, moja bogatstva da vidiš.

Obišli oni sve odaje, sve podrumne — zmajevo dobro ni prebrojati se ne da: i zlato, i srebro, i krzna skupocena.

Odveo zmaj gosta u konjušnicu. A tamo dvanaest ždrebaca stoji, a svaki s dvanaest lanaca za gvozdeni stub vezan.

— E, pa, goste, ko je od nas bogatiji? — gospodar se hvali.

— Kud ću ja s tobom da se merim — gost mu kaže. — U mene ni stoti deo toga nema.

— A sad ću ti još nešto pokazati.

Doveo zmaj gosta pred kladu — četiri hvata debelu, dvanaest hvati dugačku.

— Vidiš li ovu kladu?

— Vidim — gost mu odgovara.

— Ako je bez sekire presečeš, i bez ognja spališ, živ ćeš se kući vratiti. To li ne uradiš, života ti nema.

A gost mu veli:

— Makar me i na mestu ubio, to uraditi ne mogu.

— Ne možeš! — zmaj povika. — Što si mi, onda, u goste dolazio? Zar si se sa mnom, glavom šumskim carem, prijateljititi namislio?

Ubio zmaj gosta, oči mu iskopao i u konjušnici ga o gredu obesio.

Prošao dan, drugi, stariji brat se kući ne vraća.

Onda mlađi brat ocu i majci kaže:

— Idem i ja sestru da tražim.

Žao ocu i majci da im i on na neznani put ode, poslednji im je ostao. Stadoše ga oni odvrćati.

A brat ni da čuje neće.

Opremio se i otišao.

I, zna se, i s njim što i sa starijim bilo.

Doznala za to Palaša, iz sveg glasa zakukala:

— Ah, gospodaru! Što si mi rođenu braću u smrt oterao? Sad su mi samo moji stari, otac i majka, ostali. Kad je tako, onda i mene ubij i u svojoj me konjušnici zajedno s braćom obesi.

— Ne — zmaj se smejući — tebe ubijati neću. A ako ti oca i majku uhvatim, ubiću ih odmah, da više ni misliti na koga nemaš.

Teško je bez dece ocu i majci. Sede oni tako, jadikuju: ko će ih pod starost pripaziti, ko li sahraniti.

Jednom baba pošla na vodu. Gleda ona — zrno graška putom se kotrlja. Podigla ga ona, progutala.

I ubrzo sinčića rodila — lepog, punačkog, kovrdžavog, rusokosog. Nadenuše mu otac i majka ime — Grašak Kotrljašak.

A dečak, ne na dane, već na sate raste. Raduju mu se otac i majka, nagledati ga se ne mogu — eto im podrške u starosti. Jedna muka samo: dodirne li koje od dece u igri, ono se na zemlju, poput snopa, svali. Svaki dan se susedi dedi i babi tuže da im deci nažao čini.

Tako je rastao.

A jednom stao zapitkivati majku:

— Što sam ja u vas jedini? Što ni braće ni sestara nemam?

Majka krajičkom marama oči briše, pa govori:

— Imao si, sinko, i braću i sestricu.

— Pa, gde su mi? Ako su pomrli, pomoći ne mogu, a ako li su ropstva dopali, idem da ih oslobodim.

Ispričala mu majka o braći i sestri što je znala.

Sutradan pošao Grašak Kotrljašak na ulicu, da prošeta. Našao nekakav star klinčić, kući ga doneo, pa kaže:

— Nosi ovaj klinčić kovaču, tata, i reče mu da mi od njega buzdovan od dvanaest pudi(*) skuje.

Otac mu ne reče ništa, već samo pomisli u sebi: „Pazi ti, kakvo mi se detence rodilo, drukčije nego u ljudi. Tako maleno, a već oca ismejva. Gde je to viđeno da se od klinčića buzdovan od dvanaest pudi kuje?”

Baci otac klinčić na policu, pa ode kovaču i naruči buzdovan od dvanaest pudi.

Uveče doveze buzdovan kući. Uze ga Grašak Kotrljašak, u baštu iziđe, zamahnu, pa ga u nebo hitnu. A onda se u kuću vrati i leže da spava.

Ujutro ustao, desno uvo zemlji prislonio, čuje: nešto bruji!

— Hodi da čuješ, tata, buzdovan s neba natrag leti — više sin ocu.

Podmetnuo on koleno, a buzdovan u koleno udario i na dvoje se prelomio. Pogledao Grašak Kotrljašak, pa govori:

— Nisi mi ga, tata, od onog železa što sam ti dao, napravio. Reci kovaču da mi buzdovan od onog klinčića sakuje!

Počešao se otac po zatiljku, pa opet pošao kovaču, i klinčić poneo.

Začudio se kovač — kako se može od klinčića buzdovan od dvanaest pudi iskovati! Svejedno se posla prihvatio. Klinčić u vatru bacio, a ovaj kao na kvascu stao rasti. Raste, ne prestaje.

Sakovao kovač od klinčića buzdovan od dvanaest pudi i još mu grdno mnogo železa ostalo.

Dovezao otac buzdovan kući Sin buzdovan pogledao, pa pita:

— Od čega ga je kovač sakovao? Možda ni sad od klinčića nije?

— Sad je sve onako kako si rekao, sine — otac odgovara.

Zabacio Grašak Kotrljašak buzdovan na rame, od oca i majke se oprostio, pa u beli svet krenuo, da braću i sestricu traži.

Dugo li, malo li išao, zmajevu dvorcu je stigao. U dvorištu ga sestra dočekala.

— Ko si ti? — pita ga. — I što si ovamo došao? Strašni, prestrašni zmaj ovde živi.

Ispričao joj Grašak Kotrljašak ko je i kud ide.

— To nije istina — sestra odgovara — dva sam brata ja imala, a pogani zmaj ih je pobio, u konjušnici o gredu povešao. Ti mi brat nisi.

I ne poverova mu ona.

— Dozvoli mi da bar prenoćim ovde — moli je Grašak Kotrljašak.

Otišla Palaša zmaju.

— Što si se tako rastužila? — zmaj je pita.

— A, evo, došao nekakav momak, veli da mi je brat, pa moli da prenoći s puta.

Uzeo zmaj čarobnjačku knjigu, otvorio je, pogledao, pa kaže:

— Da, još ćeš jednog brata imati, ali to ovaj nije. Ovaj je varalica. Pozovi de ga ovamo da ja s njim porazgovaram.

Grašak Kotrljašak pred zmaja izišao:

— Dobar dan, gospodaru!

— Dobar dan, goste!

Zmaj na sto gvozdeni bob izneo, na gvozdenu stolicu gosta posadio.

Samo što Grašak Kotrljašak na nju sede, stolica sva u paramparčad ode.

— E, gospodaru — čudi se on — slabe li su ti stolice! Zar ovde nema boljih majstora, da ti jače stolice naprave?

Zmaj se uplašio, drugu, jaču stolicu doneo.

Kotrljašak seo za sto, zmaj mu kotlić primakao.

— Potkrepi se, goste.

— Zaista sam na dugu putu izgladneo.

I stadoše jesti. Zmaj po pregršt u čeljusti sipa, Kotrljašak po dve ubacuje. Jede on, sve mu iza ušiju puca.

Tako ceo kotlić isprazniše.

— Najede li se, goste? — pita zmaj.

— To je meni na jedan zub samo — odgovara mu Kotrljašak.

Vidi zmaj, u jelu s tim momkom na kraj ne iziđe!

— Pa, hajde, moja bogatstva da vidiš — kaže mu.

Pokazao zmaj sva svoja bogatstva.

— U koga je od nas više dobra, u mene ili u tebe? — smejulji se.

— Ja bogat nisam — kaže mu Kotrljašak — a ni ti nemaš čim da se pohvališ.

Zmaj se rasrdio.

— Ti mi se podsmevaš! Hajde da ti još nešto pokažem.

Doveo on Kotrljaška pred istu onu kladu, pred koju mu je i braću vodio.

— Ako je bez sekire presečeš, i bez ognja spališ, pustiću te živa. To li ne uradiš, gde su ti braća i ti ćeš se naći.

— E, to ćemo još videti! — smeje se Kotrljašak. — Ne plaši vranom sokola!

Dotače on kladu malim prstom, a ona se na sitne treščice raspade. Pa kad onda dunu, od treščica ništa ne ostade.

Vidi zmaj — nije se običan gost namerio.

— A sad hajde da se pohrvemo, da vidimo ko je od nas jači — kaže.

— Što da se hrvemo odmah? Hajde da se najpre na rukama ogledamo: ja ću stegnuti ruku tebi, a ti stegni meni.

— Ma, gde ćeš se ti, žutokljunče, sa mnom na rukama ogledati — stade se žestiti zmaj.

— Ne brini ti za to, već hajde da se ogledamo!

Rasrdio se zmaj bez svake šale.

— E, hajde — kaže.

Dohvatiše se. Kotrljaškova ruka samo pomodrela, a zmajeva čak i pocrnela.

— E, da se tako borimo, neću. Hajde da drukčije megdan podelimo — zmaj govori.

Dunu on — i bakarno gumno se stvori. Dunu Kotrljašak — srebrno gumno se stvori.

Stadoše se tući. Dunu zmaj — i Kotrljaška do gležanja u srebrno gumno sabi. Kucnu Kotrljašak zmaja buzdovanom — zmaj u bakarno gumno do kolena ode. Dunu zmaj po drugi put — Kotrljaška u srebrno gumno do kolena sabi. Tresnu Kotrljašak zmaja buzdovanom — zmaj u bakarno gumno sve do grudi ode.

Stade zmaj moliti:

— Stani malo, goste, daj da predahnemo.

— Baš mnogo se umorili nismo — smeška se Kotrljašak. — S daleka sam puta, a nisam umoran. A ti se po vasceo dan kao spahija izležavaš.

Zamislilo se zmaj, glavom zavrteo, pa kaže:

— Po svemu izgleda, momče, ti mene ubiti smeriš.

— Zašto bih drugo i dolazio.

— Bar mi pola života ostavi. Sva svoja bogatstva ti dajem, samo mi život poštedi.

— Dosta je tvoga zuluma, nečista silo! Žutokljuncem si me zvao, a sada milosti tražiš. Za tebe milosti nema!

Istrgao se Grašak Kotrljašak iz srebrnog gumna — pa udri zmaja buzdovanom. Udarao ga, udarao, do ušiju ga u bakarno gumno saterao.

Tu zmaju i kraj dođe.

Odahnuo malko Kotrljašak, pa u zmajevu konjušnicu otišao. Jednog od ždrebaca napolje izveo, kožu mu oderao, pa se u nju ko u vreću zavukao. Čuči tamo i čeka. Ubrzo dolete gavran s gavrančetom. Stadoše oni kožu kljuvati, a Kotrljašak gavranče za nogu zgrabi.

Vide to stari gavran, pa progovori ljudskim glasom:

— Ko se to tamo krije?

— Ja, Grašak Kotrljašak.

— Vрати mi moje dete.

— A ti meni lekovite i životvorne vode donesi, pa ću ti vratiti.

— Dobro, doneću ti.

Uze gavran dve četurice i odlete preko brda i planina, preko polja i dolina, u daleku, neznanu zemlju. A u toj zemlji ispod jedne gore izvirala voda lekovita, a ispod druge voda životvorna. Zahvatio gavran i s jednog i s drugog izvora, pa natrag doleteo

— Evo ti vode, samo mi dete vrati — kaže on Kotrljašku.

A Kotrljašak gavranče na dvoje rastrže.

— Šta to učini? — zakuka gavran.

— Ništa to nije. Da proverim samo — kaže mu Kotrljašak.

Poškropio on gavranče lekovitom vodom — i ono zaraslo, poškropio ga životvornom — oživelo.

— Eto, vidiš, sad znam kakva je voda — veseli se.

Zahvalio on starom gavranu, pa u konjušnicu, mrtvoj braći otišao. Poprskao ih životvornom vodom — oživeli, poprskao lekovitom — progledali.

— Koliko li smo spavali! — čude se braća.

— I na vjeki vjekov bi vi tu spavali da ne bi mene — odgovara im Kotrljašak.

Braća oči protrljala, u njega se zagledala.

— Ko si ti? — pitaju ga.

— Vaš brat.

— Mi više braće imali nismo. Ti si varalipa — poče mlađi.

A stariji reče:

— Ko si da si, brat si — kad si nas bede izbavio.

Zagrlila, izljubila braća Graška Kotrljaška.

Onda zajedno zmajev koštani dvorac spalili, sestru svoju povelili i svi kući srećni i veseli stigli.

I otpočela gozba neviđena. I ja sam tamo bio, med i vino pio, niz bradu mi lilo, u usta se ne slilo. Tako vam je bilo.

ČUDA MNOGA IZ ROGA

Živeli nekad deda i baba. Siromašni bili. Stari ljudi — zna se — raditi i zaraditi ne mogu. Što milostinje nakupe, to i imaju.

Dočekali nekako proleće. Ljudi sejati počeli, a baba će dedi:

— Kad bi, bar, malko prosa, deda, posejao. Za seme sam uštedela. Kašu bi, onda, variti mogli — tvrd je suv hleb za naše zube.

— Dobro — kaže deda — posejaću.

Okopao on duž živice parče polja i proso posejao.

Isklijalo proso, raste. Sunce ga greje, kiši pa zaliva. Raduje mu se deda, naradovati se ne može.

Otišao on jednom, tako, da proso obiđe. Kad tamo — ždral po njemu šeće.

— Iliš, đavo te odneo! — povika deda na ždrala. — Pazi ti, gde je mesto za šetnju našao!

A ždral se digao, pa odleteo.

Pogledao deda — sve proso propalo, izgaženo, satrveno.

Rastužio se, kući se vraća, babi govori:

— Dobro je rodilo proso, ali eto ti nevolje: ždral se na njega sletati navadio — sve satro, dugačkim svojim nogama izgazio. Ništa požnjeti nećemo.

Pojadikovala baba, pa dedi govori:

— Pa, ti si nekad dobar lovac bio. Puška ti na tavanu leži. Uzmi je i pođi, te ubij ždrala nevaljalca. Bar ćemo mesa umesto kaše okusiti.

Poslušao deda, pušku s tavana skinuo, očistio je, i sačmom nabio, pa na svoju njivicu otišao.

Stiže on, gleda — opet ždral po prosu gaca.

Rasrdio se deda, nanišanio i već na lopova opaliti hteo, kad ždral podiže glavu i stade ljudskim glasom govoriti:

— Stani, dedice! Šta si namislio?

— Tebe da ubijem — kaže mu deda. — Sve si mi proso dugačkim svojim nogama izgazio.

A ždral mu odgovara:

— Ne znadoh, dedice, da je proso tvoje. Mislio sam da je spahijino. Oprosti mi.

— Lako je reći — oprosti mi! — govori deda. — Ništa više nemam, sva mi je nada u tom prosu bila. A Sad ću zbog tebe od gladi umirati.

Saslušao ždral dedinu jadikovku.

— E, pa kad si tako siromašan, pričekaj malko — kaže. — Za proso ću tebi dar doneti.

Mahnuo krilima i za grmlje odleteo.

Stoji deda s puškom i premišlja: „Ždral me, izgleda, prevario. Što ga ne ubih? Kako ću sada pred babu izići?

I samo što je to pomislio, kad, evo ti ždrala, iza grmlja leti, u kljunu torbu nosi.

Doleteo i torbu dedi dao.

— Evo ti — kaže — za tvoje proso, deda.

Deda popreko na torbu pogleda — torba obična, sirotinjska.

Maše glavom i ždralu govori:

— Našto će mi ona? I svojih ja, brajko, dosta imam. Od milostinje živim, a i sam znaš da je prosjaku sve dobro u torbi.

— Uzmi je, dedice ti takve nemaš. Ovo je čarobna torbica. Stavi je samo preda se, i kaži: „Torbice, razvij se, otvori se, jelo i piće, stvori se” — i smesta ćeš sve to imati. A kad se najedeš, kaži: „Torbice, savij se, skupi se, jelo i piće, kupi se” — i torba će opet postati kakva je i bila.

— Hvala ti, ako je tako — reče ždralu deda i uputi se s torbom kući.

Ide on, a ne može dočekati da vidi je li ždral istinu govorio. Sede kraj puta, stavi torbu na kolena, pa izgovori:

— Torbice, razvij se, otvori se, jelo i piće, stvori se!

I zbi se čudo! Učas se pred dedom tako bogata trpeza stvori, da takve ni u gospode videti nećeš: hlebovi i kolači, pečeno i vareno meso, đakonije razne, pića svakojaka . . .

— Sila je ždral, nije me prevario! — obradovao se deda.

Najeo se on, napio, torbici da se skupi naredio, pa je u nedra stavio i veseo kući produžio.

Stiže on kući i s praga viče:

— Živa li si, baba, zdrava li si?

— Živa sam, živa! A s tobom šta je? Dugo si se, nešto, zabavio. Ja već pomislila — vuci te pojeli ili medvedi udavili, u šiprag odvukli, suvim granjem zatrpali.

— E, baba, ni vuci me pojeli nisu, ni medvedi udavili, već sam ti hleb i so doneo, do kraja života našeg u izobilju ćemo živeti. Sedaj de za sto, stara.

Izvadio deda torbu iz nedara, stavio je na sto, šta treba rekao.

Baba samo oči izbečila: em se sve odmah na stolu stvorilo, em i kućica svetlija postala.

— Gde ti to naće, stari?

— Onaj ždral mi dao, što si me da ga ubijem poslala.

— A joj! — uhvati se za glavu baba. — Kako da ubiješ takvog divnog ždrala?

Najela se baba i napila, pa dedi govori:

— Hajde da goste pozovemo.

— Koje?

— Pa, sve koji šta jesti nemaju.

— Zovi — pristao deda.

Prošla baba selom, svu sirotinju sazvala.

Svidela se gostima čarobna torbica. Svakoga dana dedi i babi u goste idu.

Dočuo za čarobnu torbu upravnik spahijinog imanja, pa ispričao spahiji.

— E, neće biti da prosjak bolje od mene jede i pije! — rasrdio se zavidni spahija.

Upregao konje u kočije i dedi se odvezao:

— Istinu li kažu da imaš torbu što sama hrani?

A deda lagati nije znao, istinu rekao.

— Pokaži mi je.

Stavio deda torbu na sto i da se razvije naredio.

Spahija očima svojim ne veruje — takve đakonije ni njegovi kuvari stvoriti ne mogu.

Navalio ti on na dedu:

— Daj torbu meni. Našta će tebi gospodska jela svakojaka? A meni i knezovi u goste dolaze. Moram ih dobro dočekati.

— Ne mogu je dati — kaže mu deda. — Ko će, onda, mene i babu hraniti?

A spahija mu veli:

— Puna kola proste hrane ću ti poslati: žita, krompira, slanine ...

I tako na dedu navalio, da se tu ništa učiniti ne dade.

— Ne daš li milom, uzeću silom i još ćeš i korbačem dobiti.

A razgovor je sa spahijom kratak. Nemade deda kud, dade torbicu.

Vratio se spahija na svoje imanje, živi lepo, pir piruje, iz dana u dan goste saziva, na dedu i babu i ne misli. Verno mu služi torbica.

Čekao deda, čekao da mu spahija za torbicu plati, pa i ne dočekao.

Možda je on na dogovor i zaboravio — kaže mu baba. — Otidi, dedice, podseti ga.

Otišao deda spahiji, a ovaj — ni da čuje neće!

— Nemam ja žita za vas. Prosite milostinju!

— E kad je tako, onda mi, pane(*), moju torbicu vrati — kaže mu deda.

— Ah, ti, kučkin sine — spahija povika. — Daću ja tebi torbicu! Ej, lakeji, udrite ovom moljakalu dvadeset i pet po turu, da više ovamo ne dolazi!

Zgrabili lakeji dedu, išibali ga i na kapiju izbacili.

Vrati se deda kući. Ispriča babi kako ga je spahija nagradio. Požalila ga baba, spahiju izgrdila, pa govori:

— Idi, stari, potraži onog dobroga ždrala, ne bi li ti drugu torbu dao.

Spremio se deda i u polje otišao. Seo u proso, sedi.

— Najednom vidi — evo ti ždrala. Pođe deda k njemu.

— Tako i tako — kaže — brate moj, ždrale, oteo mi spahija prekrasnu torbicu tvoju. I još me njegovi lakeji korbačem išibali. Kako ćemo sada živeti ja i baba? Ne bi li mi, možda, još jednu onakvu torbu dao?

Promislio ždral, pa govori:

— Drugu ti torbu dati neću. A bolje će biti rog da ti dam.

Odlete nekud za grmlje, i sa srebrnim rogom u kljunu se vrati.

— Evo ti umesto torbe — kaže.

— A šta s njim da radim? — pita deda.

— Otidi s rogom spahiji, i samo reci: „Čuda mnoga iz roga! ” A kad spahiju podmiriš, reci opet: „Hop, svi u rog!”

Ždral to reče, mahnu krilima i odlete.

Povrteo deda srebrni rog u ruci, pomislio: „Stvar mi neobičnu ždral, izgleda, dao. Samo da zbog nje opet ne okusim korbača.”

Vraća se stari kući i sve o rogu premišlja — da ide s njim spahiji ili da ne ide? Sretne uz put spahijinog upravnika.

— Gde si bio, deda? — pita ga upravnik.

— Kod svog poznanika ždrala. pane

— Pa, šta ti je dao?

— Srebrni rog.

— Pokaži mi.

Izvadio deda iz džepa rog, pokazao ga upravniku.

— A šta se dobija iz njega? — upravnik ga pita.

— Pa, ništa — veli mu deda.

— Kako to, ništa? Nešto ti od mene skrivaš. Možda iz njega zlato sipa?

— Možda i sipa. Ko će ga znati.

— Naredi, onda, da iz njega zlato pospe — navalio upravnik na dedu.

— I sam možeš narediti, pane.

— Kako?

— Samo reci: „Čuda mnoga iz roga!”

— Čuda mnoga iz roga! — povika gramzljivi upravnik.

I odjednom, ni otud ni odovud, iskoči iz roga dvanaest kršnih momaka s korbačima, pa udri po upravniku.

Zajaukao upravnik, moli:

— Smiri ih, deda, ubiše me . . .

A deda se sve od smeha valja:

— Ne bio tako radoznao i zavidan. Ne turaj nosa u tući lonac!

Izmlatili kršni momci upravnika, svega ga modrog napravili.

Onda im deda reče:

— Hop, svi u rog!

I svi kršni momci utren se opet u rog uvukoše.

„Sad ja znam što mi je dobri ždral taj rog dao! — nasmeja se u sebi deda i zaputi se na spahijino imanje.

Stiže on. a u spahije gostiju silesija. Svi piju, vesele se. Na stolu dedina torbica.

— Šta hoćeš, deda? — spahija ga pita.

— Došao sam po torbicu, pane.

— Hahaha! — zakikota se spahija i podboči se. — Videste li tu staru budalu! Još ti je korbača malo! Ej, lakeji, pred svim gostima uđrite mu dvadeset i pet po turu!

Zgrabili stražari dedu, na pod ga svalili. Ali, deda iz džepa srebrni rog izvadio, pa kad ti viknu:

— Čuda mnoga iz roga!

Iskočilo iz roga dvanaest kršnih momaka s korbačima, pa kad stadoše i lakeje i spahiju i goste mu udarati!

Najviše je spahija izvukao — jer je deda sa strane stojao, naređujući:

— Lakeje — jako! A goste — jače!! Spahiju — najjače!!!

Kud deda okom, kršni momci skokom.

Stenjao spahija, stenjao, a onda vidi — spasa mu nema.

— Nosi, deda, torbu, samo svoje momke smiri!

— Davno je tako trebalo reći, pane — nasmejao se deda. — Sad se samo tuđom torbom otkupiti nećeš.

— Kaži šta još tražiš! Daću ti konja, kravu...

— E, i to je malo, pane.

— Joj, joj — spahija zapomaže. — Govori brže šta još tražiš, jer od tvojih momaka živ ostati neću!

— Ako ti je život mio — deda mu kaže — ostavi spahiluk sirotinji, a ti beži kud te oči vode!

Spahija tek tada zakukao:

— Joj, joj, kako ću bez spahiluka živeti?

— Volja ti hoćeš, volja ti nećeš — veli mu deda. — Ej, momci, uđrite samo po spahiji!

Kršni momci prestadoše goste i lakeje udarati. pa se spahije prihvatiše.

Spahija pišti kao zmija u procepu, izdržati ne može, više:

— Sav svoj spahiluk sirotinji dajem!

— E, dobro. Samo pazi, bez prevare, jer ja imam za tebe leka — smeje se deda. — Hop, svi u rog!

I kršni momci začas se u rog uvukoše.

Stavio deda rog u džep, pa govori:

— Eto me sutra da proverim. Nađem li te ovde, od mojih pomoćnika pobeći nećeš.

I deda veseo kući otišao, rog i torbu sa sobom poneo.

A spahija sutra zorom svoj spahiluk ostavio. Prepao se da se deda sa svojim momcima ne vrati.

SVIRAČ ČUDOTVORAC

Živeo nekad svirač. Svirao je još od malih nogu. Čuva on tako volove, odreže vrbovu granu, napravi sviralu i, kad zasvira, volovi prestanu pasti, naćule uši i slušaju. Ptice se u šumi stišaju, čak ni žabe po barama ne krekeću.

Istera on stado na noćnu pašu, a tamo veselje: momci i devojke pevaju. šale zbijaju, ko mladost, zna se. Noć blaga, topla. Krasota!

Onda svirač u svoju sviralu zasvira. Svi momci i devojke za tren oka se smire. I svakom se čini kao da mu se neki slatki osećaj po srcu razliva, kao da ga neznana neka sila ponela i nosi ga sve više i više u plavo čisto nebo, zvezdama jasnim.

Sede u noći kod stada pastiri, i ni da se maknu. Ne osećaju da ih bole ruke, noge, preko dana izmorene, da glad podseća na se.

Sede i slušaju.

I sve bi da sede tako celog svog života i da slušaju sviračevu svirku.

Svirala umukne. I niko ne sme ni s mesta da se makne, da ne poplaši taj čudesni zvuk, što se poput cvrkuta rasuo po šumi i dubravi, i pod samo nebo se diže.

Opet svirala zasvira, ali sad nešto tužno. I golema pečal sve osvoji. U pozne sati vraćaju se s kuluka mužici i snaše, začuju svirku, zastanu, slušaju. I pred očima im iskrsne sav njihov život — čemer i beda, zli spahija i njegovi službenici. I takva ih obuzme tuga, da im dođe da zakukaju, kao nad pokojnikom, kao da im sinove u vojsku vode.¹

Ali, evo, svirač nešto veselo zasnira. Mužici i snaše pobacaju kose, grabulje, vile, podboče se i igraju.

Igraju ljudi, igraju konji, igra drveće u dubravi, igraju zvezde, igraju oblaci — sve igra, veseli se.

Takav je, eto, bio čudotvorni svirač, štogod je hteo mogao je od ljudskog srca da uradi.

Kad je odrastao, napravio je sebi violinu i u svet krenuo. Kud dođe, zasnira, ljudi ga nahrane, napoje, kao najmilijeg gosta, i još mu i za put ponešto dadu.

Dugo je svirač tako po svetu išao, dobre ljude veselio, zlim spahijama bez noža srce rezao: gde on dođe, ljudi ih više ne slušaju. Kao kost u grlu spahijama je stojao.

I spahije namisliše da ga u smrt oteraju. Sad ovog, sad onog nagovarati stadoše da ubije ili utopi svirača. Ali nikog za to voljna ne nađoše: prosti ljudi voleli svirača, a spahijski službenici čarobnjakom ga smatrali, pa ga se bojali.

Onda se spahije s đavolima dogovorile. A zna se: spahije i đavoli od iste su sorte.

Išao jednom svirač šumom, a đavoli dvanaest gladnih vukova na njega poslali. Preprečili vukovi put sviraču, zubima škljocaju, stoje, a oči im poput žara gore. A u svirača ništa osim violine u torbi nema. „E” — misli on — „došao mi je kraj.”

Uzeo violinu da pred smrt još jednom zasnira. Na drvo se naslonio i gudačkom preko struna prevukao. Kao živa progovorila violina, zatitrali šumom zvuci. Zamrlo grmlje i drveće, ni listak da trepne. A vukovi, kako su razjapljenih čeljusti stali — tako i ostali.

U uvo se pretvorili, glad zaboravili.

Prestao svirati svirač, a oni kao kroz san u šumi nestali.

Krenuo on dalje. Sunce već za šumu zašlo, samo na krošnjama još blista, kao da ih zlatnom bujicom obliva. Tiho, ni živa duša se ne čuje.

Seo svirač na obalu reke, izvadio iz torbe violinu, zasvirao. Tako divno zasvirao, da se u svirku i zemlja i nebo udubili. A kad je polku započeo, sve živo zaigralo. Zvezde u igri kao zimska mećava lete.

oblaci nebom plove, a ribe se tako razigrale da je reka kao voda u loncu uzavrela.

Ni vodeni car ne izdrža — i on igrati stade. I tako se razmahao da je voda obale preplavila. Uplašili se đavoli, poiskakali iz rečnih zaliva. Od besa pucaju, zubima škrguću, a ništa sviraču ne mogu.

Kad svirač vide da je vodeni car ljudima nevolju naneo, polja i vrtove im poplavio, prestade svirati, stavi violinu u torbu, i pođe dalje svojim putem.

Ide on, tako, ide, i odjednom vidi — trče k njemu dva gospodičića.

— U nas je danas zabava — kažu. — Dođi da nam sviraš, pane sviraču. Bogato ćemo te nagraditi.

Pomislio svirač: noć pala, nema prenoćišta, a i novaca nema.

— Dobro — rekao im — sviraću vam.

Doveli oni u dvorac svirača. A tamo, tušta i tma mlade gospode i gospođica. Na stolu nekakva velika, duboka zdela stoji. Gospoda i gospođice joj pritrčavaju redom, zamaču u nju prste, pa nečim oči mažu

Prišao i svirač zdeli. Prst zamočio i oči namazao. I kako to učini, vide da to nisu gospoda i gospođice, već đavoli i veštice i da se u paklu, a ne u dvorcu obreo.

„Aha” — misli on — „evo na kakvu me zabavu gospodičići dovukoše! Pa, dobro. Sada ću ja vama zasvirati!”

Podesio on violinu, po živim strunama gudalom prevukao — i sve se u paklu u prah razletelo, a đavoli i veštice glavom bez obzira se razbežali.

LOVAC NESREĆKO

Bio tako u nekom carstvu car neženja. Imao odličnog lovca, prozvanog Lovac Nesrećko. Jednom car pozvao goste iz mnogih zemalja, pa naredio lovcu da mu za tu priliku razne divljači nalovi.

— Ako mi za taj dan divljači ne bude, glavu ću ti odrubiti — rekao mu.

Ustao lovac rano i u lov krenuo. Od jutra do mraka hodao i ni najmanje ptičice video nije, a kamoli veće štogod. Vraća se uveče kući, caru se javlja. A car ga pita:

— Šta bi, Lovče Nesrećko, nađe li štogod?

— Ni najmanje ptičice video nisam! — odgovara mu lovac:

A car će mu na to:

— E, pa, Lovče Nesrećko, dva dana roka ti dajem. Pazi da neizostavno divljače bude, ma i pod zemljom je traži. Ne bude li je, glavu ću ti odrubiti!

Sutradan lovac opet u lov otišao, od jutra do mraka hodao, i opet ništa ni video nije. Dolazi uveče caru, pa mu kaže:

— Opet ništa!

— Poslednji rok ti je sutra. Kako god znaš, divljač doneti moraš — car mu odgovara.

Vratio se lovac kući, legao da spava. Opet sutradan zorom uranio, lepo se umio, uzeo pušku, u šumu se uputio. Hodao šumom od jutra do podne i opet ništa nije ni video! Hoda on i misli:

— Idem iz šume na jezero, možda ću divlju patku ili šljuku naći!

Izbio tako na jezero, svud unaokolo pogledao i video tri divlje patke, kako mu u susret lete. Nanišanio, hteo u letu da ih gađa, pa se predomislio:

— Što u letu da ih tučem. Tako ću samo jednu pogoditi! Bolje da pričekam dok se spuste, možda ću se moći nekako privući i sve tri odjednom oboriti!

Patke jezero obletele, spustile se, o zemlju krilima udarile i u tri prekrasne devojke se prometnule. Zbacile sa sebe haljine i ušle u jezero da se kupaju. Lovac im se kroz grmlje privukao, video tri devojke lepotice i — šta je namislio? Uzeo jednoj haljine, pa se opet u grmlje sakrio. Devojke se okupale, pa na obalu izišle. Dve se obukle, krilima zamahnule, vinule se, poletele. A treća ostala. Tražila, tražila — nema joj haljine! Opet u vodu ušla, pa govori:

— Ko mi je uzeo haljinu? Nek mi je vrati! Ako je stariji čovek — biće mi otac, ako je mlađi — biće mi brat, a ako mi je vršnjak — biće mi muž!

A lovac joj odgovara:

— Sakrij se, a ja ću ti haljinu na mesto gde je i bila vratiti!

Ona se sakrila, on haljinu ostavio pa se i sam sklonio da je ne gleda голу.

Devojka iz vode izišla, obukla se, pa mu dovikuje:

— Pa, hodi ovamo, kaži mi ko si.

Lovac izišao, a ona ga prepoznala:

— Da si mi zdravo, Lovče Nesrečko, mili moj prijatelju!

— Zdravo, mudra lepojko — on joj odgovara.

Uhvatili se oni ispod ruke i krenuli. I odmah zverinje svakojako nailaziti stalo. A lovac počeo loviti. Tako i ptice naidoše, patke, guske, labudovi, sve što mu treba — leti.

Nalovio on divljači koliko mu je potrebno bilo, u grad se vratio. Odveo svoju ženu kući, caru se javio.

Car izišao, pa mu veli:

— Pa, šta je, Lovče Nesrečko, jesi li divljači doneo?

— Sve je u redu, vaše carsko veličanstvo! Samo naredite da se troja kola sa po tri konja prežu, jer je sva divljač još u šumi.

Car smesta naredio da se kola sprema, a lovac tri trojke¹ po divljač u šumu oterao, caru je dovezao. Car se obradovao, pa mu zahvaljuje:

— Hvala ti, Lovče Nesrečko, što si se na vreme za divljač postarao. Ti si me i izvan moga carstva proslavio!

A lovac u sebi misli: „Kad je car ovako milostiv prema meni, dobro će biti da ga sad zamolim ženidbu da mi odobri. Car opazio da lovac nešto premišlja, pa mu veli:

— Šta želiš, Lovče Nesrečko? Vidim da nešto misliš, da l' hoćeš nešto da moliš, il da mi nešto kažeš?

— Vaše carsko veličanstvo, hteo sam odobrenje za ženidbu moliti — lovac odgovara.

— Dobro — kaže mu car — dopuštam da se ženiš i svoj ti blagoslov dajem. Blagosiljam te ja, a i bog će te blagosloviti! I za svadbu ću ti sve što treba dati, novca i svega ostalog!

Zahvalio lovac caru, pa kući, ženi svojoj, otišao. I pustio ga car na nekoliko dana, da svoje venčanje proslavi.

Počeli gosti iz drugih zemalja stizati. Car ih časti, dočekuje piru. Hvali svog lovca što mu je dobru divljač nalovio. A Lovac Nesrečko svadbuje. Kad je svadba proslavljena bila, žena mu kraj prozora sela, uzela da veze maramu.

Baš u to vreme caru nekakve hartije od njegovih savetnika zatrebale. Poslao po njih dečaka.

A dečak mimo lovčeve kuće morao prolaziti.

Prolazio, u ženu Nesrečka Lovca se zagledao, i stao. Gledao lepoticu, gledao, pa zaboravio kud ga je car poslao i opet se u dvorac vratio. A car ga pita:

— Jesi li hartije doneo?

— Nisam, vaše carsko veličanstvo — dečak odgovara.

— A zašto nisi?

— Kad sam mimo kuće Lovca Nesrečka prolazio, žena mu kraj prozora sedela vezući. Ja joj se u lepotu zagledao, pa zaboravio kuda i po što si me poslao.

Car ga budalom nazvao i drugog dečaka poslao. I drugi tako išao, zagledao se, pa zaboravio. I on se u dvorac vratio, pa kaže:

— Vaše carsko veličanstvo! Ja prolazio, a žena Nesrečka Lovca sedela vezući. Ja se zagledao, pa zaboravio kud si me poslao.

A car onda i sam pomislio da to zaista velika neka lepotica mora biti, naredio da se konji prežu, pa sam onamo krenuo. Prošao, video i svojim savetnicima otišao. Došao tamo, pa kaže:

— Smislite, gospodo savetnici, kuda da pošaljemo Lovca Nesrečka, pa da se odatle nikad ne vrati. I to smesta!

A savetnici mislili, mislili, pa rekli:

— U dalekom, neznanom carstvu zlatorog jelen živi. Naredi lovcu da ti ga dovede. On će po njega otići i natrag neće stići. Dok do tog carstva dođe, sam bog zna šta će se s njim dogoditi!

Uveče car šalje po lovca, u dvorac ga zove. Dolazi lovac, caru se javlja:

— Zdravlja vam želim, vaše carsko veličanstvo — kaže.

Od lovčeve svadbe videli se nisu.

— Zdravo da si mi, Nesrečko Lovče! — car mu odgovara. — Evo šta imam da ti kažem: u dalekom, neznanom carstvu zlatorog jelen živi. E, pa da ideš, da mi ga dovedeš! Da mi taj jelen lepo ovde bude! A sad idi, odmori se, a sutra zorom ranom da kreneš.

Vratio se Lovac Nesrečko kući. Stigao žalostan, prežalostan. A žena ga pita:

— Što si mi se rastužio, Nesrečko Lovče, moj prijatelju ?

— Kako tužan da ne budem, kad mi je car naredio da mu zlatorogog jelena iz dalekog, neznanog carstva dovedem! Gde da mu ga nađem? — kaže.

A već se spuštalo veče.

Žena mu na to veli:

— Bogu se pomoli, pa idi da spavaš. Starije je jutro od večeri.

Otišao Lovac Nesrečko da spava, a žena mu ostala vezući. I samo što je, jadan, zaspao, ona na doksat iziđe, zazvižda, progovori:

— Zlatorogi jelene, stane smesta preda me!

I stvorio se pred njom zlatorogi jelen. Ona ga svojim pojasom svezala i u sobu ga uvela. A Lovac Nesrećko ništa ne zna, spava. Ujutro ustaje žena, budi ga:

— Ustaj — veli — Nesrećko Lovče, moj prijatelju, umivaj se, bogu se moli, zlatorogog jelena caru vodi!

A on joj ne veruje.

— Ne teraj sa mnom šegu — kaže.

— Ma, okreni se — ona odgovara — pogledaj, evo ga stoji, čeka na te!

Lovac Nesrećko pogledao, i veoma se obradovao. Odmah se umio, bogu pomolio i caru u dvorac jelena odveo.

— Hvala ti, Lovče Nesrećko, junačina si! — car mu rekao.

Ali mu nije baš mnogo milo bilo što mu je lovac volju ispunio. Juče mu naređeno, a on već danas jelena doveo!

— Idi, odmori se, mora da si grdno posustao, a večeras se opet meni javi.

Lovac Nesrećko kući otišao, a car savetnike svoje sazvao, pa im prigovara:

— Smislite bolje nešto! — kaže.

A oni mislili pa mu rekli da u nekom, carstvu predalekom, ogroman, zlatouh medved živi. E, njega neće naći!

Uveče opet dolazi lovac caru, a car mu govori:

— Zdravo, Nesrećko Lovče, slušaj šta ću ti reći: u nekom, carstvu predalekom, zlatouh medved živi. Da ideš tamo odmah, da mi ga živa dovedeš. Ode ti glava, s njim li se ne vratiš.

Došao Lovac Nesrećko kući. Snuždio se, glavu oborio. A žena ga pita:

— Što si mi neveseo tako, Lovče Nesrećko, moj prijatelju?

— Kako neveseo da ne budem, kad mi je car naredio da mu iz nekog, carstva predalekog, zlatouhog medveda dovedem. Kako mu ga dovesti mogu?

— E, Lovče Nesrećko, moj prijatelju — kaže mu žena — da mene nisi uzeo, ne bi ni nevolje dopao. Pomoli se ti bogu, pa idi da spavaš.

Starije je jutro od večeri.

Lovac se bogu pomolio i legao da spava. A žena mu po kući još poslovala sve dok on zaspao nije. A onda opet na doksat izišla, zviznula, rekla:

— Zlatouhi medvede, stani odmah preda me!

I medved se smesta pred njom pojavio. Ona ga svojim pojasom svezala, u sobu uvela. A sutra zorom ranom ustala, Nesrečka Lovca budi:

— Ustaj, Nesrečko Lovče, moj prijatelju, medveda caru vodi!

Probudio se lovac, na noge skočio, umio se, bogu pomolio i caru medveda odveo. A car mu zahvaljuje:

— Hvala ti, Lovče Nesrečko, što si se za medveda postarao, junačina si!

Ali je mnogo nezadovoljan bio što je lovca živoga video.

Odmah ga kući pustio.

— Idi — kaže mu — odmaraj se, zvaću te kad mi potreban budeš.

Otišao Lovac Nesrečko kući, a car naredio da se konji prežu, pa se svojim savetnicima uputio. Došao, pa im naredio:

— Gospodo moja, savetnici, rok od tri dana vam dajem da mi Nesrečka Lovca tamo pošaljete, odakle se vratiti nikako ne može.

A savetnici mislili, mislili, pa ništa smisliti ne mogoše. I onda rešili da po krčmama pođu, pijanice da traže, među njima se — misle oni — pametnih ljudi može naći. U jednu krčmu došli — nikoga u njoj nema, došli u drugu — i ona prazna. Najzad u treću seli, lule zapalili, kad evo ti pijanice, ispod klupe se izvlači. Sav naduven, oči mu se i ne vide, krmeljave, možda se i mesec dana mio nije. Trlja oči, gleda šta tu gospoda traže, pa im kaže:

— Naručite rakije, gospodo, molim vas, mamurluk da razbijem. Vidim da ste se nešto zamislili, pa da i ja s vama porazmislim!

Gospoda naručila flašu rakije i čašu iz koje se čaj pije. Sve im odmah doneseno. Nalivaju mu oni, nude ga mamurluk da rastera. On čašu rakije popio, pa i da zapali zatražio. Dala mu gospoda duvana, on onda još koju čašu u grlo salio, pa se gospodi obraća:

— Dozvolite, gospodo, da zapitam, što ste se zamislili tako? A gospoda mu kažu:

— O važnoj stvari ne razmišljamo, ali smo radi tvoj savet čuti — kud Lovca Nesrečka da pošaljemo da nam se nikad više ne vrati?

— To vam, gospodo, ni malo teško nije, samo mi po dve hiljade rubalja dajte!

Zna se što novac pijanici treba — da ima čime rakiju platiti.

Gospoda smesta novac povadila, mole ga da im kaže. A on novac pokupio pa im odgovara:

— Pošaljite ga tamo — neznano kamo, da donese to — neznano što!

Mnogo se obradovala gospoda, zahvalila mu, pa pravo caru u dvorac otišla.

— Pa, šta je, smislite li? — car ih pita.

— Smislismo, vaše carsko veličanstvo!

— Da čujem, što ne govorite?

— Poslaćemo ga tamo — neznano kamo, da donese to — neznano što!

Car odmah Lovca Nesrečka preda se doziva, pa mu naređuje:

— Smesta idi tamo — neznano kamo, i donesi to — neznano što. A ne doneseš li — glave ti nema!

Lovac Nesrečko kući otišao, uzdahnuo, zaplakao. Žena ga pita:

— Što plačeš, Lovče Nesrečko, moj prijatelju?

— Ma, kako plakao ne bih, kad mi je car naredio da idem tamo — neznano kamo i donesem to — neznano što!

— E, Lovče Nesrečko, moj prijatelju, da mene nisi uzeo, ni nevolje ne bi video. A sada sam na put poći moraš.

Spremila ona odmah sve što za put treba, ispratila ga, klupko konca i maramu mu dala:

— Kad iziđeš iz grada klupko preda se baci. Kud se zakotrlja, i ti tuda pođi. A ovu maramu dobro čuvaj. Velikom šumom ćeš ići, stazom peščanom, neutabanom. Sve tom stazicom, na proplanak ćeš šumski stići, na njemu malu kućicu videti. A u kućici, stara,

prestrašna baba, ogromnih ušiju, živi. Kad u kućicu uđeš, baba će te upitati: „Ko si ti, i šta ovde tražiš?” A ti joj ne odgovaraj ništa, već samo reci: „Pričekaj, bako, da oči maramom obrišem, zasuzile mi od duga puta. Kad staneš maramom oči brisati, baba će te prepoznati.

Oprostili se lepo i lovac na put krenuo. On otišao, a car mu ženu sebi u dvorac doveo.

Pošao tako Lovac Nesrećko kud mu se klupko zakotrljalo. U gustu šumu zašao, stazom na proplanak stigao i na njemu kućicu ugledao. Ušao i strašnu, ogromnu babu video.

— Ko si ti, i šta ovde tražiš? — baba ga pita.

— Pričekaj, bako, ne ljuti se — lovac odgovara — samo da oči maramom obrišem, zasuzile mi od duga puta.

Izvadio on maramu i stao njome oči brisati. Baba je ugledala, pa ga prepoznala.

— Ti li si, Lovče Nesrećko, moj unučo?

— Ja sam — veli on — bako!

Odmah ga ona nahranila, napojila, pa ga upitala:

— Kud si se, s bogom, namerio?

— A, pošao sam tamo — neznano kamo, da caru donesem to — neznano što!

— Ne znam ti ja to, Lovče Nesrećko, unučo moj — kaže mu baba. Nego ti lezi, odmori se s puta, a ja ću se za to vreme raspitati.

Lovac prilegao, a baba na doksat izišla, zazviždala. I odmah se oko nje sve zveri okupile: lavovi, medvedi, vukovi, lisice, kune i lasice, sve što ih samo na svetu ima, do samog zeca. Počele mimo babe prolaziti, a ona ih pita: „Zna li ko od vas kako se ide tamo — neznano kamo, da se donese to — neznano što?” Sve odgovaraju:

— Ne znamo, bako!

Onda baba sve zveri pustila, pa dozvala ptice, sve što ih samo na svetu ima. I ptice mimo nje stale prolaziti, a ona ih pita:

— Da ne zna ko od vas kako se ide tamo — neznano kamo, da se donese to — neznano što?

Sve joj ptice rekle:

— Mi ne znamo, bako!

Onda baba i ptice pustila, dozvala gmizavce. Dopuzale zmiје, smukovi, gušteri, kornjače i žabe, sve što samo gmiže na ovome svetu. Prolaze kraj babe, a ona ih pita:

— Zna li ko od vas kako se ide tamo — neznano kamo, da se donese to — neznano što?

Ne znade opet niko, a baba još jednom upita:

— A jeste li mi svi ovde, na okupu?

Poče ih ona brojati, pa vide da joj jedne žabe, stare i hrome, nema. Podviknu im da je smesta nađu. Nađoše je, a baba vikati na nju stade:

— Gde si se, veštice stara, zadržala?

Žaba odgovara:

— Zaspala malo, uz put, bako. Čovek volovskim kolima po drva išao, nogu mi dok bejah u snu pregazio, pa jedva stigoh.

— Znaš li kako se ide tamo — neznano kamo, da se donese to — neznano što?

— Kako ne bih znala, bako.

— E, pa, vodi mi tamo unuka, Lovca Nesrećka!

— Dobro, bako, odvešću ga!

Odmah Nesrećko Lovac na put krenuo. Hroma žaba polako pred njim skakuće, a on je u stopu prati. Idu tako šumama, močvarama, travom, mahovinom, šikarama. Gde na kakvu veliku kladu naiđu, lovac žabu preko nje prenosi. Stalno je nije mogao nositi, jer je put znala naći samo kad sama zemljom skakuće. Prošli tako šumu, na čistu ravan izišli. Gleda Lovac Nesrećko — kamen, ogroman, nasred puta leži, a ispod njega velika jama bila. Jedno za drugim, žaba i lovac se u jamu spustili. A u jami, mračnoj i pregolemoj, lovac se od žabe izgubio. Prošao jamom, pa opet na beli svet izišao i ogromnu kuću ugledao. Ušao u kuću — a tamo nikoga, već samo dvanaest kreveta stoji. „Šta li ću sada?” — lovac pomislio, i u zemljanu peć se uvukao. Mnogo ogladneo bio, a šta da jede nema. „Sedeću malko u ovoj peći, nekoga ovde biti mora, pa će se nešto i za jelo naći!” Tačno u podne začuje on zveku i topot kopita. Dvanaest ljudi dojahalo, s konja sjahalo, u staje konje odvelo, pa u kuću ušlo, da jede i pije zatražilo.

— Murza, iznesi jelo i piće! — dvanaestorica kažu.

I smesta se takav sto stvorio, da je na njemu svega šta ti srce želi bilo — i jela i pića svakojaka. Posedali oni za sto, pa na jelo navalili. Najeli se, napili, od stola ustali, pa kažu:

— Pospremi, Murza!

I stola nestade. A oni polegaše na krevete da se odmore. Odspavali malo, ustali, otišli. Lovac Nesrećko opazio da ih nema, ništa se ne čuje, a glad ga još više osvojila, pa izišao iz peći i moli:

— Majčice Murza, iznesi jelo i piće!

Smesta se pred njim sto, bolji nego pred njima, stvorio.

— Eto — Murza mu kaže — hranim i pijim ljude trideset godina, a još me nikad niko majčicom nazvao nije!

Seo lovac za sto, najeo se, napio, od stola ustao. — Majčice Murza, pospremi — kaže.

Murza sto uklonila, a on je pita:

— Majčice Murza, hoćeš li sa mnom poći?

— Hoću — odgovara mu ona.

Tako lovac opet krenuo svojim putem. Kad odmakoše malo, on je pita:

— I de si, majčice Murza?

— Tu sam, Nesrećko Lovče!

Stigli oni tako na obalu morsku, našli sebi čamčić, morem zaplovili. Nesrećko Lovac pripitkuje:

— Majčice Murza, jesi li tu?

— Tu sam, Nesrećko Lovče, sad ćemo i ostrvu stići. Tamo će ti stari đavo s đavolčetom iskati da jede, hteće da me kupi, srebra i zlata će ti koliko hoćeš davati. Ti ništa ne uzimaj, već od njega samo čekić i sekiricu traži. A ja tebe ostaviti neću!

Ubrzo zatim na đavola s đavolčetom naidoše.

— Ej, čoveče! Daj mi da jedem! — đavo viče.

— Stani dok na obalu iziđem, pa ću ti dati — Nesrećko Lovac odgovara.

Izišli oni na obalu:

— Majčice Murza, iznesi jelo i piće! — moli Murzu lovac.

Seli oni za sto, jesti otpočeli. Đavoli mislili: „Sve ćemo pojesti” — pa jeli, jeli, a jelu nikad kraja nema! Onda stariji đavo kaže:

— Prodaj mi ovaj sto, čoveče!

— Šta mi za njega daješ?

— Srebra i zlata, novca koliko hoćeš!

— Ja novca neću, već samo čekić i sekiricu tražim!

A đavo premišlja:

— Svega ću izobilja celog svog veka imati!

I dade lovcu čekić i sekiricu. Ušao lovac u svoju lađicu, dalje zaplovio. A đavo mislio da je sto iz vode izronio, jer ga u čamcu nije bilo — pa ga u vodu gurnuo. Otplovio malo Nesrećko Lovac, pa opet pita:

— Jesi li tu, majčice Murza?

— Tu sam? Ostaviti te neću! Srešćemo još jednog đavola, pa će i on da jede iskati. Daj i njemu. I taj će ti veliki novac nuditi. A ti ne uzimaj ništa, već samo trud, kremen i kresivo traži.

Plove oni tako, kad eto ti đavola, u susret im ide.

— Ej, čoveče — viče — daj mi da jedem, a ako ne daš utopiću te!

— Pričekaj malo — kaže mu lovac — ne topi me. Stani dok na obalu iziđem, nahraniću te.

Izišli oni na obalu, a Lovac Nesrećko Murzu moli:

— Majčice Murza, iznesi jelo i piće!

Odmah se sto stvorio, pa jesti i piti počеше. Najeli se, napili, a đavo se pogađati stade:

— Prodaj mi sto! — kaže.

— Šta mi za njega daješ?

— Novca koliko hoćeš!

— Ja novca neću, daj mi trud, kremen i kresivo!

Đavo razmislio, pa dao. Jedan drugom zahvalili, i Lovac Nesrećko dalje krenuo. Otplovio malo, pa pita:

— Jesi li tu, majčice Murza?

— Tu sam — ona odgovara — ostaviti te neću!

Plovili tako, i do ostrva stigli. A na tom ostrvu ogromna hrastova šuma bila. Murza lovcu kaže:

— Siđi na obalu!

Pristali oni kraj ostrva, izišli iz čamca, uputili se hrastovima. Murza mu opet kaže:

— Uzmi čekić i sekiricu, pa sekiricom hrast zaseci, čekićem po njemu udari!

Lovac sekirom hrast zasekao, a čekićem ga udario i odjednom se stvorila lađa, morem zaplovila. Tako on toliko lađa napravio koliko mu je potrebno bilo da pred carevu vojsku iziđe. Murza mu onda veli:

— Sad lađe imamo, a ljudi nemamo. Ljudi nam za lađe treba. Vadi trud, kremen i kresivo!

— Prisloni trud uz kremen, pa vatru izbijaj!

Nesrećko Lovac trud uz kremen prislonio, pa kresnuo, i puk vojnika se odmah stvorio. Na njima oprema, pred njima oficiri. Muzika svira — sve što uz vojsku ide, tu je. Nakresao on ljudi koliko mu treba, već prema lađama svojim. Rasporedio s oficirima mornare, naredio da se za put sprema, i da se molepstviye i ugošćenje za vojsku priredi.

— Majčice Murza, daj nam jelo i piće! — Murzu zamolio.

Odmah se za svu vojsku sto stvorio. Svi se najeli, napili, muzika zasvirala, jedra digli i u zemlju Nesrećka Lovca zaplovili.

Stigli, i kod carskog grada se zaustavili. Car se neznane vojske uplašio, a ne zna da je glavom Lovac Nesrećko predvodi.

A Nesrećko mu svog pukovnika šalje s porukom da mu se car na pristanište javi. Car odmah na pristanište izišao, pa posle pozdrava razgovor otpočeli:

— Dolazim izdaleka — govori caru lovac — jer se po svetu priča da kod vas veliki majstor u lovu, prozvan Lovac Nesrećko, živi. Želja mi je s njim lov da lovim.

Car odgovara da lovca nema, nekud je poslan i još se vratio nije.

— A žena, gde mu je?

Caru bi mučno da kaže kako je lovčevu ženu sebi u dvorac doveo. Tu se on, istom, zlu svome dosetio. A lovčeva žena odavno istinu znala. Odmah posle carevog odlaska naredila da se kola prežu, pa i sama na pristanište došla. Kad je lovac ženu ugledao, svoje ljude u susret poslao, da je dovedu. Ljudi je pod ruke uzeli i pravo pred lovca doveli. Na lađi ona muža zagrlila pa mu veli:

— Zdravo da si mi, Lovče Nesrećko, mili moj prijatelju! Najzad sam te, jedna, dočekala! — A caru dovikuje: — Evo ko je moj prijatelj, a ti mi prijatelj nisi!

Mornari tada, mnogo ne misleći, cara na bajonete podigoše, pa ga u more baciše. A Lovac Nesrećko ostade sa ženom u tome carstvu, pa i sad tamo u zdravlju i veselju žive.

VOJNIK IVANKA, BUBA, MIŠ I RAK

Odslužio vojnik Ivanka dvadeset i pet godina. dobio otpusnicu, pa krenuo kući. Novca imao samo tri kopejke. A bio čovek dobar, poslednje s drugim da podeli.

Ide on tako, ide, kad eto ti bube, u susret mu leti:

— Zdravo, vojniče!

— Zdravo, bubo!

— Odsluži li, vojniče, dvadeset i pet godina?

— Odslužih — vojnik odgovara.

— I dobi otpusnicu i novca tri kopejke?

— Dobih.

— Daj meni kopejku. U nevolji ću ti se naći

Dobri vojnik dade. Zgrabi buba kopejku, odlete svojim putem.

Ide vojnik, ide. misli: „Ne mari, dve su mi kopejke ostale. Za jednu ću čokan rakije popiti, za drugu krdže kupiti.”

Samo što on to pomisli, kad eto ti miša, trči:

— Zdravo, vojniče!

— Zdravo, mišu!

— Odsluži li, vojniče, dvadeset i pet godina?

— Odslužih.

— I dobi otpusnicu i novca tri kopejke?

— Dobih.

— I dade kopejku bubi?

— Dade.

— Daj i meni jednu. U nevolji ću ti se naći!

Dobri vojnik i njemu daje. Zgrabi miš kopejku, pa je u rupu odvuče.

„Pa, ništa ’ — misli vojnik dalje idući — „rakije piti neću, a za poslednju kopejku krdže ću kupiti i tako kući stići.”

Samo što on to pomisli, kad eto ti raka — ispod mosta mili:

— Zdravo, vojniče!

— Zdravo, rače!

— Odsluži li, vojniče, dvadeset i pet godina?

— Odslužih.

— I dobi otpusnicu i novca tri kopejke?

— Dobih.

— Daj meni kopejku. U nevolji ću ti se naći.

Dobri vojnik i poslednju kopejku daje. pa dalje poće.

Stigao on u prestonicu, vidi — pred carskim dvorcem tušta i tma naroda. Jedni u trube i gusle sviraju, drugi vesele pesme pevaju a treći svakakve veštine pokazuju. A najviše se trsi neki kraljević s perjem na šeširu, sve gura, napred se probija.

— Šta je to tu? — pita vojnik Ivanka carskoga slugu.

— Ma, eto, šta je — sluga odgovara — u cara ćerka jedinica, i otkad za sebe zna nije se nasmejala, niti je ko nasmejati može. Pa car objavio da će je onome ko je nasmeje i za ženu dati.

Vojnik se odvaži, zasuka brke i stade se dvorcu primicati: „Možda će” — misli — „meni za rukom poći carsku ćerku da nasmejem.”

— Kud se zapeo, prljavi vojniče? — podviknu mu kraljević s perjem na šeširu. — I bez tebe je ovde prosaca dosta!

Zgrabi ga za jaku i odgurnu. Vojnik se spotače, pa u prljavu lokvu tresnu. Malo pre toga velika kiša bila.

Podiže se jadan, moka, umazan, sav mu šinjel blatnjav. „Eto ti belaja — misli. „Kako li ću se sada osušiti? E, da su mi sada ovde buba, miš i rak, u nevolji bi mi se našli!

Samo što on to pomisli — buba, miš i rak pred njega iskrснуše.

— Koja ti je nevolja, vojniče? — pitaju ga.

— Ma, eto, i sami vidite — vojnik odgovara.

— Skidaj šinjel! — govore mu oni.

Skide Ivanka šinjel, a buba, miš i rak mu ga iz ruku uzeše i na reku odvukoše.

Gledala to careva kći iz dvorca, zagledala se: kakva li je to sad komedija?

Oprali šinjel vojnici pomoćnici, pa ga na obalu vuku, da se osuši. Rak se na rep oslonio, klešta uvis podigao, a buba i miš na njih šinjel obesili. Ne izdrža rak, već sa šinjelom u blato pade. Stadoše opet šinjel na reku vući, da ga peru. Opraše ga i opet na rakova klešta razastreše. Miš cedi, a buba oko njega leti, krilašcima maše, vetrić pravi, da šinjel osuši.

Sve to careva kći gledala, gledala — pa se nasmejala.

Otišla ona ocu, pa mu kaže:

— Niko od kneževa, kraljeva i generala ne nasmeja me, a evo me nasmeja običan vojnik. Za njega ću i poći.

Makar i ne bi pravo caru običan vojnik zet da mu bude, ali šta će, morade pristati.

Tako vojnik postade muž carevoj kćeri, a da živi u dvorcu — neće.

— Ja na dvore navikao nisam — kaže. U prostoj kućici hoću da živim. A ti mi, ženice, samo vojničke hrane i što više krdže šalji.

I sagradiše mu u carskoj bašti prostu kućicu. gde se i nastani. Živi on tako i bolje ne traži.

A za to vreme kraljević s perjem na šeširu kralj već postao a da se careva kći ne za njega, već za prostog vojnika udala, nikako zaboraviti ne može. Sakupio on vojsku i na cara zaratio.

Šalje car ćerku po vojnika: — Došlo vreme u rat se spremati — kaže.

— Ja u rat neću — veli vojnik ženi — odslužio sam svoje, i otpusnicu imam.

Zaplakala mu žena, pa sama s ocem u rat otišla. a vojnik nabio u lulu ceo paket krdže i tako zadimio da je sav carski dvorac dimom preplavio. Popušio on lulu, pa sam sa sobom govori:

— Eh, da su mi sada ovde buba, miš i rak! Dobro bi oni mene posavetovali kako kralja da nadjačam

A buba, miš i rak se u trenu stvoriše pred njim:

— Šta ti je, dobri vojnici? Što nas zoveš?

— Ma, eto, htjedoh se posavetovati s vama kako kralja da nadjačam.

— Dobro — kažu mu oni. — Mi ćemo ti od pomoći biti.

Miš i rak dovukoše iz carske riznice mač čarobni, a buba na ravno polje odlete i dovede mu srebrogrivog konja junačkoga.

Udario konj kopitom pred vojnikom, pa mu veli: — Uči mi, Ivanka, u desno uvo, na levo iziđi Ivanka konju u desno uvo ušao, na levo izišao. i u takvog se krasnog junaka prometnuo da se ni pričom ispričati ni perom opisati ne da.

— A sad se na me baci — konj mu kaže.

Pojahao Ivanka konja junačkoga, pa u rat krenuo Stiže on, vidi — kraljeva vojska carsku nadjačava

Podbode on konja mamuzama i usred srede kraljeve vojske ulete. Kako udari čarobnim mačem, kraljeva vojska na desnu stranu kao pleva pada, a na levu se kao slama stere. Vasceo dan, od zore do mraka, Ivanka vojevao. Svu neprijateljsku vojsku potukao, i kralja stigao, do ramena mu ruke odsekao, pa pred cara izišao.

Car ga, dabome, prepoznao nije.

— Reci mi, dobar junače, ko si i od kakva si roda? — car ga pita.

Ništa mu vojnik ne odgovara.

— Čim za junaštvo da te nagradim?

— Ništa mi ne treba, već mi daj samo carsku maramu svoju, za uspomenu — kaže mu Ivanka.

Dade car maramu.

Vratio se Ivanka u baštu, konju u levo uvo ušao, na desno izišao i opet, kakav je i bio, postao. Pustio konja na slobodu, i u svojoj kućici ostao.

Car se s ćerkom iz rata vratio. Svuda sviraju trube, igra se, peva — sve radost obuzela.

Careva kći svom mužu, vojniku Ivanki, došla

— Požalićeš što s nama išao nisi! — veli mu. — Da znaš šta je sve tamo bilo! Kolika vojska, koliki topovi! Samo da ne bi velikog junaka, ne bismo kralja nadjačali. Kad nasrnu, svu kraljevu vojsku razbi i samom kralju odseče ruke do ramena. A ko je — niko ne zna. E, da je meni takvoga muža! Nisam te sreće, jedna. Ja šeprtlju, a ne muža, imam!

— Ne grdi me, ženo, već samo vojničke hrane i krdže nosi — kaže njoj Ivanka.

Donela mu žena hrane i duvana, jede Ivanka, puši.

A bezruki kralj se izlečio, pa opet javlja da će na cara i kćer mu zaratiti. I to sam neće ići, već će još dva kralja sa sobom povesti.

Car se u rat sprema, ćerku po muža šalje.

— Mužu moj dragi — kaže Ivanki ona — opet se na naše carstvo velika vojska digla, a na čelu joj tri kralja. Star mi je otac, vojevati snage nema. Bi li ti pošao umesto njega?

— Što ja da idem, svoje sam odvojevao — vojnik odgovara.

— A šta ćemo, ako nam zemlju osvoje?

— Osvojiti je neće! Opet će veliki junak vama u pomoć doći.

— Ta, mi i ne znamo ko je, ni gde ga tražiti treba.

— Ne boj se, sam će vas lako naći.

Zaplakala mu žena i u rat sa ocem otišla. A vojnik sve što je imao pojeo, i sve popušio, pa onda sam sebi govori:

— E, da su mi sad ovde buba, miš i rak, moji pomoćnici!

Još to i ne izusti, a buba, miš i rak pred njega stadoše.

— Šta želiš, dobri vojniče?

— Ma, eto, hteo bih da se posavetujem s vama kako tri kralja da pobedim.

Dobro — vele mu prijatelji. — Mi ćemo ti od pomoći biti.

Dovukli miš i rak iz carske riznice drugi mač čarobni, triput veći, a buba odletela na ravno polje zelene livade, i dovela otud zlatogrivog konja junačkoga.

Udario konj kopitom pred vojnikom, pa govori: — Uđi mi, Ivanka, u desno uvo, na levo iziđi. Ivanka konju u desno uvo ušao, na levo izišao i u takvog krasnog junaka se prometnuo, da se ni pričom ispričati ni perom opisati ne da.

— A sad se na me baci, da idemo kraljevu vojsku razbijati — konj mu kaže.

Pojahao Ivanka konja junačkoga i u rat krenuo.

Stiže on, kad tamo kraljeva vojska cara i ćerku mu opkolila, više im da se predadu.

Kad ti ulete Ivanka u neprijateljsku vojsku, pa kad je tući stade! Razmahne desno, vojska kao pleva pada, razmahne levo, kao slama se stere. Nešto on seče, nešto kolj kopitima gazi.

Tri dana i tri noći Ivanka vojevao. Razbio svu neprijateljsku vojsku, do bezrukog kralja doleteo pa mu i glavu odsekao.

— E nećeš više, gade, na našu zemlju nogom stupiti! — kaže mu Ivanka.

A dva druga kralja jedva živu glavu iznela.

Dojahao Ivanka do carskog šatora, a car ga, radostan, dočekao.

— Ko si ti? — pita ga. — I od kakvog si roda?

Ništa Ivanka ne odgovara.

— Čim da te nagradim, hrabri junače?

— Ništa mi ne treba drugo, već mi daj samo zlatan prsten svoje kćeri, za uspomenu — govori caru Ivanka.

Mnogo se svideo junak carevoj kćeri, i ona mu svoj zlatan prsten dade.

Pojahao Ivanka konja i nestao, kao da ni bio nije. Stigao kući umoran, nije čak mogao konju u levo uvo ući, na desno izići, kao snop se na travu svalio i junačkim snom zaspao.

Spava on dan, spava drugi, a konj u bašti pase. iščekuje, nije ga gospodar stigao pustiti.

Trećega dana car se iz rata vratio.

I neviđeno slavlje u celoj prestonici otpočelo! Muzika svira, narod se veseli.

Dode careva kći u baštu, svome mužu. „Mora da je već svisnuo od gladi, jadan — misli ona.

Uđe u kuću, gleda — nikoga u njoj nema. Iziđe. baštom da prošeta, kad tamo — zlatogriv konj travu pase, do njega krasan junak spava.

Priđe careva kći junaku — na ruci mu njen zlatan prsten sija, iz džepa krajičak očeve marame viri

Stala ona buditi junaka.

— Ko si ti, dični junače? — pita ga.

— Pa, muž tvoj, vojnik Ivanka! — junak odgovara.

Obradovala se careva kći što joj je muž takav lepota postao, lepo ga za ruku uzela i ocu povelala.

— Evo junaka, oče, što nas je nevolje izbavio. Muž moj, Ivanka, to je bio.

I pokazala ocu svoj zlatan prsten i maramu sa carskim znamenjem.

A Ivanka više i nije konju u levo uvo ulazio, već slavan junak tako i ostao.

I sada živi, kažu.

TRIPUT-SIN BEZIMENKO

Živeli deda i baba. Rodio im se sin. Deda otišao popu, pa ga moli da mu krsti sina, ime da mu da, a pop — ni da čuje neće; novaca stari nije imao, a onda nikakvog razgovora nema!

Tako i ostade dedin sin bez imena!

Porastao dečak, stao iz kuće izlaziti. Igra se s decom, a imena nema. Ne znaju deca kako da ga zovu. Onda mu sami smisliše ime: Bezimenko. U svih imena kao imena, a dedin sin — Bezimenko!

Vraća se on jednom kući, majku pita:

— Kako to, mama, svi imaju ime, samo ja nemam?

Mati mu ispriča kako je bez imena ostao.

— E, kad je tako — kaže sin majci — ja u svom selu živeti neću. U svet idem, sreću da tražim.

Mati udari u plač:

— Oh, sinčiću, sokoliću, kome nas, stare, ostavljaš?

— Vратиću vam se, kad svoju sreću nađem — sin joj odgovara.

Spremili mu roditelji za put što se našlo, pa on krenuo polako.

Išao, išao, i u gustu, pregustu šumu stigao. Ceo dan šumom gazio, predveče kolibicu ugledao. Svratio on u kolibicu i u njoj tri starca našao, do zemlje im se poklonio.

— Dajte mi, dobri ljudi, prenoćište.

Pogledali ga starci, pa pitaju:

— Odakle si ti, momčiću, i koje zlo te ovamo nanelo?

Ispričao im dečak ko je i otkud je. Starci saslušali, glavom zamahali, pa govore:

— E, kad je tako, ostani s nama. I biće ti ime Triput-sin, a to ti znači da si nam sin sve trojici.

Ostao dečak kod staraca. A oni ga i hranili i pojili i svakoj nauci učili.

Živeo on tako desetak godina. Već sasvim velik porastao, prohtelo mu se i po svetu proći — u šumi živeti dodijalo. Jednom on tako starcima govori:

— Dobri moji poočimi, pustite me da po svetu prođem.

— Idi, dečače — pristali starci.

Dali mu konja kulaša i rekli:

— Jahaćeš ovom šumom tri noći, i tri dana, a četvrtog ćeš dana pred golemu planinu stići. Na njoj Žar-ptica živi. Jedan put ćeš se na konju zaleteti — i nećeš je uhvatiti. I drugi put ćeš se zaleteti — opet je nećeš uhvatiti. A kad se i po treći put vineš, uhvatićeš je za rep i pero ćeš joj iščupati. Stavi pero u džep, a konja pusti na sočne livade, u zelenu travu, pa idi caru u prestonicu. U toga cara svi su konji šugavi i nikakvi lekari izlečiti ih ne mogu. A ti se primi da carske konje lečiš. Dva puta — o sunčevu zalasku i u praskozorje — Žar-pticinim perom ih očisti, pa će ti takvi postati, da će milo pogledati biti. A ako kakve nevolje dopaneš, iziđi na ravno polje i klikni svog konja kulaša, u tren će se pred tobom stvoriti i verno ti poslužiti.

Zahvalio Triput-sin starcima, pa pojahao svog konja kulaša, da po belu svetu putuje. Jahao tri dana, a četvrtog pred strmu, visoku planinu stiže. Gleda on — Žar-ptica planinu nadleće. A sva sija, kao sunce gori. Oči da oslepi. Triput-sin se jednom zaletao — ne uhvati je. Drugi put se zaletao — opet ne uhvati. Vinuo se i treći put — iz repa joj pero iščupao. Pustio kulaša na sočne livade, u zelenu travu, Žarpticino pero u džep stavio i caru otišao.

Določili caru da se našao čovek, spreman konje da mu izleči.

Car ga doziva preda se.

— Istinu li govoriš, Triput-sine, ili varaš?

— Istinu, care — Triput-sin mu odgovara.

— Onda idi u konjušnicu. Izlečiš li mi konje — nagradiću te, a ne izlečiš li — milosti od mene ne čekaj.

Ode Triput-sin u konjušnicu. A konja tamo — ni prebrojati ne možeš. I svi tako izmršali, da ih je i pogledati mučno.

Sačeka Triput-sin več, otpremi carske konjušare, posla se prihvati. Polovinu konjušnice Žar-pticinim perom očistio. I još jednom sutradan, u praskozorje, tako.

Dolaze ujutru konjušari, vide — polovina konja, prosto očiju skinuti ne možeš! Kud li se šuga dela!

Odmah caru pohitaše:

— Vaše carsko veličanstvo, sad svoje konje ni poznati nećeš!

Car ne mogade na tronu da se skrasi, ode sam konje da pogleda. I zaista, konji izleženi, sjajem sijaju! Zove on preda se Triput-sina:

— Čim da te nagradim, momče?

A Triput-sin mu odgovara:

— Ništa mi ne treba, care, već samo da ti konjušar budem. Sve ću ti konje izlečiti.

— Dobro — car mu kaže. Ne samo što ćeš mi konjušar biti, već i nad svim konjušarima glava.

A carski konjušari da prepuknu od zavisti. Po dvadeset, trideset godina u konjušnici služe, a ovaj momak samo što stiže — već im i starešina postade. Onda oni dogovor počеше: šta da smisle, pa da mu glave dođu? I rešili tako da upaze čim on to konje leči.

Opet ih Triput-sin pred sunčev zalazak iz konjušnice otpremio, a oni pred kapijom ostali, pa kroz rupicu vire.

Izvadio on Žar-pticino pero iz džepa i sva konjušnica najednom, kao od požara, zasijala.

Konjušari jutro sačekali, brže-bolje caru otrčali.

— Tako i tako, vaše carsko veličanstvo — izveštavaju ga — Triput-sin svojom snagom konje ne leči, izvukao iz džepa nekakvo pero, a mi pomislili — planu sva konjušnica.

Zove car Triput-sina:

— Čim ti to, momče, moje konje lečiš?

A on nema šta kriti, pa caru kaže:

— Žar-pticino pero imam, pa njime i lečim.

— Pa, dobro — car mu veli — čim si lečio i leči, samo da izlečiš. Ali pazi, konjušnicu mi ne zapali.

Opet se zamislili konjušari kako da Triput-sinu glave dođu.

— Hajde da odemo i caru kažemo ovako: naš novi starešina se u piću hvalio da ti može Žar-pticu doneti — predlaže jedan.

I učiniše tako.

„Takve ptice ni u koga nema, svi carevi i kraljevi će mi zavideti!” — pomisli car, pa pozva preda se Triput-sina.

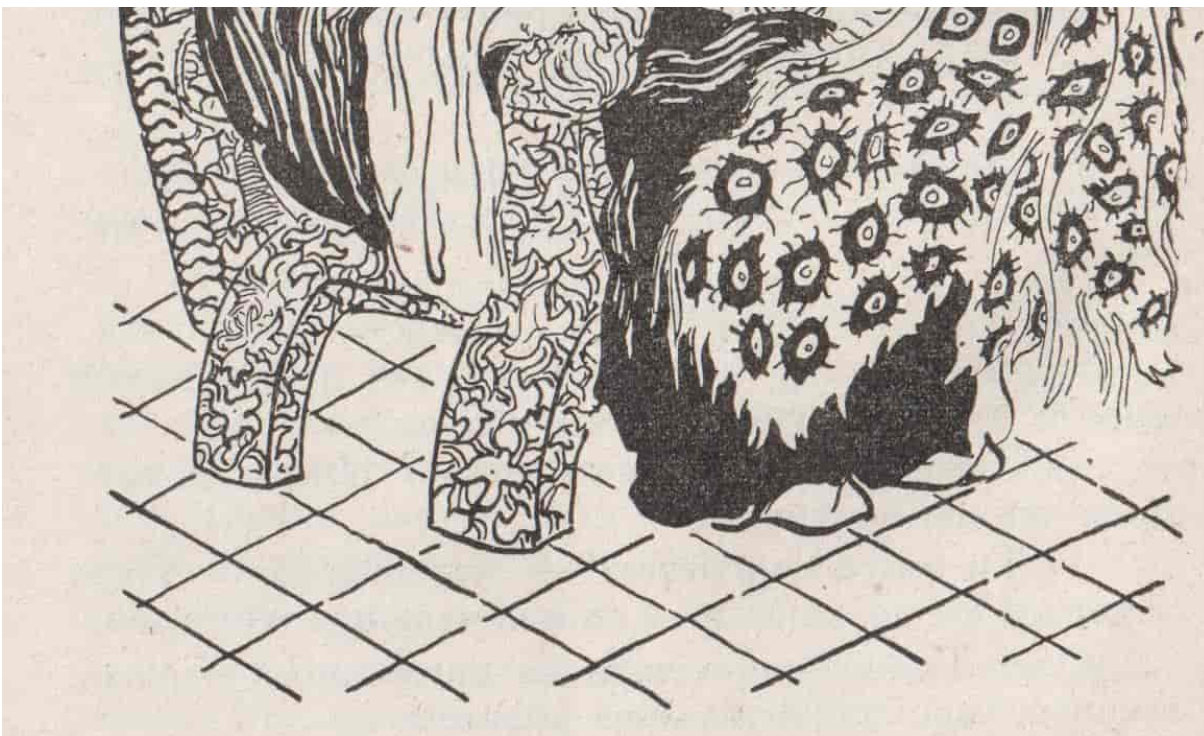
— Je li istina da mi možeš Žar-pticu doneti?

Triput-sin sleže ramenima.

— Nije istina, care, ja Žar-pticu doneti ne mogu.

— Kako to — ne možeš! — car se rasrdio. — Drukčije si se juče pijan hvalio! Pazi se dobro! Ne doneseš li je, od mog mača ode tebi glava!

Tužan, Triput-sin na ravno polje izišao, pa domlva svoga konja kulaša:

— Konjicu dobri, konjicu dragi! Gde bio da bio. k meni doletio.

I u tren se kulaš pred njim stvori:

— Što me zoveš, gospodaru?

— Nevolje sam ti, konjicu, dopao. Reci mi šta da radim. Ne znam kako ću carski nalog izvršiti Car hoće da mu Žar-pticu donesem.

— Ne tuži, gospodaru, nije to velika nevolja Idi, pa caru kaži da ti tri pehara slatkog opojnog pića za put spremi i uz to čaršav kojim je sto bio zastrven na njegovom venčanju. I neka naredi da se najbolji konji u kočije prežu. Kad sve gotovo bude, sedi, pa pravo onoj golemoj planini teraj. Na njoj veliki hrast raste, a na tom hrastu Žar-ptica noćiva. Kad stigneš, ispod hrasta čaršav sa carskog venčanja prostri, pa na njega sve piće postavi. A ti se sakrij, čekaj. Čim se Žar-ptica probudi, smesta će na zemlju sleteti. Ugledaće piće i stati ga piti. Napiće se i na leđa izvaliti. Ti pazi, ne oklevaj. U čaršav je uvij, pa pravo u kočije nosi. A onda, što igda možeš, natrag teraj. Žar-ptica će se u zmiju, pa u žabu, pa u guštera prometnuti, a ti je samo iz ruku ne puštaj.

Rekao mu kulaš šta i kako da radi, pa odjurio na sočne livade, u zelenu travu.

Triput-sin pred cara izišao, i sve što mu za put treba zatražio. A u cara — pića izobilja. Izmešao on tri pehara slatkog vina sa opojnim, svoj venčani čaršav dao i najbolje konje, da se u kočije prežu. Triput-sin krenuo, pa predveče do hrasta stigao, carski čaršav pod njim raširio, tri pehara vina postavio, za grm se sakrio.

Što kulaš rekao, to se i zbilo.

Triput-sin pijanu Žar-pticu u čaršav uviv, u kočije seo, pa što igda može poterao.

Žar-ptica se putem otreznila, u zmiju se, pa u žabu, i guštera pretvorila, ništa učiniti nije mogla, besnela, besnela, pa opet Žar-ptica postala.

Triput-sin je u carski dvorac odneo. Čaršav razmotao, a sav dvorac poput sunca zasijao.

— E, ugodio si mi, Triput-sine — kaže mu car i trlja ruke. — Čim da te nagradim?

— Ništa mi ne treba, care, samo me u konjušnicu svoju pošalji.

— Dobro — car mu odgovara.

Opet konjušari počeli snovati kako da Triput-sinu glave dođu. Mislili, mislili, ništa smisliti ne mogu. A onda im slučaj pomogao. Nastupilo u tom carstvu pomračenje sunca. Tri dana sunce nije sijalo, pa ni sam car ni carski mudraci ne znadoše zašto tri dana sunca nije bilo. A konjušari pred cara izišli, pa govore:

— Vaše carsko veličanstvo, Triput-sin juče pred nama ovako pijan govorio: „Ja mogu doznati što ni car ni carski mudraci mogli nisu — zašto je pomračenje sunca bilo.”

Opet car zove preda se Triput-sina, pa ga pita

— Šta si to juče pijan pred konjušarima govorio?

— Ništa nisam govorio, niti sam pijan bio — Triput-sin mu odgovara. — To su, bestidnici, izmislili!

Car se silno rasrdio:

— Govorio si da možeš doznati zašto u mom carstvu tri dana sunca nije bilo.

— Kako bih ja to doznati mogao? Nisam se, valjda sa suncem bratimio?

— Ti mi se podsmevaš! — car povika. — Pazi se dobro! Ne doznaš li — od mog mača ode tebi glava!

Opet Triput-sin tužan na ravno polje izišao. zviznuo, svog dobrog kulaša dozvao:

— Konjicu dobri, konjicu dragi! Gde bio da bio k meni doletio!

I evo ti konja, juri, kopitima zemlju bije.

— Opet nevolja? — pita ga.

— Nevolja, moj konjicu, prevelika!

Saslušao ga konj, pa govori:

— Ne tuži, gospodaru, još to nevolja nije. Traži od cara da ti klupko konca od tri niti usuče: od niti zlatne, od niti srebrne i niti svilene. Uzmi to klupko, pa ga ispred sebe baci: kud se zakotrlja. tuda i ti pođi. A dokotrljaće se pravo sunčevoj majci. Tu ćeš i doznati zašto je tri dana pomračenje bilo.

Car naredi da se usuče klupko, časa ne časeći

Izišao Triput-sin iz carske prestonice, pa klupko ispred sebe pustio. Klupko se do šume dokotrljalo. Gleda Triput-sin — kraj puta se vidra i gavran u koštac uhvatili, biju se, sve ih krv obliva Gavran vidru kljunom kluje, a vidra gavrana zubima grize. Ugledaše oni Triput-sina.

— Kud ideš, Triput-sine, kud si se namerio? — pitaju ga.

— Idem sunčevoj majci.

— A rašta ideš tamo?

— Da doznam što je u našem carstvu tri dana pomračenje bilo.

— Seti se tamo i nas, Triput-sine! Dokle ćemo se tući, pitaj. Tučemo se, život da izgubimo, a ni sami ne znamo zašto.

— Dobro, setiću se.

Klupko se dalje zakotrljalo i do mora se dokotrljalo. A na moru riba kit leži, po njoj se voze ljudi. točkovi čak i kolotečine utrli.

— Zdravo, ribo kite! — Triput-sin se javlja

— Zdravo, Triput-sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Idem sunčevoj majci.

— Rašta?

Da doznam što je u našem carstvu tri dana pomračenje bilo.

— Seti se i mene tamo, Triput-sine! Koliko ću ovako na jednom mestu ležati? Ni na drugu stranu okrenuti se ne mogu.

— Dobro, setiću se.

Zakotrljalo se klupko dalje i u gustu hrastovu šumu stiglo. A u šumi, sva ogorela, koliba stoji.

Kotrlja se klupko pravo u kolibu, a Triput-sin sve za njim ide. Dočekala ga na pragu stara, seda baka, sunčeva majka.

— Jesi li po zlu ili po dobru došao, Triput sine? — upitala ga.

Triput-sin se baki poklonio:

— Po zlu sam došao, majčice. Naložio mi car da doznam što je u našem carstvu tri dana pomračenje bilo. A ako mu to ne budem znao reći, od sablje ode moja glava.

Porazgovarala baka s momkom, a on joj ispričao koga je uz put sreo i šta je video: vidru i gavrana kako se tuku, i kita kako se maknuti ne može.

— Dobro — rekla mu ona — pomoći ću ti. Kad mi se sin vrati, za sve ću se raspitati, a ti slušaj i pamti.

Uzela baka volovsku kožu, Triput-sina u nju umotala i u veliku škrinju ga spustila, a sebi i sinu na škrinju postelju prostrla.

Počelo se smrkavati. I odjednom u kolibu samo sunce uplovilo.

— Dobro veče, majčice! — majku pozdravila.

— Dobro veče, sinko — majka odgovara. — Kud sve hodiš, kolo vodiš? Samo mi je bez tebe dosadno.

— I ne pitaj me, majčice! Golema me briga obuzela

Iznela mati sinu večeru — kotlić krompira i zdelu kisela mleka. Najeo se sin, pa legao na škrinju da spava.

Majka malo poležala, pa se kao iza sna trгла

A sin je pita:

— Što si mi se, majko, uplašila?

— Prisnilo mi se, sinko, da je u nekakvom carstvu pomračenje bilo. Šta li to može biti?

— I bilo je pomračenje, majko — sin joj odgovara. — A razlog mu je ovaj bio: živi u moru okeanu Nastasja Lepotica. Ja htjedoh more okean sažeći i za ženu je uzeti. Tri dana sam ga žegao, i ne sažegao. Eto, kakva me briga obuzela!

Majka opet malo poležala pa se opet kao iza sna trгла.

A sin je opet pita:

— Što si mi se uplašila, majko?

— Prisnilo mi se, sinko, kao da na moru riba kit leži. Po njoj se ljudi kolima voze, sve joj kolotečine po telu utrli. A ona se ni pomaći ne može. Teško li joj je, nesrećnici! Što li je to tako, sine?

— A zato, majko, što je silne lađe s ljudima progutala. Ispljune li ih, moći će se na drugu stranu okrenuti.

Majka još malo poležala, pa se trгла.

— Što mi se danas sve nešto plašiš, majko?

— U snu sam videla kako se vidra i gavran tuku. sve ih krv obliva. Što je To tako, sine?

— Zato što je vidra gavrana za kuma uzela, a on poneo dete na krštenje, pa ga izgubio. Ona na njega kidisala, pa se i sad tuku, a već i zaboravili zašto. A vidrino dete na jezeru kod triju vrba živi. Neka ga gavran tamo nađe i nek joj ga vrati, pa će im i tuča prestati.

Porazgovarali oni tako, pa zaspali.

Ujutro, kad je sunce iz kuće izišlo, Triput-sin ustao, dobroj baki zahvalio, pa kući krenuo. Svratio uz put ribi kitu, vidri i gavranu, ispričao im šta je od sunca čuo. Ispljunula riba sve lađe s ljudima i smesta se, ko od šale, na drugu stranu okrenula. Našao gavran vidrino dete što je izgubio, pa i njihova tuča prestala.

Došao Triput-sin caru, a car ga pita:

— Šta je, Triput-sine, doznade li zašto tri dana sunca nije bilo?

— Doznade — Triput-sin mu odgovara. — Živi u moru okeanu Nastasja Lepotica, pa sunce htelo more okean sažeći i sebi je za ženu uzeti. Tri dana žeglo, pa ne sažeglo. Zbog toga ni sijalo nije.

Obradovao se car što je razlog sunčeva pomračenja doznao, pa govori:

— Čim da te nagradim za to, Triput-sine?

— Ništa mi ne treba, care, samo da i dalje konjušnici na službi ostanem.

— Dobro, ostani — car mu kaže.

Otišao Triput-sin u konjušnicu, pa kad stade grditi konjušare što su ga opadali! A oni se sve od zlobe tresu. Sakupili se i opet smišljati stali kako da ga života liše. Jedan predlaže:

— Hajmo, braćo, i caru kažimo kako se Triput-sin hvalio da može sa dna mora okeana Nastasju Lepoticu dovesti.

Otišli caru, pa tako i rekli.

Zove par preda se Triput-sina:

— Šta si to, Triput-sine, juče pijan govorio?

— Ništa nisam govorio, niti sam pijan bio

— Lažeš! Pred konjušarima si pričao da sa dna mora okeana Nastasju Lepoticu dovesti možeš.

Triput-sin se stao protiviti:

— Ni samo sunce svojom jarom iz okeana je nije moglo izvesti, pa šta ja, jadan, mogu da uradim?

— Možeš! — car povika. — I dobro pazi: ne dovedeš li je — od mog mača ode tebi glava!

Rasplakao se Triput-sin i iz dvorca pravo na ravno polje otišao. Zviznuo, dozvao svog dobrog konja kulaša. Juri konj, kopitima zemlju rije:

— Što me dozivaš, gospodaru?

— Opet nevolja, moj konjicu! Prokleti car mi naredio da mu sa dna mora okeana Nastasju Lepoticu dovedem. Posavetuj mi šta i kako da uradim.

— Tu nevolje nema — konj mu kaže. — Reci ti caru da ti svilen šator sašije i svakojake šarene robe nabavi: svilenih marama, pantljika, pantljčića . . . Sve to uzmi pa pravo moru okeanu putuj. Kad stigneš, šator razapni i pod njim svu tu šarenu robu razmesti. Nastasja Lepotica će se čamcem po moru vozati. Kad se prvi put

pored tebe proveze, ništa neće reći, a kad se vraćala bude, pitaće te: „Pane trgovče, kakvu to robu prodaješ?’ A ti joj reci: „Izvolite, Nastasjo Lepotice, čun obali priterajte, svu ću vam svoju robu pokazati.’ Ona će uz obalu pristati, a ti je za pletenice hvataj, u kočije posadi, pa pravo carskom dvorcu vozi. A, ako ti još u čemu potreban budem, samo me zovi.

Što dobri konj rekao, to se i zbilo.

Triput-sin Nastasju Lepoticu tako u carski dvorac doveo. Mnogo se svidela caru morska lepotica

— E, Triputsiie, sad od mene traži nagradu kakvu hoćeš — kaže.

— Ništa mi ne treba, care, već opet idem, u konjušnici da služim. I ode.

Silno zavolio car Nastasju Lepoticu. Stara žena mu umrla, pa mu se prohtelo mladom oženiti. Jednom Nastasja caru govori:

— Da sam znala da ću se za samog cara udavati. iz mora bih svu svoju lepotu ponela, ovde je ni pola nemam.

Zabrinuo se car, pa opet zove Triput-sina:

— Idi i sa dna mora okeana svu lepotu Nastasje Lepotice donesi!
Namrštio se Triput-sin, pa kaže:

— Šta ti na um pada, care. Zar se može lepota doneti?

Car i žezlom i nogama stade o pod lupati:

— Ćuti i radi što ti je naređeno! A, ako li nećeš, od mog mača ode tebi glava!

Opet izišao Triput-sin na ravno polje. Zviznuo, svog dobrog kulaša dozvao:

— Konjicu dobri, konjicu dragi! Gde bio da bio. k meni doletio!

Učas se njegov kulaš pred njim stvori:

— Što me dozivaš, gospodaru?

— Opet mi car mira ne da. Traži da mu lepotu Nastasje Lepotice donesem. Gde da mu je nađem?

Njemu njegov kulaš odgovara:

— Idi do mora okeana i tamo ćeš ribu kita naći. Reci joj da ti s dna morskog zlatan kovčežić iznese. U kovčežiću je patka, u patki zlatno

jaje — to je lepota Nastasje Lepotice.

— Ne bilo je — Triput-sin pomislio, pa se moru okeanu uputio. Dugo li, malo li je išao, najzad je do ribe kita stigao. Leži sad riba na drugom boku i uživa.

— Zdravo, ribo kite — Triput-sin joj kaže.

— Zdravo, Triput-sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Došao sam da pomoć od tebe tražim, da mi s dna morskog kovčežić Nastasje Lepotice izneseš.

— Ja ću ti kovčežić izneti, samo se sedam vrsta od obale odmakni, jer kad zaronim do dna, silna će voda obalu preplaviti.

Odmakao se Triput-sin sedam vrsta od obale, a riba kit do dna zaronila i učas svu obalu vodom preplavila.

Dugo ona po morskom dnu bazala, najzad otuda zlatan kovčežić iznela, Triput-sinu ga predala.

On joj zahvalio, pa kovčežić otvorio, a iz njega patka smesta na more poletela.

Triput-sin od besa samo što nije zaplakao. „E. da mi je sad ovde onaj gavran, u nevolji bi mi pomogao!” misli.

Tek što mu to kroz glavu prođe, eto ti gavrana k njemu dođe. Gavran patku poterao, nad morem je ugrabio, na komade rastrgao. Zlatno jaje iz patke ispalo, na dno morsko se otkotrljalo.

Triput-sin se opet rastužio. „E, da mi je sad ovde ona vidra, u nevolji bi mi pomogla!” — misli

Samo što mu to na um pade, eto ti vidre, pred njega stade.

— Šta želiš od mene, Triput-sine?

— Molim te da mi zlatno jaje sa dna mora okeana dohvatiš.

Zaroni vidra na dno morsko. Tri dana je Triput-sin čekao.

Četvrti dan isplivala, zlatno jaje mu u ruke predala.

Triput-sin ga uzeo, dobroj vidri zahvalio, carskom dvoru se vratio.

Razbila zlatno jaje Nastasja Lepotica i ma kako lepa da je bila, još dvaput lepša postala!

A car bradu pogladio, pa se nasmejao:

— Sad ćemo i na venčanje ići!

— Još mi jedno drugom ravni nismo — Nastasja njemu odgovara.

— Kako to! — car se zabrinuo.

— Moje veselosti još uza me nema!

A car, brže-bolje, naredio:

— Triput-sina zovite ovamo!

Opet Triput-sin u dvorac došao, a Nastasja Lepotica mu veli:

— Kako si bio kadar mene i moju lepotu doneti, donesi mi još i veselost moju, divni mladiću!

— A gde da je nađem? — Triput-sin je pita.

— Povedi svoje konjušare, pa u gustu prekomorsku šumu idi. Tamo ćeš kućicu videti, a u njoj moj brat Vuk Vuković živi. On će ti gusle samo gude napraviti. U njima je veselost moja. I još moju maramu ponesi. Ako ti se baš mnogo pridrema, samo njome oči svoje briši.

Poveo Triput-sin konjušare i na daleki put krenuo.

Dugo li, malo li oni išli, najzad su u prekomorsku šumu stigli i Vuka Vukovića u njoj našli.

— Što si mi došao, Triput-sine? — Vuk Vuković pita.

— Da te molim gusle samogude da mi napraviš.

— A imaš li koga luč da drži, da mi posvetli? Mrak je, vidiš, a bez svetla ih napraviti neću.

— Imam — Triput-sin mu odgovara.

Poslao Triput-sin jednog od konjušara da mu svetli. Konjušar svetlio, svetlio, pa zadremao. A Vuk Vuković ga progutao. Obliznuo se, pa drugog pomoćnika traži. Poslao Triput-sin i drugoga. I taj svetlio, svetlio, pa mu se prispalo. Vuk i njega progutao. Traži i trećega. I trećeg dobio, pa ga progutao. I tako sve redom.

— A sada ti svetli — kaže on Triput-sinu.

Stao mu Triput-sin svetliti. Svetlio, svetlio, I odjednom mu se tako pridremalo, da umalo zaspao nije. Nastasjinu maramu uzeo, njome oči obrisao. Vuk Vuković maramu ugledao, pa mu veli:

— Eh, Triput-sine, pa što mi ranije ništa ne reče?! To je marama rođene moje sestrice, Nastasje Lepotice! Za nju ni gotovih gusala

požaliti neću!

I donese gotove gusle-samogude:

— Evo ti, sestri mojoj ih nosi.

Uzeo Triput-sin gusle, Vuku Vukoviću zahvalio i natrag krenuo.

Ide on tako, a sve pomalo uz gusle svira. Sreće uz put razbojnika — toljagu u rukama nosi. Čuo razbojnik gusle-samogude, stao, pa zaigrao. Skače on skače mu toljaga. Zaustaviti se nikako ne mogu.

— Daj mi te gusle — moli razbojnik Triput sina. — Čudo kako su mi se svidele!

— A šta ćeš ti meni za njih dati?

— Svoju toljagu ti dajem.

— A što će mi ona?

— Svaku silu sama savladati može. I dvadeset pukova vojske uzmi, moja toljaga će ih do nogu potući

Dao mu Triput-sin gusle, a sebi njegovu toljagu uzeo. Odmakao on malo, pa se gusala setio:

— Šta li učinih, jadan ti sam! S čime ću sada Nastasji Lepotici doći? Toljago, leti, gusle mi do nesi.

A toljaga — hop, skok! — stiže razbojnika i lemati ga stade.

— Vрати Triput-sinu gusle-samogude, jer ću te ubiti! — viče.

Baci razbojnik gusle, pa se u bekstvo dade, da « od bede spase. Toljaga gusle prihvatila, Triput-sin ih donela.

Krenuo Triput-sin dalje. Uz gusle svira. a toljaga igra.

Naišli tako na čarobnjaka. Čuo on muziku, pa i on udri u igranje.

Igrao, igrao, sve dok mu crna brada sva mokra nije bila.

— Daj mi te gusle — moli Triput-sina

— A šta ćeš ti meni za njih dati?

Izvadio čarobnjak iz džepa zlatnu kutijicu

— Ovo ti za njih dajem!

— A šta će mi?

Otvorio čarobnjak kutijicu, a iz nje — kad ti nagnu vojska! Čitavi pukovi se postrojili. Triput sin se čudom čudi: „E, to ti je nešto!” —

kaže

Uto čarobnjak vojsci povika:

— Na svoja mesta!

I sva vojska opet u kutiju nagrnu.

Dade Triput-sin čarobnjaku gusle, a sebi čarobnu kutijicu uze. Krenuo s toljagom i kutijicom dalje Malo li, mnogo li vremena prošlo, opet se gusala setio.

— Evo, sad i vojsku svoju imam, a ko će joj mar ševe svirati? Toljago, leti, gusle mi donesi!

Toljaga — hop, skok! — poletela, čarobnjaku gusle oduzela. Krenuli oni dalje svirajući.

Eto im u susret bogatog trgovca. Čuo muziku, pa i on igrati stao. Igra on, igra mu kočijaš, igraju im konji. Igrao trgovac, igrao, čizme izuo. košulju sa sebe zbacio, sve igrajući.

Do mile volje se naigrao, pa govori:

— Ej, momčiću, daj mi svoje gusle!

— A šta ćeš ti meni za njih dati?

Stao trgovac po kolima premetati. i stoni čar šav izvadio:

— Ovaj čaršav ti dajem.

— A što će mi?

— Samo ga razastri, pa kaži: „Pečeno-vareno meni doneseno!” — i sve ćeš to imati.

A Triput-sin već odavno ogladneo.

— E, daj da vidimo čime će nas počastiti — kaže.

Razastro trgovac čaršav nasred puta, šta treba rekao, a na čaršavu se najednom takva jela i pića stvoriše, da bolje ni trebalo nije. Najeo se Triput-sin i gusle za čaršav promenio.

Pošao on dalje. Uz put se gusala setio.

— E — kaže — s guslama je opet veselije bilo! Toljago, leti, gusle mi donesi!

A toljaga — hop, skok! — pritrča trgovcu i lemati ga stade:

— Daj gusle ovamo!

Bacio trgovac gusle, kočijašu iz ruke bič istrkao i što igda može konje poterao — spasavaj se od bede!

Triput-sin dalje pošao. Vidi on — u spahijskom dvorištu drvodelje kuću grade. Stao, pa uz gusle zasvirao. A drvodelje sve sekire pobacale — pa u igru. Igraju li, igraju, smeju se! Veliko ih veselje obuzelo. Do mile se volje naigrali, a onda jedan Triput-sinu kaže:

— E, i razveseli nas, momče! Mi ti ceo svoj život za spahiju radimo, veselja ne vidimo. Evo ti za to našega dara.

I dade drvodelja Triput-sinu sekiricu.

— Šta će mi to? — Triput-sin ga pita.

— Nije to obična sekirica — drvodelja mu kaže. — Samo joj naredi i za noć će ti kakav ti volja dvorac sagraditi. Mi smo je, brale, od pana skrivali, jer ako dozna, oduze je. Bolje je da ona dobrom čoveku posluži.

Zahvalio Triput-sin na daru, pa se u prestonicu zaputio. Stigao na reku, a preko nje se carski dvorac vidi. Zastao, onda, na obali i naredio sekirici da preko noći bolji dvorac od carskoga sagradi. A on legao da spava. Tek što je zora, ustao, gleda — novi dvorac stoji, a tako lep, lepši od carskoga. Otvorio on kutijicu — a vojska iz nje — kulja li, kulja. Stala vojska kraj dvorca, naređenje čeka. Triput-sin čaršav raširio — najeo se, napio, vojsku nahranio i uz gusle zasvirao. A vojska uz muziku stupa: jedan, dva! Jedan, dva!

Probudio se car, kroz prozor pogledao — ima šta i da vidi! Preko reke nov dvorac, bolji od njegovog, stoji, a vojska uz muziku stupa. Otkud to sad?

Zove on Nastasju Lepoticu:

— Gledaj, dušo moja, šta se u našem carstvu zbiva.

Pogledala ona, pa govori:

— To je rabota Triput-sina.

Car poslao preko reke slugu:

— Zovi mi ovamo Triput-sina!

Sluga čunom reku preplovio, preneo carsko naređenje. A Triputsin mu kaže:

— Tvoj car je za mene malen — ako hoće da me vidi, neka sam k meni dođe.

Ma i ne dolikovalo caru svom konjušaru na noge ići — ali nemade kuda. S Nastasjom Lepoticom u čun sede, pa se novom dvorcu, na drugu obalu preveze.

Triputsnn ih kako treba, s pozdravima i muzikom dočekaao. Poveo ih da im svoj dvorac pokaže. Pohodali oni, pogledali — Nastasji Lepotici sve po srcu bilo, a car se ko crn oblak natuštio. Nije mu po vol>i što je takav dvorac i takva vojska u konjušara. Sve misli kako Triput-sina da prevari, dvorac i vojsku sebi da prigrabi.

Došli oni tako u kuhinju. Hođe Triput-sin goste da počasti. I samo što svoj čarobni čaršav uze, Nastasja Lepotica carev mač dograbila, po Triput-sinu njime udarila. Triput-sinu glava u kraj odletela.

Onda ga Nastasja Lepotica mačem na sitne komadiće isekla i naredila kuvarima da uzvare pun kotao mleka. Kuvari je poslušali, a ona u ključalo mleko sasečenog Triput-sina bacila, pa ga izvadila, ohladila i životvornom vodom poškropila. I u tren srastoše svi isečeni komadići! Još jednom ga životvornom vodom poprskala — i Triput-sin na noge skočio. I tako lep i stasit vitez od njega postao da je i pogledati milo bilo! Car samo oči izbečio — da mu je takve snage i lepote! Pa Nastasji Lepotici mira ne da:

— I od mene napravi takvoga!

— Dobro — kaže mu ona.

Zgrabila mač, na komade cara iseckala, ukraj plotu ga psima bacila. Triput-sina za ruku uzela, u dvorac ga, u bogate odaje odvela.

Sazvao Triput-sin goste sa svih strana, pozvao očeve, i rođenog i poočime — veselo svadbu proslavio.

I ja sam na toj svadbi bio, med i vino pio, niz bradu mi lilo, u usta se ne slilo. Dali mi tamo kljuse od smole, sedlo od loze, a bič nanizan od bobova zrnja. Jašem ja natrag na kljusetu, vidim — sušana gori. Zaustavio ja kljuse, stao vatru gasiti. A dok sam gasio, kljuse mi se od vatre rastopilo, sedlo kože pobrstile, bič mi vrane pozobale. Odatle sam dalje pešice pošao, i k vama s pričom došao.

VARENA JARICA

Živeo nekad Ivan Ivanović, ruski carević. A ono veliki kockar, više od svega voleo u karte poigrati. I još živela u nekom carstvu kraj mora Vasiliska Đavolska, pa i ona velika ljubiteljka karata bila, E, pa taj Ivan Ivanović znao da ona voli u karte poigrati i rado je k njoj odlazio, s njom do zore rane za stolom kartaškim sedeo, Jednom se tako kartali, kartali, dok Ivan Ivanović, ruski carević, sve što j'e imao nije proigrao. Sve izgubio pa najzad i carsku krunu prokartao.

A kad je kući otišao, Vasiliska Đavolska krunu u peć zazidala.

Carević u svoj carski dom stigao, pa premišljati stao kako krunu svoju da povрати. Skupio četu vojnika, pa im kaže:

— Po celom mom carstvu se razidite i takvog čoveka mi dovedite koji bi na sebe uzeo da moju krunu pronaće.

I zađe tako jedan vojnik u neko selo, recimo kao u naše Gorodišće, svrati u krčmu i upita:

— Ima li tu čoveka koji bi mogao carsku krunu da pronađe?

A iza peći iziće neko, pa se javi:

— Evo, ja mogu!

— A ko si ti? — vojnik pita.

— Varena Jarica, drevna pijanica!

Vojnik mu odmah čašu rakije nali. A Varena Jarica mu kaže:

— Eh, ti, careva slugo! Varena Jarica u krčmi lumpuje, a iz takve čašice ne pije!

A onda mu na vedro pokaza:

— Ovo je moja čašica!

E, kad je video vojnik da s junakom čovekom posla ima, bolje se za njega pobrinuo. Opazio da je gunj na njemu tanak i da mu novi kupiti treba, pa ga pravo pred carevića doveo.

— Dobro vam zdravlje, careviću! — Jarica pozdravio.

A carević pita:

— Kako ti je ime?

— Ime mi je Varena Jarica, drevna pijanica!

— Možeš li moju krunu od Vasiliske Đavolske oduzeti?

Jarica caru odgovara:

— Mogu, samo mi puk vojnika treba, brod, barut i sve što je za vojsku nužno!

Šta carska sila ne može! Sve se odmah na brod ukrcao i s Jaricom morem zaplovilo. Plovio brod mesec, a možda i više dana i do jednog dvorca doplovio. A otuda do dvorca Vasiliske Đavolske tri vrste bilo. Varena Jarica na obalu izišao, obalom pošao a ostalima rekao da ga pričekaju. Kad je Vasiliskinom dvorcu stigao, strašnu zmijurinu na njemu video. Oko dvorca sva se obavila i zubima svoj rep uhvatila. Ko u dvorac hoće, toga pusti, a iz njega nikoga ne pušta. Jarica u prvu odaju ušao i odmah carsku krunu ugledao — u peć zazidana malko viri. Brže-bolje je išcupao, u nedra stavio. A onda se Vasiliski Đavolskoj javio:

— Zdravo da ste, Vasiliska Đavolska!

— Zdravo i ti, Varena Jarice! Zašto si ovamo došao?

— Čuo sam da volite u karte poigrati.

— Tako je, istinu kažeš.

— E, pa dozvolite mi da se na brod vratim, i s njega vam knjižicu donesem po kojoj ćete ceo svet nadigrati!

Idi odmah na brod i tu mi knjižicu donesi!

— Vasiliska mu kaže.

Izišla ona u dvorište, pa viče:

— Stražaru! Pusti Varenu Jaricu, drevnu pijanicu, na brod svoj da ode!

Jarica na brod otišao, pa vojnicima kaže:

— Držite se momci, sad će vas Vasiliska Đavolska napasti!

To rekao, pa u mali čamac seo i sam zaplovio.

— Bežite što brže, veslajte što jače, topovima se branite! — još im doviknuo.

Otisnuo se on tako, pa dan, a možda i dva plovio, i ogladneo. Na obalu izišao, obalom pošao i kućicu ugledao. A u kućici, na stolu, čanak kupusa i čanak kaše stoji. Seo Varena Jarica za sto, jede li, jede, a sve mu krivo što ne zna čije je. Najeo se tako, i sedi. A zašto li sedi? Zato što je ta kuća takva bila: u sebe pusti svakoga, iz sebe ne pušta nikoga.

Za to vreme Vasiliska Đavolska svoje ljude na brod po Jaricu slala, da joj ga silom dovedu. A oni ni blizu brodu ne mogoše, jer su vojnici Jaricu poslušali i iz svih topova po njima udarali. Vasiliska ih čekala, čekala, i ne dočekala. Onda u železnu stupu sela, tučkom poterala, pa do broda stigla. Na brod se spustila, jednog po jednog vojnika uzima, pa ga pita:

— Jesi li ti Varena Jarica?

A pre no što vojnik odgovori, ona — škljoc! zubima — pa ih tako sve po redu progutala.

Sedi Jarica u kućici, čeka, dok eto ti ćoravog diva, kuće gospodara.

— A. ti li si, Varena Jarice. moju sestru nadmudrio? — pita.

— Ja, Varena Jarica, drevna pijanica — Jarica odgovara.

— Što na me, Varena Jarice, sve tako pogledaš? — div opet pita.

— Zato što na jedno oko vidiš kojekako, na drugo nikako!

— A možda me izlečiti možeš?

— Mogao bih, kad bi u tebe sve što mi treba bilo!

— A šta ti to treba, kaži.

— Pud smole, kotao i teški gvozdeni lanac — Jarica divu veli.

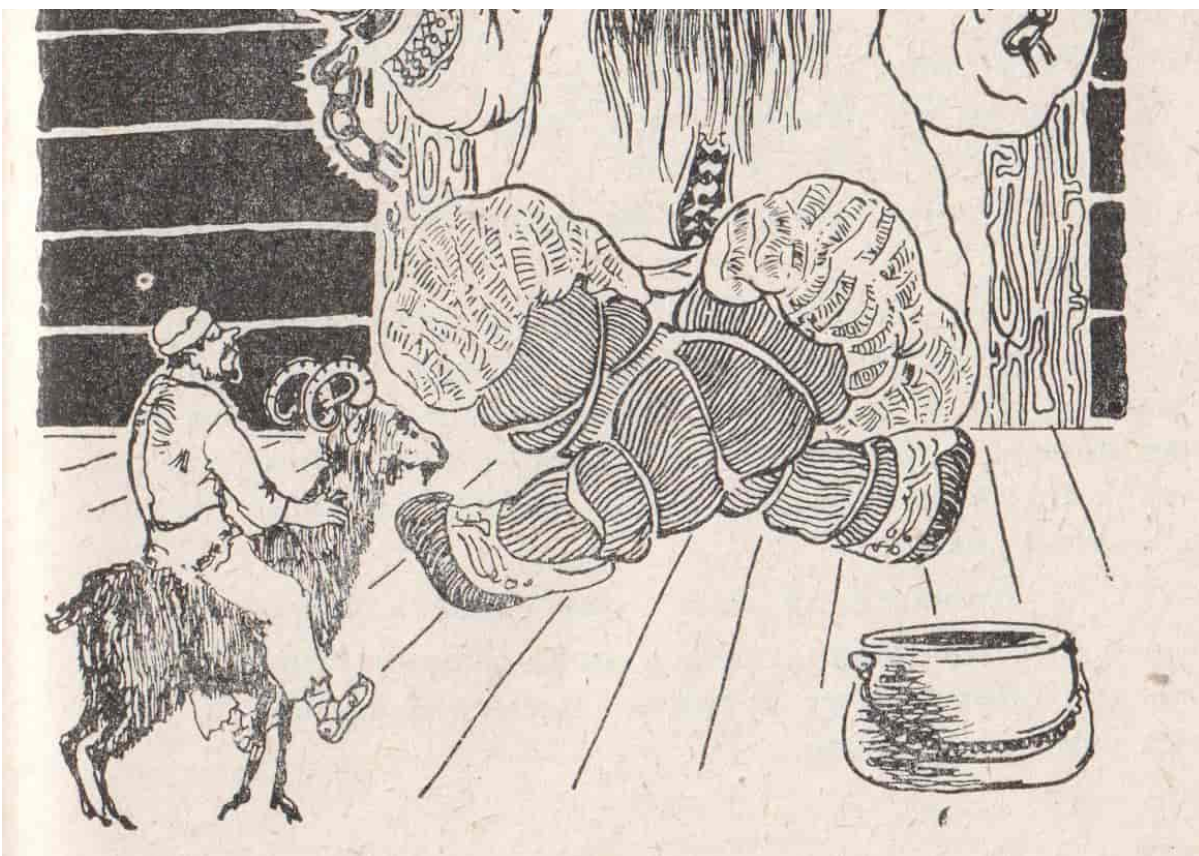
— Sve to imam — div mu odgovara.

Donese div smolu i kotao, pa ode da lanac traži. A Varena Jarica smolu ugrejao, pa divu govori:

— Sad brže lanac ovamo nosi!

Doneo div lanac, a Jarica ga njime uvezao.
— Napni se, da vidimo drži li dobro — kaže.
Div se nape, a lanac u parčiće ode.
— Ne valja, idi i jači lanac traži! — opet Jarica govori.
Div jači lanac doneo, a Jarica ga opet uvezao.
E, sad se još jednom napni, opet da vidimo.
Napeo se div, a lanac izdržao, nije popustio. Onda div na svoj prag seo, da mu Varena Jarica utekao ne bi.
— A sada što bolje možeš oči izbulji — Jarica mu kaže.
Div što igda može oči izbuljio, a Jarica krčagom vrele smole zagrabio, pa mu u oči sasuo. Skočio div, lanac rastrgao.
— A, tako ti lečiš! Nećeš mi, brajko, sada pobeći! — viče, na prag seda i sedi.
Imao div u kući jarca, mnogo ga voleo. Varena Jarica ga uzjahao, pa ga u trbuh udario, a jarac i prag i ćoravog diva preskočio.
— Gde si, Varena Jarice? — stao div vikati.

— Već sam na dvorištu! — Jarica se odaziva.

— A ko te iznese tamo?

— Tvoj jarac, ćoravi dive!

Skoči div, pa se za njim sekirom baci:

— Evo ti, pa i sekiru nosi — viče.

Varena Jarica sekiru zgrabio i prst mu se za nju zalepio.

Vidi on da mu se o zlu radi, pa tres! — prst odseče i ode.

Tako on obalom, možda dan, a možda i dva išao, i opet kućicu ugledao. I u njoj opet čanak kupusa i čanak kaše na stolu stoji. Seo on za sto, počeo jesti, kad eto ti Diva Aljataja, na vrata ulazi i pita:

— Ko to u mojoj kući sedi?

— Varena Jarica, drevna pijanica — Jarica odgovara.

Seo Div Aljataj za sto, da s Varenom Jaricom ruča:

— Jedi — kaže mu — jedi, pa da zajedno krenemo!

Najeli se oni, pa od stola ustali, a div Aljataj Jarici na ramena seo. Nosio ga Jarica, nosio, i pod jabukovo drvo ga doneo:

— Pusti me da se na drvo popnem, jabuku da uberem!

Div ga pčstio, a Jarica se na drvo popeo, pa sebi i divu po jabuku ubrao. Onda mu div Aljataj opet na ramena seo, a Jarica ga dalje poneo, i do druge ga jabuke doneo. A jabuke sa toga drveta takve bile da, čim ih zagrižeš, tvrdim snom zaspeš. Varena Jarica Aljataju kaže:

— Dozvoli mi da i s ovog drveta jabuku uberem.

Div mu dozvolio, a Jarica jabuku ubrao i divu je dao. Div jabuku zagrizao i smesta zaspao, a Jarica sam dalje pošao.

Opet obalom išao, i do velike planine stigao. Na planini vidi — lav i zmaj se tuku. Mole oni Jaricu da im sudi. A Jarica ovako sudio:

— Ti, lave, na planinu, a ti, zmaju, pod planinu stani.

Zmaju još rekao:

— Ti zini, pa kad se lav niz planinu sjuri, učas ćeš ga progutati.

Kako se lav s planine zaletio, u zmaja udario i na mestu ga ubio, pa kaže:

— A sada, Varena Jarice, meni na leđa sedi. U tvoje carstvo ću te odneti.

Lav ga poneo, do carskog dvorca ga doneo, pa govori:

— Nigde se ne hvali, Varena Jarice, da si zver lava jahao. Sve ćeš izgubiti, ako se pohvališ.

Varena Jarica careviću krunu predao, a carević ga pita:

— Čime da te nagradim?

— Naredi da svuda kud budem prolazio sve mehane uvek otvorene budu.

Zna se šta Varenoj Jarici treba. Carević mu želju ispunio. Napio se jednom Varena Jarica, pa se pijan pohvalio da je zver lava jahao. A mehane se odmah zatvorile.

ĐAVO KRADLJIVAC

Pošao Deda na oranje. Poneo lepinju za ručak Stavio lepinju u kola, počeo orati.

Orao, orao, pa sustao i pošao kolima da se lepinjom potkrepi.

Dođe on do kola, a đavo mu ispred nosa lepinju ugrabi i pobeže u močvar.

Rasrdio se deda na đavola, zgrabio bič, pa poteci za njim. Stigao do močvari, gleda — đavo kroz rupu propao! Deda onako ljut, za njim, pa i on — tras! u rupu propade.

Obreo se na dnu rupe, i na veliki dvorac pun đavola naišao.

Stao on zagledati koji mu je od njih lepinju ukrao. Samo, kako da raspoznaš, svi su ti đavoli na jednu ruku!

— Ko je ovde kod vas starešina? — deda đavole pita.

— Eno ga — kažu mu — za stolom sedi.

I deda pravo pred sto ode.

— Tako i tako — nevolju svoju starešini đavola priča — tvoj đavo meni lepinju ukrao. A ja druge nemam. Naredi mu odmah da mi je vrati.

A starešina đavola mu kaže:

— Kod mladih je traži. Stari đavoli lepinje ne krađu.

Prišao deda gomili đavolčića:

— Dede, usta otvarajte!

Đavolčići usta pootvarali, a deda gledao i jednom u ustima svoju lepinju video.

— Evo moje lepinje — starešini đavola kaže.

Lupnuo starešina nogom na đavolče:

— Zašto si dedi lepinju ukrao? Deda je čovek siromašan, a ti od njega našao da kradeš. Kad je tako, deda, vodi ga sa sobom da ti za svoju krađu odsluži.

Počešao se deda po zatiljku, pa starešini đavola veli:

— Šta ja s njim da radim? Ni sam šta da jedem nemam. A ni posla u mene za njega nema.

— Ništa za to — starešina kaže — sam će on sebi posla naći.

Pristao deda i poveo đavolče. „Možda će koji put bar po drva u šumu otići” — misli.

Doveo ga kući. Uzeli deda i baba pregršt žita.

Đavo im kaže:

— Dajte meni da sameljem.

— Ma, i nama samim tu malenkost samleti teško nije.

Đavo se uzjogunio: — Dajte da meljem ja!

Dali mu žito. Počeo on mleti. Baba i hleb umesila, a žrvanj još pun brašna. Stali deda i baba brašno u hambar sipati. Punu jednu pregradu nasuli.

Deda đavola hvali:

— E, ako ima radnika, ovo je!

Pošao on s đavolom na oranje. A đavo mu kaže:

— Mene i plug, umesto konja, upregni.

Deda ga upregao, a đavo se tamo-amo promuvao i sve polje uzorao.

— Šta ćemo sada raditi? — dedu pita.

— Ja zemlje više nemam — kaže mu deda.

— Hajde, onda, da uzmemo od spahije parče šume u napolicu, da ga iskrčimo, pa da posejemo pšenicu.

I učiniše tako. Đavo za dan sve posekao, iskrčio, poorao, i pšenicu posejao.

Dobro izrasla pšenica. Đavo je požnjeo, u snopove povezao i u stogove složio. Stali onda žito deliti: polovinu za seme i rad dedi, polovinu za zemlju spahiji.

Đavo dedi kaže:

— Ovako sa spahijom ugovaraj: njemu kola, a nama naramak da bude.

Deda tako spahiji rekao. A gramzljivi spahija pomislio: „Dobro bogami, kola naramak nisu. Ala ću dedu nasamariti!

Natovario deda spahiji kola pšenice.

— A sad svoj naramak nosi — spahija dedi kaže.

— Bolje neka ga moj pomoćnik uzme, star sam već, nisam ga kadar odneti.

— Pa dobro, nek ti ga pomoćnik nosi.

Uzleteo se đavo poljem, sve snoplje u hrpu skupio, pograbuljao i kući odneo. Spahija samo oči izbečio.

Kod kuće đavo na žito dunuo, a ono se odmah omlatilo. Opet deda pun hambar nasuo.

— A sada — đavo mu kaže — daj konja, da u Drva idem.

Deda mu konja upregao. Đavo seo, konja poterao. Bez sekire i testere najdeblje drveće u šumi počupao. Maltene do neba kola natovario, sam odozgo seo, konju jezikom čmoknuo. Konj frknuo, pa ledinom, grmljem i šikarom, puta ne birajući, poleteo.

U to vreme spahija u četveropregu cestom naišao. Gleda, čudom se čudi. Takvo slabaško konjče vuče kola drva, skoro do samog neba natovarena! A četiri njegova konja jedva prazne kočije vuku.

— Ej, vozaru! — stao on vikati. — Hajde da se promenimo. Ti moju četvorku uzmi, a meni svoga konjića daj!

— Dobro, hajde — kaže mu đavo.

Tako đavo spahiji svoje kljuse dade, a od njega dva para konja uze i — u zdravlju da se vidimo!

Stigao on kući, pa još s kapije viče:

Na ti konje, deda!

Dedi od čuda lula iz usta ispala,

— Gde si to uzeo? — pita.

— Za tvoje konjče promenio — đavo odgovara.

— Ta u mene za njih ni sena dovoljno nema!

— Ne beri brige, i sena će biti!

Skočio đavo s kola, u nadničara se pretvorio i spahiji otišao, pa ga pita:

— Ima li u vas kakva posla za me?

— Ima pun hambar neomlaćenog žita — spahija mu kaže.

Otišao đavo u hambar, sve snopove pokupio, na gumno izneo, dunuo — i sve žito odjednom omlačeno bilo. Na jednoj hrpi slama, na drugoj žito, a na trećoj pleva leži.

Došao spahija, pogledao — sve čisto, lepo omlačeno!

— Koliko za taj posao tražiš? — pita.

— Daj mi naramak sena, ako ti nije žao — đavo mu veli.

Obradovao se spahija što je na tako jeftinog radnika naišao.

— Eno ti plasta, pored reke stoji. Iz njega naramak sena uzmi — kaže.

Đavo otišao, plast konopcem omotao, pa poneo. Video ga upravitelj, pa spahiji dotrčao:

— Pane, pane — nadničar ceo plast sena vuče.

— Vidi ti razbojnika! — spahija se rasrdio. — Pusti na njega bikove, da ga izbodu!

Na đavola bikove pustili, a on ih za rogove pograbio i na plast bacio.

— Joj, joj! — spahija viče. — Veprove, da ga izgrizu, na njega naterajte!

I veprove na đavola naterali. On i njih za uši pohvatao, pa na plast bacio, i sve dedi dovukao.

Služio đavo kod dede godinu dana, pa ga pita:

— Jesam li ti za lepinju odradio?

— I još kako! — smeje se deda.

— Onda me kući šalji.

— Idi, kad ti je volja, zar ti ja branim? — deda mu kaže.

Mahnuo đavo repom i u močvar svoju odleteo.

ZLATNA BURMUTICA

Živeo sirota Janko, lugarev sin. Pomrli mu otac i majka, a od rodbine nikoga nije imao. Sam u šumi, u očevoj kolibici živeo. A da mu veselije bude, šareno mače držao.

Sviklo se na njega mače. Kud god mu gospodar pođe, i ono za njim ide. Jednom pošao Janko u šumu po suvarke. A mače za njim, razume se. Skupio Janko svežanj suvaraka, pa kući nosi, a mače za njim suvu grančicu vuče.

Sustao Janko, seo na panj da odahne i na svoju gorku muku pomislio:

— Oh, oh! — uzdahnuo.

I samo što uzdahnu tako, pred njega malen dugobrad starčić ispod panja skoči.

— Što me zoveš, momče?

Janko ga, preplašen, gleda, pa kaže:

— Nisam te zvao, dedice.

— Kako da nisi? — ljuti se starčić. — Nisam ja gluv, dobro sam čuo! Moje ime „Oh” dvaput si izgovorio. Sad moraš da mi kažeš šta si od mene tražio.

Promislio Janko, pa mu veli:

— Ništa mi ne treba, samo sam gladan, dedice. Ako imaš komadić hleba, daj mi.

Oh opet pod panj skoči i otud komad hleba i zdelu šči(*) donese.

— Na, jedi — kaže.

Najeo se sirota Janko, mače nahranio i nisko se starčiću poklonio:

— Hvala ti na ručku, dedice. Već davno tako slatko jeo nisam.

Podigao na leđa svežanj suvaraka i veseliji kući krenuo.

Prošao dan, dva, opet glad Janku ne da mira. Setio se on starčića. „Idem onom dedici” — misli — „možda će me još jednom nahraniti.”

Došao na isto mesto u šumi, seo na panj:

— Oh! — uzdahnio.

Starčić pred njega ispod panja iskočio.

— Šta hoćeš, momče?

A Janko mu se klanja:

— Gladan sam, dedice, bi li mi komad hleba dao? Starčić mu opet komad hleba i zdelu šči izneo. I otad sve tako išlo. Kako ogladni Janko, ide u šumu da starčića traži.

Jednom starčiću dodijalo, pa mu umesto ručka zlatnu burmuticu nosi.

— Evo, momče — kaže — ne uznemiravaj me više. Star sam i teško mi je da ti ručak nosim. Već uzmi ovu bumuticu pa, pa kad ti zatreba štogod, otvori je samo, i moj sluga će se smesta pred tobom naći. Sve što mu narediš gore od mene izvršiti neće,

Uzeo Janko zlatnu burmuticu, od svega srca starcu zahvalio i pošao kući igrajući.

Kod kuće burmuticu otvorio, a iz nje smesta majušni čovečuljak pred njega skočio, mlad, žustar, drukčiji od dedice Oha.

— Šta mi naređuješ? — pita on tanušnim glasićem Janka.

Šči — čorba od kupusa ili drugog povrća. — Prev.

— Daj mi da jedem, brate.

Čovečuljak smesta veliki komad ražovog hleba i zdelu šči na sto postavio, opet u burmuticu skočio, pa se zatvorio.

Tako Janko neko vreme poživio, pa mu došla volja u svet putovati, ljude pogledati, sebe pokazati. Dotad nikud dalje od šume išao nije.

Uzeo on zlatnu burmuticu, vabnuo mače i na put krenuo.

Mnoga sela i gradove obišao, svakakva čuda video i najzad na sinje more stigao. Gleda on — na morskoj obali srebrna ribica leži. Talas je na zemlju izneo. Koprca se, jedna, sve o kamenje udara, a nikako u more pogoditi ne može.

Sažalio se Janko na ribicu. Uzeo je polako, u more bacio.

Pljesnula ribica repom, vode gucnula, povratila se, iz mora glavicu isturila, pa ljudskim glasom govori Janku:

— Hvala ti, dobar junače, što si me smrti izbavio. Možda ću i ja tebi od pomoći biti.

— Što će mi tvoja pomoć, ribice? Malo boljeg pomoćnika ja u džepu imam — smeši joj se Janko.

Ali ribica ga i ne sluša više.

Ide on dalje, i vidi — iz rupe sivi mišić istrčava. A mače — cap! — miša za leća zgrabi, htjede ga pojesti.

Sažalio se na mišića Janko. Takav je bio, da je sve žalio. Sećao se kako je i sam ranije teško živio, muku mučio. Uzeo on miša, pomilovao ga, u džep ga spustio, a onda iz torbice koru hleba izvadio, pa mu dao.

— Mora da si mnogo ogladneo — kaže.

Miš stao koricu glodati, pa se umirio.

Ide Janko obalom morskom, utom se i veče spustilo, konak trebalo tražiti. Vidi on — na brdu veliki dvorac stoji. ..Tamo me pustiti neće ' — misli.

Pošao on dalje, i kraj mora ribarsku kućicu ugledao. Svratio, da prenoći zamolio.

— Primam te rado — domaćin mu kaže. Veselije će mi s tobom biti.

Tako i razgovor otpočeli.

— Kakav se ono dvorac iznad puta vidi? — zapita Janko.

— Dvorac je kraljevski — kaže domaćin. Kralj u njemu živi. Golema nevolja nedavno ga snašla. Zmaj morski o ponoći doleteo, kćer mu ugrabio i na svoje začarano ostrvo odneo, kud se ni doći ni doploviti ne može. Sad kralj sve kosu sa glave čupa. Po celom kraljevstvu objavio: ko mu kćer vrati, tome će je dati i sve mu

kraljevstvo po svojoj smrti ostaviti. Mnogi kneževići i kraljevići dolazili, nijedan se ostrva dokopati ne mogade. Morski zmaj takve talase digne da se tu ništa učiniti ne da.

Setio se Janko svog čudotvornog pomoćnika iz zlatne burmutice, pa kaže ribaru:

— Poruči, ako možeš, kralju da će sutra, pre no što i zora svane, ćerku svoju ugledati.

Otišao ribar, pa sve kralju ispričao. Kralj Janka preda se dozvao, pogledao, pa ramenima slegao. „3ar da prosti seljak učiniti može što ni kneževići ni kraljevići ne mogoše? — pomislio. A toliko se kćeri zaželeo da htjede, ipak, još jednom sreću da oproba. Pita on Janka:

— Je li istina, momče, da hoćeš kćer iz ropstva da mi dovedeš?

Janko se kralju klanja, odgovara:

— Istina je, kralju, gospodaru. Ja lagati ne znam.

— E, pazi — kralj mu kaže — da mi kći sutra ovde, pre no što sunce izađe, bude — a ne bude li, gvozdenim drljačama ću te rastrgnuti.

— Dobro — pristade Janko. — Nek bude kako ti, kralju, kažeš.

Izišao Janko iz dvorca, zlatnu burmicu otvorio, a iz nje žustri čovečuljak iskočio.

— Šta mi naređuješ? — pita.

— Budi milostiv, brate, pa za noć most gvozdeni od dvorca kraljevoga do začaranog ostrva zmajevoga sagradi, A na most zlatne kočije šesteroprežne postavi. Jer sutra, čim se zabeli, ja na ostrvo idem.

— Sve će kao što želiš biti — čovečuljak mu kaže.

Onda se Janko ribaru vratio. pa legao da spava. Sutradan ustao pre zore rane, gleda — od dvora kraljevoga do ostrva zmajevoga gvozdeni most se proteže, na njemu zlatne kočije šesteroprežne, a pored konja njegov pomoćnik sa bičem stoji.

Prišao Janko svom pomoćniku, izvadio burmuticu, pa kaže:

— Hvala tebi, brate. A sada idi, pa se odmori. mora da si, jadan. grdno posustao.

Čovečuljak mu bič u ruke dade, pa se u zlatnu burmuticu sakri.

Seo Janko u kočije, po kraljevu kćer se povezao. Kad je na zmajsko ostrvo stigao, veliki tamni zamak Ugledao. S prozora, sva u strahu, kraljeva ćerka proviruje. Davno ona ljude videla nije, pa se Janku ko bratu rođenom obradovala.

— Ko si ti, i što si ovamo došao? — pita ga.

— Ne pitaj, gospođice — kaže joj Janko — već brže u kočije sedaj, ocu da te vozim.

Kad to kraljeva ćerka čula, još više se obradovala.

— Samo, ja ne mogu na vrata izići, prokleti zmaj tamo spava. Obnoć po plen ide, obdan se pred vratima odmara.

— A ti kroz prozor iziđi.

— Bih, ali bojim se.

Podmetuo Janko ruke, pa joj veli:

— Na ruke moje skači!

Skočila kraljeva kći kroz prozor pravo u ruke Janku. On je prihvatio, u kočije posadio, pa kao munja kraljevom dvorcu poleteo.

Začuo zmaj tutnjavu, trgao se, gleda — kraljeve kćeri mu nema.

Odmah se za njima u poteru daje. Most se od zmajevog trka trese, plamen zmaju iz čeljusti liže.

Osvrnuo se Janko, vidi — zmaj samo što ih stigao nije. Stade on jače bičem konje šibati, a konji iz petnih žila juriti.

Stigao tako na obalu, iz kočija kraljevu ćerku izveo, polako zlatnu burmuticu otvorio i svom pomoćniku da most skine naredio. Čovečuljak smesta most skinuo. a zmaj, umoran, u more duboko propao, pa se udavio.

U to vreme kralj se probudio, gleda kroz prozor — očima ne veruje: Janko mu u dvorac ćerku vodi!

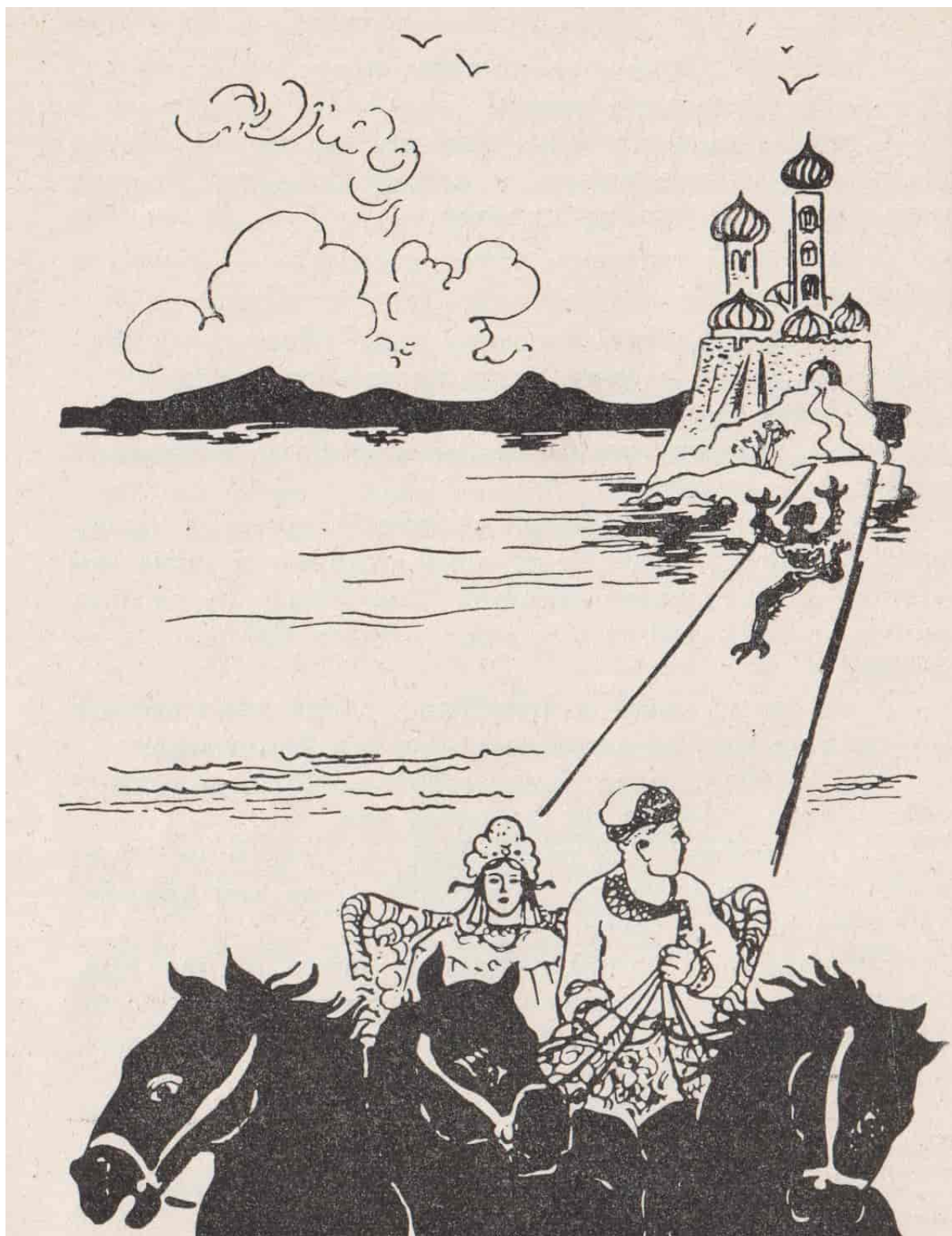
Sav srećan, pred njih istrčao, kćer grliti i ljubiti stao. Šta će od sreće, ne zna.

— E, momče — veli on Janku — ti si me obradovao! Kćer ću svoju za tebe udati i sve vam kraljevstvo u nasledstvo dati.

Proslavili svadbu i sirota Janko postao kraljevski zet. Svi ga voleli, samo ga žena gledala popreko. Nije joj po volji bilo što se za prostog seljaka udala. Jednom ona svoga muža pita:

— Kaži mi ko ti je most do zmajevog ostrva sagradio?

Janko sve neće da kaže, prećutkuje, a žena mu nikako mira ne da.

— Umreću, ako mi ne kažeš — veli.

Janko pristao, sve ženi rekao i zlatnu burmuticu joj pokazao:

— Zakuni mi se, samo, da je bez mene nikad u ruke uzeti nećeš!

Žena se zaklela, pa mu rekla:

— Hoću s tobom u zamku na ostrvu da živim. Naredi svom pomoćniku da opet most sagradi.

Ne htjede joj se Janko protiviti. Otvorio pred njom burmuticu, pomoćniku naredio, i most se opet pojavio.

Preselili se oni u zmajski zamak na ostrvo, a žena mu kaže:

— Ti više mosta ne skidaj. Naime ćemo se na obalu, ocu u pohode voziti, i još, kud nam volja bude.

Živeli tako u zamku nekoliko dana. Janku se prohtelo da u lov pođe. Uzeo luk, mače i miša da mu na putu veselije bude, i mostom krenuo.

A samo što na obalu stade, mosta iza njega odjednom nestade! „Šta li je to? — pomisli on, za džep se maši, kad tamo — burmutice mu nema. Mače i miša poveo, a burmuticu zaboravio.

Tek tu mu pred očima puče. „Tako se zaklinje kraljeva ćerka!” — pomislio Janko. „Ja se na nju sažalio, nevolje je izbavio, a ona meni zlim dobro vraća. Sad se opet moram u svoju kolibu vratiti, kao i dosad gladovati.”

Na morsku obalu pretužan seo, pa od teškog jada zaplakao.

Odjednom čuje — miš mu u džepu grebe. Proturio iz džepa glavicu, pa ga pita:

— Što plačeš, dobar čoveče?

Janko mu svoju nevolju poverio.

— Ne boj se — miš ga teši — lako ćemo tome doleteti.

Miš se s mačetom o nečem sašaptao, na leđa mačetu seo, tako morem zaplovili i do zamka doplovili. Tamo se mače u baštu sakrilo, a miš se kroz rupicu u odaje kraljeve kćeri provukao.

Dugo on tamo sedeo, sve vrebao gde kraljeva ćerka Jankovu burmuticu krije. Najzad opazio da je u drvenom kovčežiću čuva!

Kradom veče sačekao, pa tek što je ona otišla da spava, kovčežić progrizao, burmuticu dohvatio, mačetu u baštu otrčao.

— Nađoh zlatnu burmuticu! — kaže.

— Sedaj mi brže na leđa, da natrag otplivamo — mače mu veli.

Opet miš mačetu na leđa seo, a mače frkćući talasima zaplivalo.

Kad su već skoro i do obale doplivali, mače miša upitalo:

— Da nisi burmuticu zlatnu izgubio?

— Nisam, evo je — miš mu odgovara.

Podiže je, da je mačetu pokaže, ali je zadržati ne smogade i burmutica pravo u more pade!

— Eh, nespretnjakoviću! Šta si učinio? — rasrdilo se mače.

E1a obalu ono isplivalo, zubima za leđa miša dograbilo.

— Udaviću te! — kaže.

To Janko video, pa miša mačetu oteo. A kad je za nesreću doznao, kraj mora seo, sav se rastužio. Mnogo mu žao burmutice bilo.

A tada, iz mora srebrna ribica isplivala:

— Za čim, čoveče, tužiš? — Janka upitala. — Kaži mi, možda ću ti od pomoći biti. Ti si me od smrti spasao.

Janko pogledao, ribicu prepoznao.

Svoju joj veliku nevolju ispričao. Ribica saslušala, pa mu veselo kaže:

— Nije to tako velika nevolja! U moru mnogo burmutica imam. Na obalu ću ih bacati, a ti svoju traži. Nju uzmi, a meni moje vrati.

Pljesnula riba repom i dnu morskome zaplivala.

Srebrne, zlatne, brilijantske burmutice iz mora bacati stala. Zaigralo pred očima Janku. Jednu po jednu zagledao, i najzad svoju pronašao. Silno se obradovao, sve ostale burmutice natrag u more bacio, i ribici doviknuo:

— Hvala tebi, dobra ribice! Ti si me bede izbavila!

Uzeo svoju zlatnu burmuticu, pa s mačedom i mišom pošao da bolje ljude traži.

KAKO JE IVAN ĐAVOLE NADMUDRIO

Živeli na selu starac i starica, tri sina imali. Siromašni bili, samo se hlebom hranili i kvas¹) pili.

Starica umrla, pa za njom došao red i na starca. Zove on pred smrt k sebi sinove, pa im kaže:

— Nikakvog vam imetka ne ostavljam, nego ću među vas ovo malo što imam podeliti.

I dade najstarijem žutoga mačka, srednjem žrvanj, a najmlađem, Ivanu, svežanj lika za opanke.

Podelio on tako svoje dobro i umro. Neko vreme braća poživela, očev hleb pojela, pa se o novom hlebu zamislila.

Najstariji uzeo u ruku žutog mačka i pošao u svet, posao da traži.

Mnogo li, malo li je išao, na putu ga i noć zatekla. Svratio u neku kuću da traži prenoćište. A tamo mu kažu:

— O, dobri čoveče, u nas je miševa i pacova sva sila, odbraniti se od njih ne možemo. A tebe, nevičnog, do kostiju će pojesti.

— Ništa ne brinite — namernik im odgovara — valjda ću i ja nekako prenoćiti.

Domaći legli na dušemu, a on se s mačkom na podu opružio.

Probudili se sutradan domaći, vide — na podu čitava gomila miševa i pacova leži, a kraj namernika sedi nekakvo žuto zvere i tiho prede.

U tom kraju ljudi mačkaka još nisu imali, niti su za njih znali.

Navalili oni na namernika:

— Te, hajde, brate, te hajde, prijatelju, da nam to svoje zvere prodaš!

— Ne mogu — namernik im kaže — nije na prodaju!

A ljudi otišli pa o čudnu zveretu svome caru ispričali. Zove car namernika. Prenoćio on noć kod cara, mačak i tamo čitavo brdo miševa podavio. Car prosto očima ne veruje.

— Išti šta hoćeš — kaže — samo mi to svoje zvere prodaj.

— Obaspi ga, care, srebrom od glave do pete, pa nek tvoj bude!

Nemade car kuda — pristade.

Uzeo namernik svog mačka za prednje šape pa ga drži, a mačak se na zadnje oslanja.

— Sad sipaj srebro — caru kaže.

Car sve srebro što je imao sasuo i celoga mačka njime prekrio.

Pokupio namernik srebro pa se svom domu vratio. Lepu kuću sagradio, imanje stekao, oženio se i živi da bolje ni biti ne može.

Gleda to srednji brat, pa govori:

— Idem i ja sa svojim žrvnjem, da po svetu prođem. Možda će i on meni sreću doneti.

Uzeo svoj žrvanj i pošao.

Mnogo li, malo li je išao, pa i njega noć na putu stigla. Vidi on — na kraju šume kućica stoji. Svratio u kućicu, a u njoj — nigde nikoga nema. Popeo se sa svojim žrvnjem na dušemu, i zaspao.

Noću stigli u kuću razbojnici, na pod iz džepova hrpu novaca istresli i stali da dele.

Namernik se u taj čas hteo u snu okrenuti, pa nehotice svoj žrvanj gurnuo. A žrvanj traas! — na pod se svali! Razbojnici skočiše i glavom bez obzira pobegoše. Čak i novac poneti ne stigoše.

Sišao namernik s dušeme, uzeo novac i krenuo kući. I, razume se, u izobilju živeo, kao i brat mu najstariji.

Video to najmlađi brat, Ivan, pa govori:

— Vreme je i meni da sreću potražim.

Uzeo svoje liko, pa i on u svet krenuo. Mnogo li, malo li je išao, a opanke pocepao. Seo on na džombu sred močvari i prčeo od lika

kaiše seći, nove opanke da oplete.

Najednom skoči iz močvari đavo. Gleda Ivana. pa ga pita:

— Šta to, Ivane, radiš?

— Pa zar ne vidiš? Užad pletem.

— A čemu će ti ona?

— Da vas, đavole, iz močvari izvlačim i na pijaci po kopejku prodajem. Od tih ću para kuću sagraditi. Tušta i tma vas ovde ima.

— Stani malo, Ivanka, ne čini toga. Nosi šta ti je volja, samo nas iz močvari ne izvlači.

— Naspi mi kapu zlata, pa neću.

Skočio đavo u močvar po zlato, a Ivan duboku jamu iskopao, pa na nju svoju pocepanu kapu položio.

Doneo đavo vreću zlata, u kapu sasuo, a zlato joj ni dna pokrilo nije. Zavrteo on glavom, pa još vrećicu zlata nosi. Sasuo i to, i nekako kapu napunio.

— A sada diži — Ivanu kaže. — Pomoći ću ti, sam moći nećeš.

— Ne boj se, mogu! — Ivan odgovara.

A čavo nikako ne pristaje, već da se pred njim kapa digne.

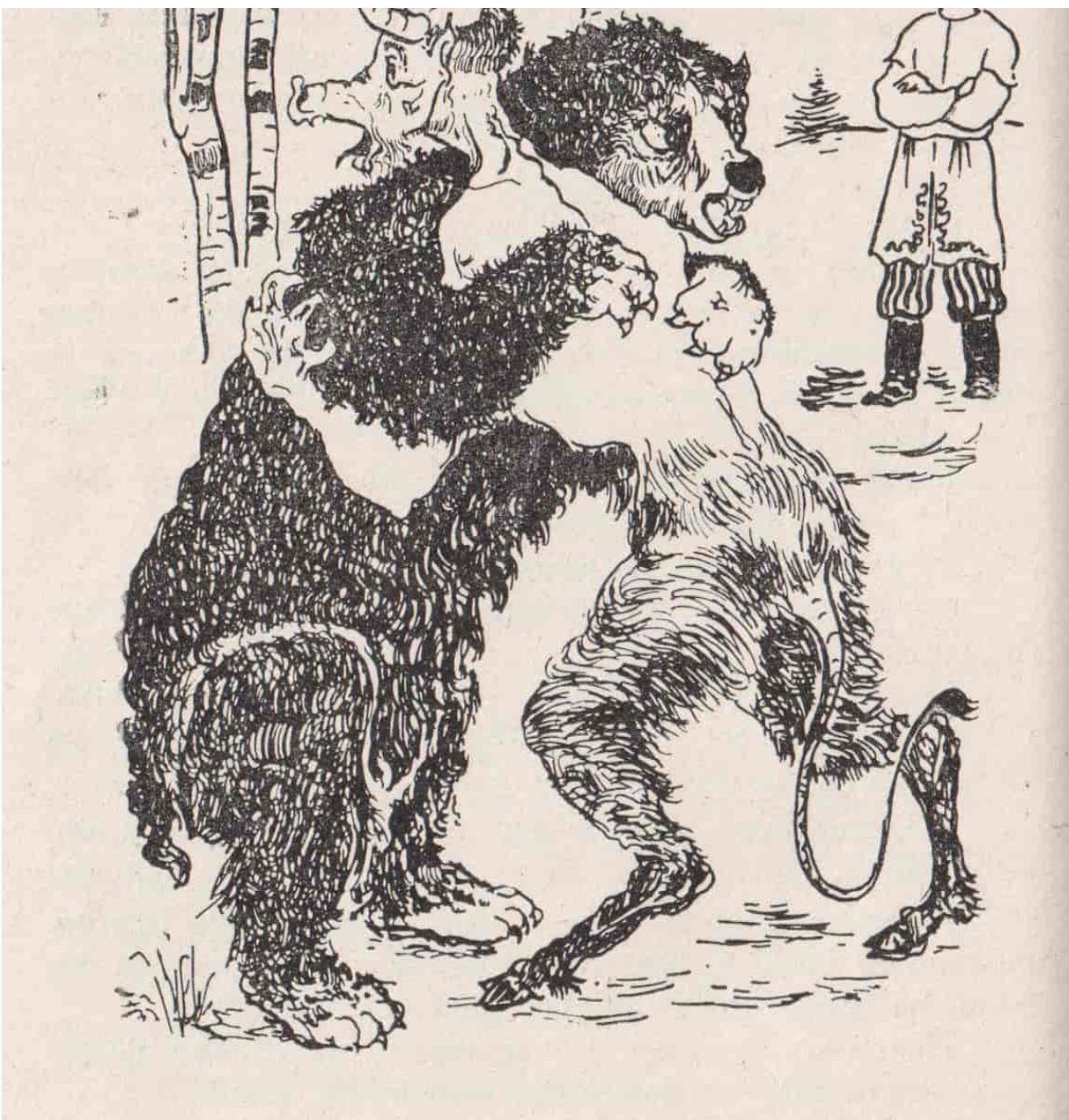
Podigao Ivan kapu, i čavo novac u jami ugledao.

— E neću tako — nogama zalupao — ti si me prevario — kaže. Idem ja našem starešini, pa nek on presudi.

Otišao đavo svome starešini. Starešina ga saslušao, svog najjačeg đavola, Jakonju, poslao da stvar s Ivanom raspravi.

Iskočio Jakonja iz močvari, pa Ivanu kaže:

— Ko bude jači, njegovo je zlato.

Gleda Jakonju Ivan. „Nije lasno tebe nadjačati! misli, a ničim ne pokazuje da se uplašio. Osvrće se on, vidi — u blizini pod jelom medved leži.

— Ne znam i vredi li da se s tobom hrvem. Bojim se da, posle, ni kostiju svojih sakupiti nećeš. Eno pod jelom moga dede, najpre se s njim pohrvi. Da vidimo kakva ti je snaga.

Otrčao đavo do medveda:

— Ej, starino, hajde da se pohrvemo!

Medved se digao, đavola ščepao, stao ga daviti, da je đavo jedva živ ostao. Odustao đavo od hrvanja, svome starešini odšepao i ispričao mu kako ga je čak i Ivanov deda savladao. Šta li će tek s Ivanom biti!

Onda starešina đavola poslao Ivanu svog najbrže đavola, Trkača.

Iskočio Trkač iz močvari, pa Ivanu kaže:

— Hajde da se utrkujemo. Ko bude brži, njegovo je zlato.

Osvrće se Ivan, vidi — pod grmom zec leži.

— Utrkuj se prvo s mojim najmlađim sinom, pa onda sa mnom pokušavaj — kaže on Trkaču.

Poleteo đavo zecu, a zec se tako uplašio, pa kad se u grmlje strmoglavi, i kud ga nestade ne videše!

Potrčao đavo i tamo i amo, a zeca nije stigao. Vratio se svome starešini. Rasrdio se starešina đavola, pa šalje Ivanu trećeg đavola, Zviždača.

Iskočio Zviždač iz močvari, pa Ivanu kaže.

— Ko koga nadzviždi, njegovo je zlato.

— Samo ti zviždi! — veli njemu Ivan.

Zviznuo đavo tako, da se sva močvara zatresla, a šuma lišće osipati stala.

Onda red i na Ivana dođe. Ivan malko razmislio, pa đavolu kaže:

— Znaš li šta, Zviždaču, biće bolje da oči zavežeš, jer kad ja zviznem, na čelo će ti iskočiti.

Uplašio se đavo, maramom oči zavezao.

— Zviždi! — Ivanu kaže.

A Ivan debelu kladu podigao, pa kad njom po glavi đavola zviznu! Đavo na zadnje noge prisede.

— Pričekaj — kaže mu Ivan — to sam te ja tek malko kucnuo. Daj da te još jednom, malo bolje zviznem.

— Nemoj, nemoj! — zakuka đavo. — I ovoga mi je dosta. Nosi sve zlato, samo ne zviždi više.

Pokupio Ivan zlato, kući se vratio.

UDOVIČKI SIN

U nekom carstvu dogodila se golema nesreća. Nasrnuo odnekud devetoglavi zmaj Čudo Judo i s neba sunce i mesec odneo.

Plaču ljudi, jadikuju. I mračno i hladno im bez sunca.

A živela u toj zemlji sirota udovica. Imala sinčića, pet godina mu bilo. Teško deveralala sa sinom sirotica — oni gladni, a dani hladni. Jednu je samo utehu imala — sin joj hrabar i pametan raste.

A u susedstvu bogati trgovac živeo. I on sina, udovičinom vršnjaka, imao.

Dva dečaka drugovala. Tek što se probude, jedan drugom trče. Uz luč se u kući poigravaju, pa iziđu. Ko deca, zna se: treba se i loptom poigrati. i na reku otrčati.

I sve bi dobro bilo, da nije jedne muke samo — bez sunca igra nevesela!

Jednom udovički sin trgovačkom kaže:

Kad bih ja to što i ti jeo, junak bih postao, Čudo Judo savladao, sunce i mesec mu oteo i opet ih na nebo podigao!

Vratio se trgovčev sin kući, pa ocu ispričao šta je od druga čuo.

— Ma, ne može biti! — trgovac se čudi. — Hajde, zovi ga, sam da čujem.

Otišao trgovčev sin svome drugu, zove ga u šetnju.

— Gladan sam — udovičin sin mu kaže — a u nas ni korice hleba nema.

— Hajde da iziđemo, ja ću ti hleba doneti.

Vratio se trgovčev sin kući, uzeo komad hleba, drugu ga odneo.

Najeo se hleba udovički sin, pa veseliji postao.

— Sećaš se šta mi juče o Čudu Judu reče? — drug ga upitao.

I udovički sin mu opet ponovio što je o zmaju juče govorio. A trgovac prikriven stojao i sve svojim ušima slušao.

„Nije ovo obično dete, vidi se” — u sebi pomislio. „U svoj dom ću ga uzeti! Da vidimo šta će od njega ispasti.”

Doveo on u svoju kuću udovičkog sina, stao ga hraniti svim što je i sam jeo. A udovički sin kao iz vode raste. Za godinu-dve tako je snažan postao, da je i samog trgovca savladati mogao. Onda trgovac pismo caru napisao: „Tako i tako, vaše carsko veličanstvo, u mojoj kući sin udovički živi i prima se da, kad odraste, sam Čudo Judo savlada i sunce i mesec na nebo nam vrati.”

Car pismo pročitao, pa odgovor šalje: „Da mi se udovički sin smesta u dvorac dopremi.”

Trgovac konje upregao, udovičkog sina u kola posadio i caru ga povezao.

— Čim tebe, udovički sine, hraniti treba da narasteš i junak postaneš? — car dečaka pita.

— Tri godine me volovskom džigericom hranite — dečak odgovara.

Car volove kupovati ne mora. Naredio — i stadoše volove klati, džigericom udovičkog sina hraniti.

Raste udovički sin još brže nego na trgovčevoj hrani. U carskim odajama s vršnjakom carevićem se igra.

A kad tri godine prodoše, on caru kaže:

— Sad idem Čudo Judo da tražim. Ali hoću da i tvoj i trgovčev sin sa mnom pođu. Veselije će nam putovanje biti.

— Dobro — pristade car — nek idu s tobom, samo da Čudo Judo savladate.

Poslao car pismo trgovcu — da mu svog sina u dvorac pošalje. Nije se htelo trgovcu sina na takav put puštati, a šta će — s carem razgovora nema.

Trgovčev sin u dvorac stigao, a udovičin careviću kaže:

— Neka tvoj otac naredi da mi se sakuje buzdovan od šest pudu. Pasa se bojim, pa da se bar čime braniti od njih imam.

— I meni, od tri puda makar — trgovčev sin za sebe traži.

— Pa, valjda ni ja od vas gori nisam, i meni buzdovan bar od dva puda treba — i carević veli.

Naredio car da se momcima po buzdovan kuje. Svakom onoliki, kolikoga traži. Svi buzdovani ubrzo gotovi bili.

Udovičin sin svoj buzdovan dohvatio, na ravno polje izišao, pa ga u nebo hitnuo. Prođoše tri sata, eto ti buzdovana, natrag leti. A udovički sin desni dlan podmetnuo, buzdovan u dlan udario i nadvoje se prelomio.

Rasrdio se udovički sin, pa govori carskom:

— Reci ocu da ne vara! Propašću s ovakvim buzdovanom, a ni s vama bol>e biti neće. I da kovačima naredi da mi buzdovan, jak i velik, od šesnaestak pudova skuju.

— I meni od šest — trgovčev sin kaže.

— A meni od tri! — hoće i carski.

Car preda se kovače doziva:

— Dangube jedne, nevaljalci! Što slab buzdovan udovičkom sinu sakovaste?

Izdao car kovačima naređenje da skuju tri nova, veća i jača, buzdovana.

A kovači udri, tuci — i sakovaše ih.

Udovički sin svoj buzdovan dohvatio, na ravno polje izišao i u nebesa ga hitnuo. Ostao tamo buzdovan s jutra do večeri, pa eto ti ga natrag leti. Junak koleno podmetnuo, buzdovan u koleno udario i nadvoje se prelomio.

Onda udovički sin sam s drugovima caru otišao:

— Ako hoćete da Čudo Judo svladam, sunce i mesec da mu otmem, naredite majstorima što bakar liju, da mi od bakra buzdovan saliju, od dvadeset i pet pudu da bude, da se ne prelomi.

I trgovčev sin govori:

— Ja buzdovan od devet pudu hoću!

A carević veli:

— Meni je i od šest pudu dosta.

Pozvao car majstore što bakar liju i naredio im da, što bolje znaju, saliju tri nova buzdovana. Svakom od momaka, ko koliki hoće. Ubrzo majstori gotovi bili.

Uzeo udovički sin svoj bakarni buzdovan u ruke, obeselio se. Po volji mu je ispao. Onda na ravno polje izišao, u nebesa ga hitnuo. Buzdovan za oblake odleteo. Dan i noć udovički sin poljem i livadom hodao, čekao. Najzad u rano jutro čuje — buzdovan iza oblaka leti. Podmetnuo on rame — buzdovan u rame udario i na zemlju se skotrljao.

— E, ovo se buzdovanom može zvati — kaže junak. — S ovakvim se možeš kud ti je volja spremati, poganom Čudu Judu na megdan izići.

I trgovčev i carev sin veseli — dobre im buzdovane majstori salili.

Onda udovički sin drugovima kaže:

— Idite, s očevima se oprostite. Vreme nam je na put putovati.

Carev sin pošao, a trgovčev neće.

— Zašto vreme badava da tratim? Kad sam ovamo polazio, s ocem sam se oprostio.

I tako momci na put daleki krenuli.

Jedno, pa drugo, pa treće carstvo prošli i do kalinovog mosta došli. Gledaju oni — u blizini stara kućica stoji.

— Hajde da ovde zanoćimo, dan-dva se odmorimo, ne zna se kakav nas put još čeka — kaže udovički sin drugovima.

Ušli u kuću, a tamo — stara baka pređu prede. Pozdravili je momci, pa mole prenoćište:

— S daleka smo puta, bako, mnogo smo se umorili.

— Noćite u zdravlje — baka odgovara. — Ko drumove gazi, kuće sobom ne nosi.

Porazgovarao udovički sin s bakom i doznao da su u carstvo poganog zmaja Čuda Juda stigli — baš kud su se i namerili!

Noć se spustila, a on premišlja: „Trebaće stražu na mostu postaviti, da ko ne nasrne iznenada.

Šalje on na stražu carskoga sina.

Carević na most došao, malko pohodao, pa pomislio:

„Što da stojim ovde na vidiku? Ako ko naiđe, ugledaće me. Idem ja, bolje, ispod mosta leći, tamo će mi sigurnije biti.”

Tako i učini.

A udovičkom sinu san na oči neće: „Treba — misli on — „stražu proveriti.”

U ponoć na kalinov most izišao, kad tamo — nigde stražara!

I dok je tražio carskoga sina, vidi — troglavi zmaj, najmlađi brat Čuda Juda, u lov ide. Na srednjoj mu glavi jasnooki soko sedi, uz bok mu brzonogi hrt trči. Konj mu, tek što je na most stupio, glasno zarzao, hrt zalajao, soko zakliktao.

Najmlađi Čudo Judo konja međ uši udario:

— Što si, vrećo trave, zarzao? A ti, pasje meso, što si zalajao? A ti, jastrebovo pero, što si iz glasa zakliktao! Ako vam se čini da neprijatelja moga osećate, ovde ga ni na pomolu nema. Jednog ja neprijatelja, udovičkog sina imam, a taj u dalekoj zemlji, u tridesetom carstvu živi. Ovamo mu ni gavran kostiju doneti neće!

Udovički sin zmajeve reči čuo, pa govori:

— Dobru junaku gavran kostiju ne nosi — sam on dolazi!

Zmaj se uplašio, pa viče:

— Ti li si, udovički sine?

— Jesam, nečista silo!

— Pa, šta ćemo sada — ili se biti ili se miriti?

— Nisam ja zato toliku dalj prelazio da se s vama, poganima, mirim, već da se s vama bijem!

— Onda nabijaj gumno! — zmaj mu dovikuje.

Sin udovički zmaju odgovara:

— Tebi ono treba — pa ga ti i spremaj! Ja jedno, a ti tri grla imaš, pa duvaj. Na spahijski raskoš navikao nisam, i na vlažnoj zemlji se mogu boriti.

Sjahao Čudo Judo s konja, dunuo iz tri grla, i odjednom se ravno gumno, tri vrste dugačko, stvorilo.

Stadoše se tući.

Tukli se tako tri debela sata. Nadvladao udovički sin najmlađeg zmaja Čudo Judo, sve tri mu glave sdrubio. Konja na zelenu livadu, a hrtu i sokola na ravno polje pustio, sam se u kuću vratio i legao da spava.

Ujutru se carević sa straže vratio.

— Pa, kako je na straži bilo? — udovički sin ga pita. — Da nije ko naišao?

— Svu noć ni ptica preletela nije — carević mu odgovara,

„Slab si ti prijatelj, careviću. Najbolje se u se pouzdati” — udovički sin pomislio.

Iduće noći šalje on na most trgovčeva sina. I taj po mostu pohodao, pa misli: „Što da se ja ovde glavom svojom igram? Idem ja, bolje, pod most, da odspavam.”

Tako i učini.

U ponoć udovički sin došao na most da proveri stoji li mu prijatelj na straži. Kad tamo, opet — nema nikoga! A na most stupa zmaj Čudo Judo sa šest glava. Konj se propeo, glasno zarzao, hrt zalajao, soko zakliktao. Zmaj konja međ uši udario, pa govori:

— Što si, vrećo trave, zarzao? A ti, pasje meso, što si zalajao? A ti, jastrebovo pero, što si viku podigao? Nema ovde meni ravna protivnika. Udovički sin u dalekoj zemlji, u tridesetom carstvu živi. Ovamo mu ni gavran kostiju doneti neće.

A udovički sin zmaju odgovara:

— Dobru junaku gavran kostiju ne nosi — sam on dolazi!

— A, tu li si, udovički sine?

— Jesam, nečista silo!

— Hoćemo li se biti ili miriti?

— Nisam ja zato u dalek svet išao. da se s vama, poganima, mirim, već da se s vama bijem!

— A ja ti velim, udovički sine, bolje da se pomirimo, jer ću ti život oduzeti.

— Kad me ubiješ, onda se i hvali.

— E, onda gumno nabijaj! — zaurla Čudo Judo.

— Tebi treba — pa ga ti i spremaj. Ja jedno, a ti šest grla imaš. Meni je i bez gumna dobro. Sin sam seljački, mogu se i na goloj zemlji tući.

Sjahao Čudo Judo s konja, dunuo iz šest grla, i gumno šest vrsta dugačko se stvorilo.

Stadoše se tući.

Tukli se šest sati i udovički sin Čudu Judu sve šest glava odrubio. Konja na zelenu livadu, a hrta i sokola na ravno polje pustio, on se u kolibu vratio i legao da spava.

Stražar se ujutru vraća, budi ga:

— U tuđoj zemlji dugo spavati ne treba. Ja cele noći oka sklopio nisam.

Opet udovički sin pomislio: „I u ovog prijatelja slabo je pouzdanje. Samo se u sebe uzdati treba.

I treća noć stigla. Udovički sin poslao baku da u sušani spava, pa u zid nož zabio, pehar pod njega podmetnuo, govori drugovima:

— Ako u pehar krv s noža kane, u pomoć mi odmah pohitajte.

A da mu drugovi zaspali ne bi, dao im karte i rekao im da se do zore kartaju.

A samo što je prag prekoračio, oni karte ostavili, legli da spavaju.

Došao udovički sin na most, stao na stražu. Tačno u ponoć vidi — najstariji zmaj Čudo Judo, sa devet glava, na most ide. Na grudima mu mesec sija, na srednjoj glavi sunce blista. Konj pod njim na kolena pokleknuo, glasno zarzao, hrt zalajao, soko zakliktao.

Čudo Judo konja međ uši udario:

— Što si, vrećo trave, zarzao? A ti, pasje meso, što si zalajao? A ti, jastrebovo pero, što klikom klikćeš?

Konj mu odgovara:

— E, moj gospodar, poslednji put na meni u lov jašeš.

— Što, pogano vučje meso, lažeš! Nema ovde moga protivnika. Udovički sin u dalekoj zemlji, u tridesetom carstvu živi. Ovamo mu ni gavran kostiju doneti neće.

A udovički sin napred istupio, pa mu odgovara:

— Dobru junaku gavran kostiju ne nosi — sam on dolazi!

— A, tu li si, udovički sine?

— Jesam, nečista silo!

— Hoćemo li se biti ili miriti? Savetujem ti da se pomirimo. Zelen si ti da sa mnom snagu ogledaš.

— Nisam ja zato u dalek svet išao da se s tobom, pogana silo, mirim, već da se s tobom bijem.

— E, ako sa mnom na megdan izlaziš, onda gumno spremaj. Da vidim kakvu snagu imaš.

— Za mene gumno ne treba, i na vlažnoj zemlji se mogu tući! A ti ga sebi spremaj, ako se navikao da po čistini hodaš.

Sjahao Čudo Judo s konja, dunuo — i ravno gumno od devet vrsta se stvorilo.

Počeli se tući.

Tukli se, tukli, udovički sin Čudu Judu tri glave odbio, a da ga savlada ne može. „Šta li je s mojim drugovima?” — misli. — „Valjda zaspali nisu!”

Moli on Čudo Judo da predahnu:

— I carevi i kraljevi vojuju, pa i oni predah uzimaju. Hajde da se i mi odmorimo!

— Dobro — kaže mu Čudo Judo.

Udovički sin se malo odmakao, skinuo s leve ruke rukavicu, pa je na kuću gde mu drugovi spavaju bacio, i ceo krov srušio. A oni se samo u snu okrenuli, a ni oka otvorili nisu.

Vidi udovički sin — pomoći mu nema, pa se opet sa zmajem tući stade.

Tukli se tako, tukli, udovički sin zmaju još tri glave odrubio, sam u krvi do kolena stoji, a s poslednjim mu glavama na kraj izići ne može.

Opet on moli da predahnu.

— Što ti sve nešto odmora tražiš? — Čudo Judo se kezi.

— Pa zar mi malo vremena imamo?

— Pa, dobro, hajde da se odmorimo.

Uhvatio udovički sin trenutak kad se neprijatelj okrenuo, pa i drugu rukavicu pravo na kuću bacio. Sve do prozora kuću srušio, a drugovi opet ni okom da trepnu.

Onda on sa zmajem megdan produžio. Skoro do pojasa u krv ogrezao, a s posljednjim glavama zmajevim još na kraj izići ne može. Snage ponestalo.

Uto i svitati poče. „Naspavali su se, val>da, drugovi moji. Moram ih još jednom na se podsetiti” — misli udovički sin, pa opet Čudu Judu kaže:

— Ni carevi ni kraljevi bez odmora ne vojuju. Hajde da i mi još jednom predahnemo. A onda ćemo se do samog kraja tući.

I Čudo Judo posustao, pa i on predah jedva dočeka.

— Pa dobro, da predahnemo — kaže.

Udovički sin sa leve noge čizmu skinuo, pa je na kuću bacio. Čizma do kuće doletela, do temelja je razrušila. Drugovi mu iz kreveta poskakali, pehar prepun krvi ugledali što je za noć sa noža nateklo.

— Nevolja je, bogme, našem prijatelju — kažu.

Buzdovane svoje pograbili pa na most kalinov doleteli. Zmaj ih ugledao, od muke se zatresao.

— Sad znam zašto si predah tražio i čizmu s leve noge bacao! Nadmudrio si me, udovički sine! — riče.

A kad ga drugovi s tri strane tući otpočeše, koga da napada više i ne znade.

Odbiše mu tako tri poslednje glave, pa Čudu Judu najzad i kraj dođe.

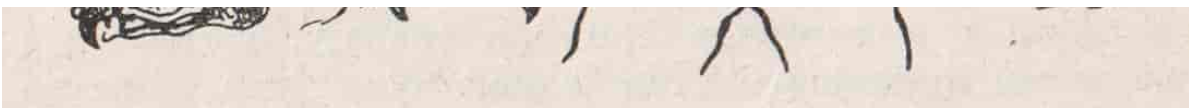
Onda udovički sin sunce i mesec uzeo, pa ih na nebo postavio. I odjednom po svoj zemlji zasijalo. Ljudi iz kuća istrčali, raduju se, dive, na suncu se greju.

Vratili se drugovi svojoj baki domaćici, novu joj, bolju, kuću sagradili, pa rešili da se odmore pre puta.

Carev i trgovčev sin sve spavaju, uživaju, a udovičin premišlja: „Ni jednog Čuda Juda više na

svetu nema, ali su im žene, veštice, ostale. Da zla kakvoga ne počine!”

On drugove ostavio, pa se preodeo i u dvore, gde su tri zmaja živela, otišao.

— Da vam kakav poslenik ne treba? — tamo veštice pita.

— Treba nam — najstarija mu odgovara. — Osirotele smo, obudovele sada. Nema ko za nas da radi. Sva tri nam muža sin udovički pobio. A, neka, ni njemu duga veka nema! Glavu će on nama položiti.

— A kako? — poslenik ih pita. — Grdna je sila u njega, izgleda.

— U njega sila, a u nas čari — žena najmlađeg Čuda Juda kaže. Kad se s drugovima vraćao bude, u izvor ću se na putu razliti, svi će se oni vode napiti, i tu im kraj biti.

— A ako to ne pomogne — žena srednjega Čuda Juda kaže — ja ću drvo jabukovo biti. Svaki će po jednu jabuku pojesti i više ih neće zaželiti.

— Bez vode i bez jabuka oni mogu proći — najstarijeg zmaja žena kaže. — A najbolje sam ja smislila. U cvetnu livadu od sto vrsta ja ću se prometnuti, i na njihovom putu se opružiti. A s kraja ću senovitu vrbu postaviti. Oni će sjahati da konje napasu, pod vrbom će se hteti odmoriti. A kada legnu, neće ni ustati. Ni konjima im, kad triput trave štrbnu, života više neće biti.

Udovički sin šta je hteo čuo, pa noć sačekao, iz dvorca se izvukao i drugovima pobegao.

Sutradan, tek što je zora, sva trojica na zelenu livadu izišli, svaki sebi po konja uhvatili. Udovički sin konja najstarijeg Čuda Juda pojahao, trgovački konja zmaja srednjega, a carski konja zmaja najmlaćega. Tako oni u svoje carstvo krenuli.

Jahali dolom i gorom, pa do izvora stigli. Tu carski i trgovački sin tako ožedneli, da izdržati nisu mogli.

Udovički sin im kaže:

— Niste vi ljudi seljaci. Stanite malo, ja ću vam vode doneti.

S konja skočio, izvoru prišao, pa udri po njemu buzdovanom. I tako udarao, da ništa osim blata i krvi ostalo nije.

Drugovi mu samo što ne zaplakaše:

— Zašto to uradi? Od žeđi poumirasmo.

— Nije to izvor, već prevara — on im odgovara.

Opet konja pojahao, pa krenuli dalje.

Stigli do drveta jabukovog, Na njemu takve jabuke videli, crvene, rumene, voda na usta da ti poće.

Dva druga jabuci pohitala, a udovički sin im opet kaže:

— Čekajte malo! Vi ste gospoda ljudi, a ne seljaci, sam ću vam, bolje, jabuka doneti.

Jabuci prišao, pa po njoj buzdovanom razmahnuo, a ona se smesta na zemlju srušila, uvenula.

— Što to uradi? Bar da smo po jednu pojeli — drugovi mu kažu.

— Nisu to jabuke, već propast naša — on im odgovara.

Krenuli dalje, do cvetne livade stigli. Senovitu vrbu ugledali, tako zadremali, da jedva put pred sobom vide. A konji sve kopitima biju, mirisna trava ih sebi vuče.

Sin udovički konja zadržao:

— Idem da pogledam možemo li konje pustiti da pasu — kaže.

Prišao vrbi, stao je buzdovanom udarati tako Da od nje same kosti ostadoše. I livada se sva od toga sasušila.

— Eto, sad vidite kakva je to vrba i kakva livada — kaže on drugovima.

Onda oni preko suve livade prešli, pa se u zelenoj šumi zaustavili. da zanoće. Konje na pašu pustili, večerali, na spavanje legli. Tri noći i tri dana prespavali. A kad su se, najzad, probudili, udovički sin drugovima veli:

— Sad ni do naše zemlje daleko nije. Idite svojim kućama sami. Već davno vas čekaju očevi. A ja oca nemam. Još ću belim svetom putovati, još ću ga gledati.

Od drugova se oprostio, sam u beli svet krenuo.

Dugo li, malo li putovao — do cara Postojaneca stigao. A car taj jednobok, jednook, jednonog i jednoruk bio, na ramenu pola glave, a na licu pola brade imao. I mnogo konje voleo.

Udovičkom sinu konja ugledao, pa predlaže:

— Hajde da se oko mog dvorca potrkamo. Ako ja prestignem tebe — konja ću tvoga uzeti, ako ti prestigneš mene carstvo svoje ću ti dati.

„Zar može biti da me jednobok i jednonog car prestigne” — sin udovički pomislio, i pristao.

A kad su trku otpočeli, udovički sin tri koraka jedva napravio, a car jednonogi tripud dvorac optrčao.

Car Postojanec konja udovičkom sinu uzeo, u svoju konjušnicu ga odveo.

Udovički sin samo što zaplakao nije. Žao mu konja, pa stade cara moliti:

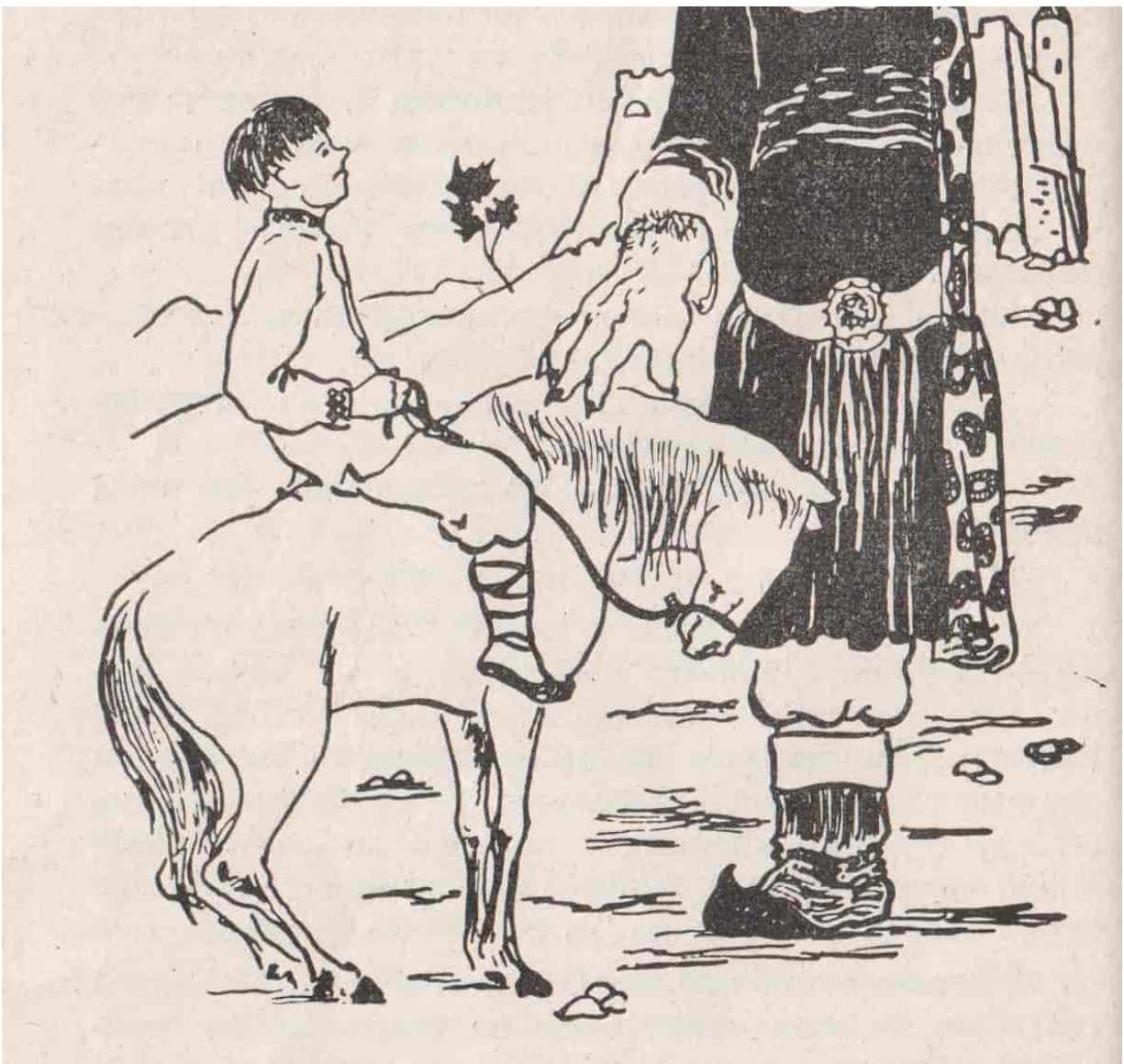
— Uradiću što god mi narediš, samo mi konja vrati!

Car Postojanec promislio, pa mu naredio:

— U dalekoj zemlji, u tridesetom carstvu, baba Kargota živi. Dvanaest kćeri ima, a sve joj kao jedna: stas kao stas, glas kao glas i sve istoga lica. Babina kuća visokim koljem ograđena, a na svakom kocu po glava čovečja nabodena. To su ti glave onih što su babinim kćerima u prošnju dolazili. Samo jedan kolac prazan stoji. Idi, isprosi najmlađu ćerku babe Kargote za me, pa ću ti konja vratiti.

Udovički sin promislio: ako ne pristane, konja svoga, ko ni uši svoje, više ne ugleda, a ako pristane, može bez glave ostati, a može i glavu i konja izvući.

— Dobro, care, idem u prosidbu — kaže.

Išao on, išao, do mora stigao i čudo neviđeno ugledao: čovek po moru, ko po mostu trči. Udovički sin se u trkača zagledao, pa ga pozdravio.

— Dobra ti sreća, Morski Trkaču!

— I tebi još veća, udovički sine! Kuda ideš, kud si se namerio?

— Idem babi Kargoti, da joj najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— Povedi i mene. U nevolji ću ti dobro doći.

— Hajde, kad ti je volja.

Išli oni, išli, pa videli: čovek jednim brkom vodenicu sa dvadeset mlinskih kamenova drži, a drugim oblak na nebu podupire.

— Dobra ti sreća, Brkajlija! — sin udovički pozdravio.

— Tebi još veća, udovički sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Idem babi Kargoti, da joj najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— I mene povedi.

— Hajde, ne branim ti.

Išli tako, išli, ugledali: čovek vodu iz jezera pije. Čitavo jezero popio, a sve: „Žedan sam!” više.

— Dobra ti sreća, Vodopijo! — udovički sin ga pozdravio.

— I tebi, udovički sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Idem babi Kargoti da joj najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— I mene povedi.

— Hajde, kad hoćeš, brate.

Išli oni. išli i videli: čovek jasikovu kladu grize i sve: „Gladan sam!” više.

— Dobra ti sreća, Žderonja! — udovički sin ga pozdravio.

— I tebi takva, udovički sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Idem babi Kargoti, da joj najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— I mene povedi.

— Hajde, kad ti je milo.

— Išli, pa do šume stigli. Čoveka u kožuhu do peta videli. Ukraj puta stoji, pa — tres! tres! — rukavicama trese i samo što tresne — drveće se sve injem pokriva.

— Dobra ti sreća, Mraze!

— I tebi tako, udovički sine! Kud ideš, kud si se namerio?

— Idem babi Kargoti, da joj najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— Bez mene s Kargotom na kraj ne možeš izići.

— Pa, hajde, onda, i ti s nama pođi.

Svi tako išli, i najzad do dvorca Kargotinog stigli: na svakom kocu glava nabijena, a na jednom je nema. Gleda udovički sin, pa kaže:

— Onaj kolac moju glavu čeka.

— I dočekao bi, možda, da nas nije — drugovi njegovi se nasmejali.

Počeli oni kapiju tražiti, a kapije nema. Onda Morski Trkač triput dvorište optrčao, kapiju našao.

U dvorište ušli, babu Kargotu ugledali. Na doksatu stoji, čudom se čudi, kako joj kapiju nađoše namernici!

Udovički sin prišao, pozdravio:

— Zdravo da si, domaćice!

— Zdravo i ti, udovički sine! Zašto si ovamo došao?

— Da ti najmlađu kćer za cara Postojaneca prosim.

— Pa, dobro, prosi, ako se ne šališ. Ali se pre prosidbe piva iz moga podruma napij. Ako sve popiješ, kćer ću ti za cara Postojaneca dati, ne popiješ li, glavom ćeš platiti.

Silno sam na dugom putu ožednio, a i drugovi moji davno pili nisu. Drage volje ću ti se piva napiti.

Naredila baba slugama svojim da udovičkog sina i drugove mu u podrum odvedu. Sluge ih odvele, i na katanac zaključale.

Svi pivskim čašama piju, a Vodopija burad u usta saliva. Popije bure, pesnicom po njemu udari, a ono se sve u duge saspe. Svu burad popio, pa iz svega glasa viče:

— Baba Kargota, još piva donesi!

Baba podrum otvorila, očima svojim ne veruje: svako bure razbijeno i sve pivo popijeno!

— Piva ja — kaže — više nemam. A zato kolača imam. Ako mi sve kolače pojedete — i ćerku prositi možete.

Obradovali se prosci, pa viču:

— Daj kolače, baba! Silno ti na putu ogladnesmo.

Naredila slugama baba da im i drugi podrum otvore. A kolača u podrumu čitava brda bila.

Dok su drugi po kolač pojeli, Žderonja sav podrum očistio, zid progrizao pa, što ga grlo nosi, više:

— Baba Kargota, još nam donesi!

Baba se bez svake šale rasrdila. Tri godine s kćerima kolače pekla, a prosci joj sve začas pojeli. Onda ona slugama naredila da joj banju železnu podlože. Sluge tako podložile da su svi zidovi od jare crveni bili, a baba proscima govori:

— Sad se u mojoj banji okupajte, pa noć prenoćite, a onda ćemo i na prosidbu preći:

— Puteva smo se nagazili, svu odeću naprašili. pa nam banja neće na odmet biti — prosci babi kažu, Baba sama prosce u banju povel. Udovički sin tek na prag kročio, a Mraz ga za rame dograbio, iza sebe ga postavio. Sam prvi ušao, rukavice navukao, jedanput dvaput mahnuo i odmah svu banju studen zahvatila. I ostali prosци za njim ušli, baba vrata zatvorila, ključem zaključala.

A Mraz stade po banji hodati, rukavicama svojim mahati.

— Pa, kako je, da vam zima nije? Hoćemo li moći nepokriveni spavati?

— Banja je, da je bolje nema. Ni vrela, ni hladna, baš ko što i treba — hvale ga oni.

Okupali se i spavati legli.

Ujutru baba Kargota u banju sluge šalje:

— Psima pečene prosce izbacite! — više

Sluge banju otvorile, čudom se načuditi ne mogu iz nje šest zdravih drugova izlazi, svi kao hrastovi jaki.

A baba samo što se obespametila nije: ništa proscima ne može! Onda udovičkom sinu kaže:

— Ako mi najmlađu ćerku prepoznaš, za cara Postojaneca ćeš je isprostiti. A ne prepoznaš li je. glavu ću ti na onaj kolac nabiti.

Udovički sin se tužan zamislio: „Kako od dvanaest jednakih sestara najmlađu da prepoznam?”

— Ja ću je prepoznati — Morski Trkač mu šapće. — Često sam ih viđao kako se u moru kupaju,

Ubrzo baba Kargota dvanaest kćeri dovela — stas kao stas, glas kao glas, a sve istoga lika! Ona napred istupila, a kćeri iza sebe poredala.

Triput udovički sin babine kćeri obišao, a najmlađu prepoznao nije. Sve, kao jednaj iste!

Onda mu Morski Trkač očima na najmlađu pokazao. Uzeo je udovički sin za ruku, pa je mred babu Kargotu odveo

— Evo ti najmlađe kćeri! — kaže.

Baba od srdžbe zadrhtala, ali joj srdžba ne pomaže, kad joj ni lukavstvo pomoglo nije.

Udovički sin babinu ćerku za ruku na kapiju poveo. A ona, tek što iziđeše, u nebo skoči, na obla« sede, pa se otud smeje.

Onda Brkajlija desni brk podigao, pa je zakačio, s oblaka skinuo.

Videla babina ćerka da s ovim proscima šale čema, pa se umirila, i prosci s nevestom kući krenuli.

Jedan po jedan, svaki uz put na svome mestu osta1ali. Morski Trkač, Brkajlija, Vodopija, Žderonja i Mraz se svojim poslom zabavili, a udovički siv se s babinom ćerkom caru Postojanecu zaputio.

A car za to vreme punu jamu smole natrpao, sve konja udovičkog sina tovarići. Smola sve kipi, toliko je silno podgrejao, a preko nje tanku motku položio.

Udovički sin stigao, pa mu kaže:

— Evo ti najmlađe ćerke babe Kargote, care Geškom mukom sam je isprobio! A sad te molim d» mi konja vratiš.

Car mu na motku pokazao, u pola svoje brade se smejulji:

— Konja ćeš dobiti, kad preko onog mosta pređeš. Udovički sin na tanku motku pogledao, strah ga obuzeo. A babina ćerka ga u bok gura: „Ne boj se — govori mu.

I niko ni primetio nije kad je gvozdeni prut kod motku podmetnula.

— Prelazi preko mosta! — udovičkom sinu šapće.

— On preko tanke motke prešao, pa caru Pastojanecu kaže:

— Dve sam ti, care, želje ispunio. Pa, i ti meni bar jednu ispuni. Sam preko ovog mostića pređi, svojom rukom si ga postavio.

A babina ćerka cara nagovara:

— Pređi preko mosta, pa ćeš mi muž biti,

Car Postojanec pomislio: „Kad je sin udovički mogao preći, ni ja se nemam čega bojati.”

I samo što je na motku stupio, babina ćerka gvozdeni prut izvukla. Motka se slomila, a car u vrelu smolu pao, tamo i ostao.

— Drugom jamu iskopao, sam u nju propao — rekao udovički sin, pa ćerku babe Kargote za ženu uzeo i ostao da u tom carstvu živi.

I sad je tamo, veseo i čio, ko što je i bio.

IVAN JUTRENIK

Živeli muž i žena. Dugo dece imali nisu, pa, već pod starost, odjednom tri sina dobili. Prvi se rodio uveče, drugi u ponoć, a treći jutrom ranim. I svakom od njih dadoše ime Ivan. Najstarijem Ivan Večernik, srednjem — Ivan Ponoćnik, najmlađem — Ivan Jutrenik.

Rasli oni šumu gledajući. Narasli krupni, naočiti, samo ru razne naravi bili. Večernik zavidan, Ponoćnik zloban, a Jutrenik hrabar i dobar.

A u to vreme, u tom carstvu, cara nesreća zadesila. Sve tri mu kćeri nestale, svuda ih tražili, naći ne mogoše.

Car na sve strane objavio: ko mu kćeri nađe — polovinu carstva će dobiti, i od njih onu koja mu za oko zapne.

Doznala to braća, pa stala oca moliti da ih u potragu za carskim kćerima pusti.

— Tražite, kad vam je volja — otac im kaže.

Otišla braća kovaču, da im po buzdovan skuje. Večernik buzdovan od šest pudi, Ponoćnik od devet, a Jutrenik od dvanaest hoće. Starija braća se najmlađem smeju:

— Zašto suvišnu težinu da vučeš?

— Od viška glava ne boli — najmlađi im kaže.

Spremili se oni, pošli. U takve neprohodne šume zašli, da se iskobeljati iz njih nisu mogli. Stali oni put sebi krčiti. Večernik buzdovanom mahne — jasike obara, Ponoćnik mahne — jele ruši, a Jutrenik buzdovanom hrastove iz korena izvaljuje.

Put prokrčili, pa na proplanak izišli. A tako velika kuća, kamenim zidom ograđena stoji. Došli oni do zida, a u njemu gvozdена kapija,

na katanacom zaključana.

Zalupala braća na kapiju — niko ne otvara.

— Treba je buzdovanom izvaliti — najstariji kaže.

Izmahnuo on, tresnuo — samo mu se buzdovan sa zamo, a kapija ni smesta da se makne.

— Dajde, sad ću i ja udariti — kaže srednji

Kucnuo i on svojim buzdovanom — kapija se samo ulubila.

— A sada ću i ja pokušati — veli im najmlađi

Izmahnuo, pa kad je udario, kapiji se oba krila. razletela.

Starija braća se samo za usnu ujela. a najmlađni se smeje:

— Šta sam govorio? Od viška glava ne boli!

Ušli oni u dvorište, i u njemu nigde nikoga, a svuda svega izobilja — kao u spahije. Dupkom puni ambari žita, a staje krava i volova.

U Večernika čisto oči zasijale.

— Ovde ćemo gospodari biti — kaže. — Našto nam i carske kćeri sada?

Ušli u kuću, prenoćili. A sutradan ujutro smislili da jedan ostane ručak spremati, a dvojica u lov da pođu.

Ostao prvoga dana najstariji. Zaklao vola, meso na komade isekao, u kazan stavio da se vari. Skuvao ručak, pa prilegao, braću čeka.

Odjednom neko na vrata kuca.

— Otvaraj! — viče.

Provirio Večernik kroz prozor. vidi — sed starčić pred vratima stoji. Velik kao nokat, brada duga lakat, oči ko jabuke. Gvozdenim tučkovima lupa, žičanim bičem puca.

— Ko si ti? — Večernik ga pita.

—Ove kuće gospodar. Ne otvoriš li, tučkom ću vrata izvaliti!

Prepao se Večernik, otvorio.

— A sad me preko praga prenesi! —starčić naređuje.

Večernik ga i preko praga preneo.

— Sad me na klupu posadi!

Večernik i to uradio.

— A sada preda me kazan s volom stavi.

Večernik ne daje:

— Ne mogu, braću na ručak čekam — kaže.

Starčić zlobno bičem od žice zalupa.

— Kako — ne mogu? Na mome dobru živite, a od mene zalogaj žalite!

„Pa, ništa” — Večernik misli — „nek srkne čorbe, šta njemu treba!”

Stavio on kazan pred starca, a ovaj, kad je navalio, sveg vola pojeo i još čorbu posrkao. Najeo se i stao Večernika tučkovima tući, žičanim bičem šibati! Na mrtvo ga ime izmlatio, pa nestao.

Došao Večernik sebi, nekako se do postelje do vukao pa legao, a jedva diše.

Braća mu se iz lova vratila.

— Daj ručak — kažu.

— Nema šta — Večernik s kreveta stenje.

— Pa zašto skuvao nisi?

Sramota Večernika priznati da ga je nekakav starčić izlemao, pa im kaže:

— Zanemogao sam nešto.

Ništa braća ne mogoše, već vola zaklaše, na komade isekoše. pa skuvaše. Najedoše se i brata nahraniše.

Drugoga dana Ponoćnik kod kuće ostao. Sve što treba uradio, pa legao. Odjednom neko na vrata lupa.

— Ko je? — Ponoćnik pita.

— Gospodar — neko odgovara.

Otvorio Ponoćnik, gleda — ide sed starčić, velik kao nokat, brada duga lakat, oči ko jabuke. Gvozdenim tučkovima lupa, žičanim bičem puca.

— Prenesi me preko praga! — viče.

Prepao se Ponoćnik buljavog starčića, preko praga ga preneo.

— Sad me na klupu posadi.

I na klupu ga posadio.

— A sad kazan s volom ovamo nosi.

„Pa, ništa” — Ponoćnik misli — „nek srkne malo čorbe, mnogo mu ne treba.”

Doneo on kazan, starčić sve pojeo, na mrtvo ime Ponoćnika izmlatio i pod klupu ga bacio.

Braća se iz lova vratila, kad — opet ništa za jelo nema. A Ponoćnik ječi:

— Slab sam vam nešto, braćo.

Večernik ćuti, a Jutrenik kaže:

— Kakva vas je to bolest obladala? Ako budete tako болоvali, svi ćemo ovde od gladi pomreti.

Trećega dana Ivan Jutrenik kod kuće ostao. Što treba svršio dok mu se braća iz lova ne vrate.

Odjednom neko na vrata lupa:

— Otvaraj! — viče.

Ne da se Jutreniku ustajati.

— Vrata nisu zatvorena, sam sebi otvori! — odgovara.

Morade starčić sam vrata otvoriti. A kad ga je Jutrenik ugledao, grohotom mu se nasmejao.

— Otkad na svetu živim, još tako smešnog starčića ne videh! — kaže.

Rasrdio se starčić, pa kad se tučkovima na Jutrenika baci!

— A, tako ti! — Jutrenik mu kaže. — Gde treba, tu si se i namerio!

Dograbio buzdovan i stao starca udarati. Izmlatio ga dobro, tučkove i bič mu oduzeo, a njega u šumu odvukao. Panj rascepio, bradu mu u rascep stavio, klin istrkao, natrag se vratio.

Braća iz lova došla.

— Pa, šta je, jesi li ručak zgotovio?

— Jesam — Jutrenik kaže.

Doneo on kazan, braća se najela, pa pitaju:

— A da ti nije, kojom nevoljom, buljavi starčić dolazio?

— Dolazio je — najmlađi brat im odgovara.
— Pa šta bi? — opet pitaju braća.
— Bradu sam mu u panj uklještio, da više ne pde ovamo.
— Ma, ne može biti! — čude se oni.
— Hajdemo, da vam pokažem.

Otišli oni do panja, kad tamo — sama brada štrči.

— Istrgao se — đavo buljavi! — Jutrenik kaže.

— Treba ga pronaći, jer će nas opet pohoditi.

Pošli oni da starčića traže. Išli tragom, išli, i do velikog kamena stigli. Pomakli kamen, a pod njim jazbina, tako duboka da joj da ne možeš dohledati.

— Treba ga odozdo domamiti, pa ga dotući — Ponoćnik veli. — U kući nam, drukčije, života nema.

— Tako je — i Večernik kaže, seća se kako je tučkovima tučen bio.

Napravila braća dugačak remen od volovskih koža, za njega kotaricu privezala, pa se dogovarati stala koji od njih da se u jazbinu spušta.

Najstariji kaže:

— Ja neću, nešto sa zdravljem dobro nisam.

Ni srednji ne htede.

— E, kad ste vi tako slaba zdravlja, onda ja idem — najmlađi im kaže. — Spuštajte me, i dobro pazite, kad trgnem, remen brzo izvlačite.

Spustila ga braća u jazbinu i Ivan Jutrenik se pod zemljom obreo.

„Gde ovde onog đavola da tražim?” — misli Pogledao oko sebe, u blizini bakarni dvorac video. U dvorac ušao, a u njemu devojka sedi, tužna, prežalosna — sve suze lije. Žao Ivanu devojke.

— Što plačeš, sestrice? — pita je.

— Kako plakala ne bih? Carska kći sam bila a sad sam robinja poganog Kašćeja.

Stao Ivan Jutrenik carevu ćerku tešiti:

— Strpi se malo, oslobodiću te — kaže.

— Niko mene osloboditi ne može, nema junaka s kojim zli Kašćeji izići na kraj neće. Beži odavde. čomče, jer će se skoro kući vratiti.

— Ne idem nikud, dok njega u smrt ne oteram! Gde je — samo mi kaži.

— Il' je u srebrnom dvorcu, il' je u zlatnom a možda i što kuda po svetu leti.

— A gde su sestre tvoje?

— Srednja je nedaleko, u srebrnom dvorcu, a najmlađa u zlatnom dvorcu živi.

Otišao Ivan u srebrni dvorac — Kašćeja ni tamo nema. Sama careva ćerka sedi, i suze lije. Utešio je kako je znao i u zlatni dvorac otišao. Sve pregledao, i u sobici maloj rusokosu devojkicu video

— Ko si ti, lepotice? — upitao.

— Carska kći sam bila, a sad sam robinja poganog Kašćeja. A ti ko si?

— Seljački sin, Ivan Jutrenik.

— A što si ovamo došao, seljački sine, Ivane Jutreniče?

— Da poganog Kašćeja ubijem, tebe iz ropstva da izbavim.

Careva ćerka samo uzdahnula:

— E, dobar junače, Kašćej je besmrtni, niko njega ubiti ne može. A da je samo smrt njegovu naći. sam bi skapao odmah.

— A gde li se smrt njegova skriva?

— Čula sam da na dnu morskog kovčega leži. U kovčegu zec, u zecu patka, a u patki jaje. U tom jajetu je smrt Kašćejeva.

— Hvala ti, rođena! Čekaj me ovde, ja idem smrt da mu tražim.

Izabrao Ivan Jutrenik u dvorcu najbolji Kašćejev luk i strele, pa krenuo. Išao, išao, ogladneo Video jastreba kako leti. „Ubiću ovoga jastreba” — misli — „kad se ništa bolje našlo nije.” Nanišanio, a jastreb mu ljudskim glasom kaže:

— Ne ubijaj me, Ivane Jutreniče. ja ću ti se u nevolji naći.

Spustio Ivan luk, krenuo dalje. A tako izgladneo, sve mu se u glavi vrti. „E, sad ću ubiti sve što na putu sretnem” — misli.

Samo što je to pomislio, vuka sreo. Htede strelu da odapne, a vuk mu ljudskim glasom kaže:

— Ne ubijaj me, Ivane Jutreniče, ja ću ti se u nevolji naći.

Pošao Ivan dalje. Stigao do mora i ogromnog raka ugledao — pola na obali, a pola u moru leži „Evo gde mene dobra hrana čeka” — Ivan pomislio. A samo što se raku primakao, klešta da mu kida, rak ga ljudskim glasom zamolio:

— Ne diraj me, Ivane Jutreniče. Zar ne vidiš kakve sam muke dopao? Pola na obali ležim, a pola u moru plovim. Bolje uzmi kolac, pa me u more gurni. Ja ću ti za to što ti je volja učiniti.

Ivan poslušao, kolac našao, raka u more gurnuo.

Gucnuo rak vode, obradovao se, pa Ivanu kaže:

— A sada, dobar momče, šta želiš kaži. Sve ću tebi učiniti.

— U moru leži kovčeg, u kovčegu zec, u zecu patka, a u patki jaje. To je smrt Kašćejeva, ona meni treba — Ivan odgovara.

— Čekaj me ovde — rak mu rekao i do dna morskoga zaronio.

Našao tamo kovčeg i na obalu ga izbacio.

Ivan ga uzeo, brave odvalio. I samo što je poklopac digao, zec iskoči, duž obale jurnu.

Ivan se samo za glavu uhvatio:

— Šta li učinih, jadan ti sam? E, kad bi sada onaj vuk došao!

Samo što on to izgovori, eto ti vuka — trči.

Vuk zeca uhvatio i na komade ga rastrgao. Iz zeca patka izletela i na more poletela.

Ivan opet samo što zaplakao nije:

— E, da mi je sad ovde onaj jastreb, on bi mi patku uhvatio!

Ni izgovornti to ne stiže — kad eto ti jastreba, iznad mora leti. Jastreb patku uhvatio, na obalu je doneo i na komade rastrgao. Iz patke jaje ispalo, Ivan ga podigao, u džep ga spustio i natrag krenuo.

U zlatni dvorac se vratio. Kad tamo — čeka ga onaj sedi starčić, velik kao nokat, oči ko jabuke, a brade mu nema. Kad je Ivana ugledao, sav se od srdžbe zatresao:

— Ah, najzad sam te dočekaao! Zbog tebe sam bez brade ostao! Sad mi pobeći nećeš! Ni ti slab nisi, ali od mene jačega na svetu nema.

Buljavi Kašcej gvozdene tučkove dograbio, na Ivana nasrnuo. A Ivan mu jaje u čelo bacio! Zlom Kašceju tučkovi samo iz ruku poispadaše. I on pade, a duh pogani iz njega nestade.

Spalio Ivan zloga Kašceja, a pepeo mu niz vetar razvejao, i carevoj kćeri otišao.

— Hvala tebi što si mi pomogla nečistu silu u smrt oterati — kaže joj Ivan. Za to ću te tvom ocu i majci odvesti.

Zagrlila ga careva ćerka, poljubila:

— A ja ću ti za to žena biti. Ni za koga do za tebe udati se neću.

— Samo, pazi, svoju reč održi!

Spremili se oni, pošli. Odmakli malo, Ivan se osvrnuo, na dvorac pogledao:

— Eh, žao mi je toliko zlato ostavljati, kod kuće bi nam valjalo!

Onda careva kći izvadi maramicu, pa mu je dade i reče:

— Triput ovom maramicom s leva na desno mahni.

Mahnuo Ivan triput maramicom i ceo dvorac se smesta u zlatno jaje pretvorio. Čudi se Ivan, a careva kći mu veli:

— Kad opet takav dvorac budeš hteo, tad maramicom triput s desna na levo mahni.

Spustio Ivan u džep jaje i maramicu, pa oni dalje, srebrnom dvorcu krenuli Iz njega srednju carevu ćerku odveli. I srebrni dvorac Ivan u džep stavio. Tako i do bakarnog dvorca stigoše, i najstariju carevu ćerku odvedoše, dvorac u džepu odnesoše. „Od viška glava ne boli — misli Ivan.

Stigli oni do jazbine kojom je Ivan u Kašcejevo carstvo silazio. Ivan najstariju carevu ćerku u kotaricu posadio, pa remen trgnuo, a kotarica se odmah uvis dizati stala.

— Junačine su mi braća — raduje se Ivan — čekaju me!

Tako i druge dve sestre izvukoše. Došao red na Ivana Jutrenika. A zavidni Večernik srednjem bratu kaže:

— Što će nam Jutrenik? Kad car čuje da mu je kćeri izbavio, polovinu carstva, i najljepšu kćer za ženu će mu dati. A šta ćemo mi dobiti? Bolje da kažemo da sam mu ja kćeri izbavio, a ti mi pomagao. Sve ću s tobom posle bratski podeliti.

Dogovorili se tako i najmlađeg brata pod zemljom ostavili.

Čekao Ivan Jutrenik kotaricu, pa i ne dočekao „Eto ti braće” — misli. — „Nisu to braća, već dušmani!”

Tugovao on malo, pa krenuo podzemno carstvo da razgleda. Išao, išao i odjednom se takva oluja digla, prosto glavu da izgubiš. Pod obližnji granati hrast se sklonio. Stoji tako tamo i čuje — pište u gnezdu na hrastu ptičići, kiša i grad tuku li ih, tuku!

Sažalio se na ptičice Ivan. Popeo se na hrast i svojim ih gunjem zaklonio. I samo što htede s drveta da siđe, začu nad sobom nekakvu huku, kao da se silan vetar diže.

Doletela gnezdu plavetna ptica Nagaj, videla da joj je Ivan gnezdo od grada zaklonio, pa mu kaže:

— Čim da ti uzvratim, dobar čoveče, što si mi decu od smrti spasao?

— Na našu zemlju me iznesi — kaže joj Ivan

— Rado ću te ja tamo odneti. Samo mi bure volovskog mesa i bure vode sa izvora spremi. Mnogo lagan nisi, pa da se na putu hranom potkrepim.

— A gde to da nađem,

— Za ognjenu reku otidi. Tamo ti slepi starac živi, mnogo volova ima.

Otišao Ivan slepome starcu, a starac mu veli

— Daću ti, momče, bure mesa i bure vode sa izvora, samo mi godinu dana volove pasi. Slep sam ti pa mi je teško za njima stizati.

Ostao Ivan kod slepog starca, da mu pastir bude.

— Svuda ih napasaj — kaže mu starac samo ih na livadu babe Jage ne goni, jer će nam ona život oduzeti. Jednom sam volove na njenu livadu oterao, a ona mi zato oči iskopala. Trideset godina sveta beloga ne vidim.

— Ne boj se — kaže mu Ivan — i s vešticom ćemo nekako na kraj izići.

Ivan sebi bič od žice usukao, buzdovan uzeo pa volove na veštičinu livadu tera.

Samo što ih je doterao, vidi — baba Jaga u avanu leti, tučkom upravlja, metlom trag zameće.

— Koga si pitao da volove na mojoj livadi napasaš! — viče ona. Sad ću ti oči iskopati, pa ni hivade moje, ni sveta beloga više videti nećeš!

Zamahnula veštica gvozdenim tučkom, na Ivana nasrnula. A Ivan, kad je oplete žičanim bičem, pa kad je dohvati buzdovanom — oči joj na čelo iskočiše. Mlatio on vešticu, mlatio je, sve dok nije počela za milost preklinjati.

— Vрати starcu vid, pa ću te pustiti — kaže joj.

— Hoću, samo me pusti. U mojoj kolibici dva ćeš staklenceta naći. U jednom je voda lekovita, a u drugom voda životvorna. Obe te vode uzmi, namaži starcu oči, pa će progledati.

— Ne verujem ja tebi dok sve to zajedno ne urađimo, I ti ćeš sa mnom poći.

Poneli oni staklenca i starcu otišli. Namalao mu Ivan oči lekovitom vodom — nove mu izrasle namazao ih životvornom — progledale.

Deda od sreće ne zna kako Ivanu da zahvali

— Polovinu mojih volova uzmi, pa idi kud si naumio. Sad mogu i sam volove čuvati — kaže.

— A ako ti veštica opet oči iskopa?

Starac se uplašio:

— Možda i hoće! Od nje gore nema! To je žena onog Kašćeja!

— A, tako! — uzviknu Ivan. — Onda će s njom što i s Kašćejem biti.

Dotukao on babu Jagu, spalio je, a pepeo joj niz vetar razvejao. Onda dva vola zaklao, jedno bure me som, a drugo izvorskom vodom napunio i ptici Nagaj se vratio.

— Pod desno mi krilo bure s mesom, a pod levo bure s vodom sveži — kaže mu ptica. — A meni na leđa sedi. I dobro pazi, čim

glavu desno okrenem, komad mesa mi bacaj, a čim je okrenem levo, krčag vode mi pruži.

Uradio Ivan sve što je ptica rekla, seo joj na leđa, a ona poletela.

Nosi Ivana Nagaj ptica kroz mračno podzemlje, a on jedva stiže da je govedinom hrani i vodom sa izvora poji.

Bacao joj on meso, bacao, i sve izbacao. Ptica glavu na desno okreće, a on joj krčag vode pruža. Ona glavom odmahuje: „Neću vode, daj ti meni mesa!

Vidi Ivan, zadihala se ptica, a više ni do vrha daleko nije, nebo se nazire. „Šta da radim?“ — misli.

Onda nož uzeo, pa komad mekači s desne noge odsekao i ptici ga dao. Ptica progutala, i samo u čudu Ivana pogledala. Glavu levo okrenula, vode se izvorske napila.

Letela malo, pa se zadihala. A Ivan opet, dugo ne misleći, komad mekači s leve noge odsekao, pa ga ptici dao. Vode se izvorske ptica napila, na beli svet izletila.

— Izvukosmo se nekako. Silazi na zemlju! — kaže Ivanu ona.

— Ne mogu — Ivan odgovara.

— Zašto?

— Pa vidiš noge kakve su mi.

Pogledala Nagaj ptica — noge u Ivana sve izranjavljene.

— Vidim ja, poslednji komadi nekako drukčiji bili — kaže. — E, dobro, više mi potrebni nisu. Nakašljala se ptica jednom, pa jedan komad mesa ispljunula. Još jednom se nakašljala, i drugi ispljunula. Pokupio komade Ivan, na svoje mesto ih stavio, lekovitom vodom poškropio, pa prirasli. Poškropio ih životvornom vodom — postali opet kao što su bili.

Zahvalio on dobroj ptici, pa na put krenuo. Došao do carevog grada, pa kod neke bake zanoćio.

Sutradan ujutro moli on baku da ode u grad i dozna šta se tamo zbiva. Otišla baka u carsku prestonicu, o svemu se raspitala, vratila se kući, pa priča:

— Dobre vesti nosim iz grada. Nađene, kažu, careve kćeri. Po svim ulicama svirači sviraju, pevači pesme pevaju, komedijaši igraju.

— A ko je carske kćeri našao? — pita je Ivan

— Junak, Ivan Večernik. Car mu za to polovinu carstva i svoju najmlađu kćer za ženu daje. Za tri dana će i svadba biti.

Snuždio se Ivan Jutrenik: da ga nije careva kći zaboravila — misli.

Drugoga dana šalje on opet baku u grad, da novosti čuje. Vratila se baka, pa priča:

— Nosim ti, momče, vesti još novije: svadba careve kćeri će biti kad se nađe čovek koji zna takve čizmice sašiti, kakve je ona u Kašđejevom carstvu nosila. Takva je njena volja.

Čuo to Ivan, pa stao baku moliti:

— Otidi, bakice, caru i reci da se ti za to javljaš.

— Ma, šta ti, momče, na um pada? Gde ću ja takve čizmice sašiti?!

— Ma, ti se, bakice, samo toga primi, a ja ću se za sve drugo pobrinuti.

Otišla baka caru, pa mu veli:

— Ja ću ti kćeri čizmice sašiti.

— Dobro — car joj odgovara — ako ih sašiješ, i ako mi se kćeri svide, od glave do pete ću te pozlatiti.

Dao joj car kapare sto rubalja, posao da za tri dana svrši. Baka novac Ivanu predala:

— Samo pazi, nemoj me prevariti!

— Neću, ne boj se, bako.

Prođe dan, a čizmar i ne misli da se posla hvata. Ni drugog dana ne počinje. A baka samo što ne plače:

Šta ti misliš, momče? Zašto čizmice ne šiješ? S čim ću ja pred cara izići?

— Nemaj brige. bako. Sutra te ni sunce neće obasjati, a čizmice će te gotove čekati.

Uveče Ivan na polje izišao, zlatno jaje na zemlju spustio, maramicom triput s desna na levo mahnuo, i zlatan dvorac pred njim se stvorio. Našao on u njemu čizmice careve kćeri, pa opet

maramicom triput s leva na desno mahnio i dvorac se opet u jaje pretvorio.

Doneo Ivan čizmice kući, na sto ih stavio.

Budi se ujutro baka, gleda — na stolu zlatne čizmice stoje. Uzela ih ona i pravo caru odnela.

Careva kći svoje čizme prepoznala, pa se obradovala.

— Ko ih je sašio? — baku pita. — Nisi ih ti šila!

Uplašila se starica, pa joj kaže:

— Jedan mladi čizmar ih sašio.

— Hoću da ga vidim! — careva ćerka poželela.

Za cara, zna se, teškoće nema. Poslao kočije, i eto ti u dvorcu čizmara.

A kad je careva ćerka Ivana Jutrenika ugledala, u susret mu potrčala.

— Evo ko je mene i sestre moje oslobodio! — kaže. — Njemu ću žena biti.

Predao car Ivanu polovinu carstva i naredio da se svadba sprema.

Sve Ivan na svoju svadbu pozvao, oca i majku, rodbinu i onu baku, samo braću pozvao nije.

I ja sam tamo bio, med i vino pio, niz brke mi teklo, u usta ne doteklo. Tamo sam sinji kaftan dobio. Letim veseo kući, a neka luda viče: „Sinji kaftan! Sinji kaftan!” A meni se pričulo: „Skini kaftan! Skini kaftan!” I ja ga skinuo. Doleteo kući i svoj beli kaftan obukao. Pa, evo i sada u njemu hodam.

DAJ ONO ŠTO KOD KUĆE NISI OSTAVIO

Pošao neki čovek u lov. Dugo šumama i močvarima lutao i ništa ulovio nije. Najzad opazi na jednom ostrvcetu tura.¹⁾ Stoji tur, lep kao isklesan. Lovac opalio, tur podskočio i u grmlje odjurio. A lovac za njim. Trčao, trčao, i ni primetio nije kako se u močvar zaglibio.

Otima se iz močvari iz petnih žila, ali spasa nema! Vuče ga močvar, sve dublje u njega tone. Već i do pojasa utonuo. Vidi lovac, smrt mu se primiće, pa stade u pomoć dozivati.

I odjednom se pred njim sićušan, sed, dugobrad starčić. u opancima hvat dugačkim stvori.

— Spasi me, dobri čoveče! — stao ga lovac moliti.

— Dobro — starčić mu kaže — spasiću te, samo badava neću — daj mi ono što kod kuće nisi ostavio.

Mislio lovac, mislio — šta to kod kuće nije ostavio? I nikako se setiti ne može. A močvar ga u se već skoro do vrata uvukao. Samo glava i ruke mu vire. Šta može, vreme za cenkanje nije.

— Uzmi što kod kuće nisam ostavio, samo me što brže spasavaj! — kaže.

— Ne ide to tako — starčić se kikoće. — Sada pristaješ, a posle dati nećeš.

— Daću, velim ti — lovac odgovara.

— Pristajem samo ako se potpišeš — zaintačio starčić, pa iz džepa komad volovske kože i nož izvukao, i lovcu pružio.

— Poreži se po malom prstu i krvlju se na ovoj koži potpiši, da sumnje ne bude — kaže.

Lovac se krvlju potpisao, a starčić ga podigao, na suvo mesto izneo, pa iščezao.

Povratio se lovac posle goleme nevolje, sa sebe blato sastrugao i kući krenuo. I tako mu uz put teško na duši bilo, umalo zaplakao nije: srce mu nesreću slutilo.

Kad stiže kući, samo što prag svoj prekoračio, povikaše mu:

— Što tebe tako dugo nema? Žena ti sina rodila!

Kad to ču lovac, noge mu se podsekoše. Zavрте mu se u glavi, sve mu zaigra pred očima. Bio on čovek bezdetan. A sad, eto ti nesreće! Najzad sina dočekaо, a crnom đavolu ga mora dati.

Skupili se gosti na babine. Piju, pevaju, vesele se. A otac kao crn oblak sedi, suza mu suzu stiže. Ko god ga upita šta mu je — on samo ćuti, ništa ne govori. Ljudi mislili — suze radosnice, sina dočekaо, zna se! A posle ni pitali nisu.

Rastao sin, kao iz vode. Lep, pametan dečak izrastao. Dali mu ime Janko. A kad je u školu pošao, sve svoje vršnjake začas prestigao. I u poslu, i u školi, svemu je vešt bio.

Divili se ljudi Janka gledajući, lovcu zavideli. A otac pogleda sipa, pa plače li, plače.

Porastao Janko, naočit momak postao, na ženidbu skoro, a što više vreme prolazi, otac mu to gore tuguje. Jednom ga Janko pita:

— Što si mi uvek žalostan tako, tata? Što suze roniš, na me gledajući? Zar ti ja sin nisam?

Otac suze obrisao, pa mu odgovara:

— Zato i plačem, što nisi moj, sine.

I tako on sinu ispričao kako ga je sedom starčiću prodao.

Saslušao sin, pa govori:

— Kad je tako, oče, onda mi zbogom ostaj! Ili ću glavu položiti, ili tvoj potpis nečistoj sili oduzeti. Ne dam da mi ceo svoj život proplačeš!

Opremio se Janko, luk i strele i hleba uzeо, pa na daleki put krenuo.

Mного li, malo li je išao — na reku stigao. A kraj oko reke tako divan bio, da mu se dalje ni išlo nije. „Malko ću ovde otpočeti, lepote

se nagledati” — rešio Janko. Tako on na obali za grm prilegao, hleb iz torbe izvadio. I samo što se spremio da jede — jato divljih pataka leti: jedanaest napred, a dvanaesta zaostaje, iz sve snage se za njima otima, a oko nje jastreb kruži. Samo što je svojim oštrim kljunom dohvatio nije.

Zgrabio Janko luk i odapeo strelu na jastreba. Jastreb kao kamen u močvar pao, perje mu na sve strane poletelo, a patka se pravo pred Janka spustila.

Pred Janka spustila, kljunom o zemlju udarila i pred njim se u devojku prometnula, u lepoticu takvu da se ni pričom ispričati ni perom opisati ne da.

Poklonila se Janku devojka lepotica, pa govori:

— Hvala tebi, dobar junače!

— Nema zašto — zbunjeno joj Janko odgovara.

— Kako nema? — čudi se devojka. — Od smrti si me izbavio. Ko si ti i kud si se zaputio?

I Janko joj sve o sebi ispričao.

Pogledala ga devojka, preplašena, pa mu kaže:

— To se ti, po svemu, mome ocu spremaš.

— A ko je tvoj otac?

— Čarobnjak.

— Ne — kaže joj Janko. — Moj otac me bradatim starčiću u opancima hvat dugačkim dao.

— Pa to je on bio! Otac mi se u šta hoćeš može pretvoriti. Sad se kao spahija šepuri.

Sneveselio se Janko, a devojka mu veli:

— Ne tuži, mili! Ti bi bez mene, kao i mnogi dosad, propao, a zajedno ćemo već nešto smisliti. Zbogom mi ostaj!

— Bar mi kako se zoveš reci.

— Kasja.

Opet se devojka u sivu patku prometnula, vinula se, za sestrama odletela.

Pošao Janko na onu stranu kud su i patke odletele i uskoro pred spahijsko imanje stigao. Na kapiju zakucao.

— Šta tražiš? — pitaju ga sluge.

— Hoću da vidim gospodara.

Izišao gospodar — debeli spahija, sav u svili i kadifi.

— Šta hoćeš, momče? — kaže.

— Svoga gospodara tražim — Janko odgovara.

— Koga?

— Onoga što me je otac njemu prodao, čim sam sveta ugledao.

— E, pa ja sam ti taj gospodar glavom.

— Oprosti, pane, a da li potpis moga oca imaš?

— Imam, dabome.

— Vрати mi ga, pane, ubi mi se od tuge otac što se sve tako na zlo okrenulo. Da mu ga odnesem, ne bi li se kako umirio.

— Pazi veštaka! — smeje se spahija. — Ti najpre kod mene malo posluži, pa ću ti vratiti. A ako ne budeš hteo služiti, živom ću ti kožu oderati.

— E, onda, daj posao! — veli njemu Janko. — Ja bar poslu nenaučan nisam.

Spahija iz džepa naprstak izvadio, Janku ga pružio:

>— Ovim mi do jutra jezero za kućom izlij, svu ribu iz njega povadi, a dno mu žutim peskom pospi. Nije to tako velik posao.

Otišao Janko na jezero, stao naprstkom vodu izlivati. Sve do večeri lio, te lio, i sustao, a nikakve vajde nema. Od muke zaplakao i pošao Kasju da traži, da je pita šta će i kako će.

Ušao u dvorište, malo pohodao — nigde nikoga ne vidi. Na kraj dvorišta stigao, gleda — po strani zgradica stoji. Da je kućica — nije, da je i stajica — nije. Prišao on toj zgradici i odjednom čuje, poznati glas ga kroz prozorčić zove:

— Ej, Janko! Već si me sasvim zaboravio!

Zavirio kroz prozor, kad tamo — Kasja stoji!

Ušao Janko u kućicu, pozdravio se, Kasji ispričao kakav je posao od njenog oca dobio.

A devojka mu kaže:

— Ništa mi se ne boj! Starije je jutro od večeri. Lezi da spavaš, a ja ću već nešto smisliti.

Poslušao je Janko, na spavanje otišao.

U ponoć Kasja na doksat izišla, čudotvornim štapićem mahnula i u tren se pred njom stvorilo trideset momaka — krasnih junaka, sve jedan na drugog nalik.

— Šta nam naređuješ, gospođice?

— Do jutra jezero izlijte, svu ribu iz njega pokupite i dno mu žutim peskom pospite!

— Dobro! — odgovorili krasni junaci, pa pohitali što brže posao da svrše.

Ujutro devojka probudila Janka.

— Idi, ocu doloži da je sve izvršeno — kaže. Samo ne priznaj da sam ti pomogla, već reci: sve sam to sam ja uradio.

Otišao Janko, spahiji doložio. Ovaj pogledao — zaista, sve mu po volji izvršeno! I lepo posao urađen, ni greščiće da nađeš.

— Junačina si! — spahija Janka hvali. — Slab radnik, kako vidim, nisi. Ako i dalje takav budeš, i očev potpis ću ti vratiti i ćerku za tebe udati. Dvanaest ih imam, pa biraj koju ti drago. Nevolja je samo što posebnog dvorca za tebe i mladu ti nemam. Ali ti, vidim, dobre ruke imaš. Pa, eto i posla za te. Sagrađi za noć dvorac sa toliko soba, koliko je u godini dana, tavanica kao nebo da mu sija, sunce, mesec i zvezde na njoj da svetle, oko dvorca reka da teče, a preko nje most da vodi, zlatan i srebrn da bude, i nad njim duga da se nadnosi, krajevima svojim vodu da dotiče. Eto, tako, da bude i tebi lepo pogledati i drugima milo pokazati. Takav li dvorac sagrađiš, vratiću ti potpis, i još ti ćerku za ženu dati, a ne sagrađiš li. kožu ću sa živa tebe oderati. A sada idi.

Snuždio se Janko. „Propao dabogda, nečista silo!” — u sebi pomislio. — „Što dalje, to teži posao daje. Kako takav dvorac da sagrađim? Nemam kuda, već opet Kasju da tražim, ne bi li mi ona čim pomogla.”

Došao on devojci i ispričao joj kakav sad posao spahija čarobnjak od njega traži.

— Taj ti je posao teži od prvoga — Kasja mu kaže — ali nešto ćemo već smisliti. Ti idi i zasad po dvorištu hodaj, kao, za dvorac mesto biraš, a kad se smrkne, ovamo se vrati.

Janko tako dvorištem hodao, a kad se smrklo, u zgradicu se vraća. Večerao, pa Kasju pita:

— Zašto sve tvoje sestre s majkom u dvorcu žive, a ti u ovoj zgradici sama?

— Zato što maćehu, a ne majku imam. Ne da ona da i ja s kćerima joj živim.

— A znaš li ti, Kasja, da mi je tvoj otac ćerku za ženu obećao, ako taj dvorac sagradim. Ja ću ga moliti tebe da mi da, šta ti na to kažeš?

Sneveselila se Kasja, glavom zamahala:

— Ne poznaješ ti moga oca, mili! Neće on mene tako lako dati, sve će nas sestre u red preda te postaviti, tebi da biraš reći, a ti me nećeš prepoznati.

— Prepoznaću te! — kaže joj Janko. — Kako da te prepoznao ne bih!

— Nije prilike! — uzdiše Kasja. — Sve smo mi sestre — stas kao stas, glas kao glas, jedna na drugu nalik. A ako ti je baš mnogo do mene stalo, zapamti biljeg: beli cvetić će mi u kosi biti. Ako i po drugi put birati morao budeš — nad glavom će mi muva lepršati, a treći put će mi mali prst desne ruke zelenim končićem obavijen biti. Hoćeš li zapamtiti?

— Tu drugog razgovora nema! Nikog do tebe izabrati neću!

— A, sada lezi da spavaš, stigla je noć.

Legao Janko u meku postelju, i kao jagnje zaspao. A Kasja izišla na doksat, mahnula štapićem, i u tren se pred njom stvorilo trideset momaka, krasnih junaka:

— Šta nam naređuješ, gospođice? — pitaju je.

— Za noć dvorac sagradite sa toliko soba koliko je u godini dana, tavanica kao nebo da mu sija, sunce, mesec i zvezde na njoj da svetle, a oko dvorca reka da teče, preko nje most da vodi, zlatan i

srebrn da bude, nad mostom duga da se nadnosi, krajevima svojim vodu da dotiče.

— Dobro — rekoše krasni junaci i pohitaše što brže posao da svrše.

Jedan seče, drugi kleše, treći teše — sve se od posla ori!

Sutradan Janko izišao u dvorište, gleda — nov dvorac stoji, krovom nebo podupire. Nad dvorcem duga blista, a nad rekom most od srebra i zlata se sjaji.

Ušao Janko u dvorac, oči podigao i zamalo oslepeo nije: sunce sija, mesec svetli, trepere zvezde

Stao on na most, spahiju čeka.

Spahija izišao, novom dvorcu se divi.

— Vidim da gori majstor od mene nisi — kaže. Ako si sam sve to napravio, prigovora ti nema.

— Jesam — Janko odgovara. — Ko bi drugi za mene radio?

— Ako jesi, dobro si zapinjao, a sve si za samog sebe radio. A dokle svadbu ne spremimo, još ću ti jedan posao dati. Imam konja, cene mu nema, samo ukroćen nije. I to do svadbe uradi!

Obradovao se Janko:

— U redu, pane, sutra ću ga ukrotiti — kaže.

A u sebi misli: „E, to će mi ponajlakši posao biti!”

Za to vreme i maćeha sa svojim kćerima izišla da novi dvorac vidi. Svideo im se dvorac svima. A kad doznadoše kćeri da im je otac majstoru obećao jednu od njih za ženu dati, svaka požele da to baš ona bude.

Janko sa spahijom razgovor svršio, pa se, zviždućući, Kasji uputio.

Došao, pa joj se hvali da će mu uskoro žena biti: najzad je dobio posao koji je sam svršiti kadar!

Ne raduj se pre vremena — Kasja mu govori. — Misliš da će ti otac običnog konja dati? Toliko dobar nije! Sam će se u konja pretvoriti. Ne veruje da si ti jezero isušio i dvorac sagradio, pa te još jednom iskušava.

Janko se iza uva počeo:

— Šta da radim, onda? Kako da ga ukrotim, đavola?

— Ne tuži pre vremena, već idi pa lezi da spavaš, a sutra ćemo videti — umirila ga Kasja.

Ujutro ona probudila Janka.

— Idi, ukroćuj konja, kad si već pristao — kaže.

— Bojim se — nećka se Janko — naplašila si me njime.

— Bojati se nemoj. Sam s njim na kraj izići nećeš, a zajedno ćemo već naći leka.

To mu rekla i gvozden prut mu dala.

— Evo ti — kaže — s ovim propasti nećeš. Čim se konj počne bacakati, što igda možeš međ uši ga udri.

Otišao Janko u konjušnicu. A tamo, konj jabučast stoji, oči mu krvlju podlivene, iz nozdrva mu plamen liže a iz ušiju dim kulja — ni prići sebi ne da!

Primakao mu se Janko, hteo na leđa da mu skoči. a konj kad ti se prope, pa kad zarza i do stropa se vinu — sva se konjušnica iz temelja zatrese.

— A, tako — kaže mu Janko — ti si, zaista. đavolski konj, izgleda. E, pa, dobro, imam ja za tebe leka!

Prikrao se on konju sa strane, pa ga gvozdenim prutom međ uši ošinuo. A konj se smesta kao snop na kolena svali. Janko ga u taj tren i pojahao! Konj se opet prope, umalo Janka sa sebe ne zbaci. Ali se Janko izveštio, pa konja međ uši gvozdenim prutom što igda može tuče. Frkće konj, ko besan pod njim igra, ko zmija u procepu se vrti, a onda vidi — ništa mu od toga nema, pa se na dvorište ote, na ravno polje jurnu. Leti, kopitima jedva zemlju dodiruje i sve gleda kako da Janka zbaci, da ga obori poda se.

Jurio poljima, jurio gorama, iznad šuma uzletao, u duboke se bezdane spuštao, i na kraju se predao. Okrenuo se natrag i hodom pošao.

Janko do konjušnice dojahao, konja ostavio, pa veseo Kasji otrčao.

— E, dobru si prpu mom ocu zadao, kad si se i sam živ kući vratio — kaže mu ona.

— I jesam! — smeje se Janko. — Trudio sam se kako sam samo znao i umeo. Zamalo što ti sav prut nisam izlomio.

I Janko se, bez večere, ko snop u postelju svali i snom junačkim zaspa.

Ujutro ga Kasja probudila:

— Sad idi ocu, moli ga da ti potpis vrati. Janko doručkovao, spahiji pošao. Dolazi, a spahija neveseo, glave povezane sedi. „Aha” — misli Janko — „dugo ćeš se ti Kasjinog pruta sećati!”

— Pa, ništa — spahija mu kaže — svoju reč ću održati, kad mi zet budeš i očev potpis ću ti vratiti.

— Neka bude tako — pristao Janko. — A sad mi svoje kćeri pokaži!

Spahija ga u drugu odaju odveo, a tamo dvanaest devojaka stoji, sve jedna ko druga, stas kao stas, glas kao glas i rasta istoga. Sa strane im se stara spahinica šeta.

Obišao Janko oko devojaka, jedanput, drugi put obišao i beli cvetić u kosi poslednje devojke ugledao. Prišao joj, za ruku je uzeo i ocu priveo.

— Ovu sam izabrao — kaže.

— E, kad je, neka je — spahija odgovori — u mene su sve kćeri jednake. Vodi onu koja ti je za oko zapela.

A spahinica pozelenela od jeda. Nije joj rođenu kćer takav majstor za ženu izabrao, već mrsku joj pastorku uzima!

— Ne — više ona i nogama lupa — ja na to lako pristati neću. Još jednom nek bira!

— Nek bude po tvome — i spahija kaže.

Zavezao on Janku oči maramicom, onda odvezao. pa kaže:

— Po drugi put biraj.

Obišao Janko oko devojaka i vidi — u jedne od njih muva nad glavom leti. Setio se Kasjinih reči, pomislio: „Ovo će ona biti!”

Uzeo je za ruku, pa opet spahiji priveo:

— Pa, ništa — spahija mu kaže — vodi je, sve su mi jednake.

A spahinica opet nogama lupa, više:

— Ja još ne pristajem! Nek do tri puta bira!

Opet Janku spahija maramicom oči zavezao, pa i odvezao, i opet pred Jankom dvanaest devojaka, sve kao jedna, stoji.

Stao im Janko ruke zagledati i u jedne zeleni končić na desnom malom prstu opazio.

— Neka mi ova žena bude — kaže.

Nemade čarobnjak kuda, morade Janku očev potpis vratiti.

— Sutra svadbu proslavljamo — kaže — pa ćete u novom dvorcu živeti.

Pošli mladenci Kasjinoj kućici da se za svadbu sprema, a Kasja veli Janku:

— Svadbu ćemo ne u mog, već u tvog oca proslavljati.

— A zašto? — pita Janko. — Svoj dvorac ovde imamo!

— Odavde bežati moramo, jer će nas zla maćeha u smrt oterati — Kasja odgovara.

U po noći, samo što su u dvorcu svi čvrsto pospali, pobegli oni iz kućice, Jankovom ocu i majci se uputili.

Ustali sutradan gospoda i gospođice, čekaju mladence, vreme je svadbu proslavljati, a njih sve nema, pa nema.

Poslaše sluge da ih bude.

Sluge pred kućicu došle, zvale, zvale — niko se odazvao nije. Zavirile u kućicu — prazna. Vratile se sluge, sve spahiji ispričale.

Ljut spahija, a spahinica iz svega grla viče:

— Ej, goniči, gonite ih! Žive li, mrtve, natrag dovedite!

Goniči na konje poskakali, pa ih iz petnih žila poterali. Leteli šumama, leteli gorama, na trag im naišli.

— E, sad nam uteći neće! — kažu.

A Kasja uvo zemlji prislonila, oslušnula.

— Vetar huji, zemlja bruji — potera za nama ide — govori ona Janku.

— Šta da radimo? — Janko pita.

— Ja ću se u ovcu pretvoriti, a ti ćeš mi pastir biti. Ako te upitaju nisi li na ovom putu momka i devojku video, kaži da nisi.

Mahnula Kasja štapićem i sve se stvorilo kako je zamislila.

Stigli goniči, pa pitaju:

— Ej, pastiru, ne vide li na ovom putu momka i devojkicu?

— Od samog jutra ovde ovcu pasem i nikog dosad nisam video —
pastir odgovara.

Goniči amo tamo pohodali, nikakvog traga nisu našli, vratili se, pa
spahiji i spahinici kažu:

— Nikoga nismo uhvatili. Samo pastira s ovčicom sreli. Pitali ga, a
on nam rekao da je sve od jutra ovčicu pasao, a nikog video nije.

— Pa, to su oni! — povika spahinica. — Brže za njima jurite!

Goniči natrag pohitali. „E” — misle — „pastiru i ovčici sad od nas
spasa nema!”

A Kasja i Janko beže li, beže, koliko ih samo noge nose

I opet poteru za sobom čuju. Mahnula Kasja štapićem, u zelenu
se baštu prometnula, a Janko u baštovana.

Stigoše opet goniči:

— Ej, baštovane, ne vide li na ovom putu momka i devojkicu?

— Već deset godina baštu obrađujem, a momka s devojkicom ni
jednom video nisam.

— A da li pastira i ovčicu vide?

— Ni njih video nisam.

Opet se goniči vratili praznih ruku.

Po svemu izgleda, put smo izgubili — kažu — Naidosmo uz put
samo na baštovana, a on nam reče da deset godina baštu svoju
obrađuje, ali ni momka s devojkicom, ni pastira s ovčicom dosad video
nije.

— Ah, vi, ništarije! — spahinica viče. — I baštu i baštovana je
trebalo saseći — oni su to bili! Slaba je u vas nada, moramo sami u
poteru ići.

Pretvorio se spahija u vuka, spahinica vučica postala, pa jurnuli
begunce da stignu. Jure oni, vetar zviždi, oblaci prašine se dižu.

Kasja novu poteru osetila, pa Janku kaže:

— To moj otac i maćeha lete. Neće ih lako biti prevariti. U duboko ću se jezero razliti, a ti ćeš na njemu divlji patak biti. Jezerom plivaj, a pazi, nikome se u ruke ne daj.

Mahnula ona štapićem, i u jezero se prometnula. a Janko u divljeg patka.

Vuk i vučica na jezero stigli.

— Jezero je ona — vučica viče — sad joj ništa ne možemo. A patak je Janko — uhvatićemo ga, pa će i ona za njim poći.

Na jezero oni poleteli, patka loviti stali. A on sad zaroni, sad se visoko nad vodom v'ine.

Vuk i vučica za patkom leteli, pa se umorili, na dno potonuli. Tu im i kraj dođe.

A Janko i Kasja opet postali kakvi su i bili, za ruke se uhvatili, Jankovom ocu i majci otišli, svadbu proslavili.

Bogata svadba bila. Svi jeli, pil'i, svi se veselili. A Jankov otac najveseliji bio.

I ja sam na toj svadbi bio, med i vino pio, niz brke mi teklo, u usta ne doteklo. Dali mi tamo staklene čizme, kapu od voska, kaftan od papira. Pošao ja kući, igrajući. Išao, o kamen se spotakao, čizmice razbio. Kiša polila, kaftan mi skvasila, s leđa ga svalila. Sunce pripeklo, kapu istopilo. Pošao ja kući rukama mašući. Kući prispeo, u hlad priseo i ovu vam priču ispričao.

ALJONKA

Živeli čovek i žena, imali ćerku Aljonku. Ali je niko od suseda imenom zvao nije, svi su je zvali Koprivka.

— Eno Koprivke, Sivku na pašu vodi.

— Eno Koprivke, s Liskom u gljive ide.

Koprivka, pa Koprivka, Aljonka samo čuje.

Vratila se ona jednom kući, pa se majci tuži Što me to, mama, niko imenom ne zove?

Majka uzdahnula, pa joj rekla:

— Zato, kćeri moja, što si ti u nas jedinica Ni braće ni sestara nemaš, pa sama kao kopriva ukraj plotu rasteš.

— A gde su mi sestre i braća, majko?

— Sestara ni imala nisi, a tri su brata u tebe bila.

— Pa gde su, majčice?

— Niko to ne zna, kćeri. U kolenici dok si još bila, otišli da se s ognjenim zmajevima bore, sebi i ljudima sreću da osvoje. I otad se ni vratili nisu.

— Idem ja, mama, braću da tražim, neću da me ljudi Koprivkom zovu!

Branili joj ići i otac i majka, a ništa učiniti ne mogoše.

Onda joj majka govorila:

— Premalena si da te samu pustim. Sivku upregni, pa s njom na put kreni. Stara i mudra je naša kobilica, ona će te do braće dovesti. Samo pazi, nigde ne prenoći, dan i noć putuj dok braću ne nađeš.

Upregla Aljonka Sivku, hleba ponela, krenula.

Tek kad je iz sela izišla, videla staru kuju Lisku, kako za kolima trči. Htela Aljonka nazad da je vrati, pa se predomislila, neka je, nek ide, na putu će im veselije biti.

Terala Aljonka kola, terala, i na raskršće stigla. Sivka zastala, glavu okrenula, a Aljonka je pita:

*Zarži, zarži, kobilice,
Kaži mi, kaži, Sivčice,
Kojim li putem da te uputim,
Gde da braću rođenu potražim?*

Podigla Sivka glavu, zarzala, na levi put joj ukazala. Aljonka je levim putem poterala.

Terala ravnim poljima, terala mračnim šumama, i u sumrak u neprohodni šumski čestar zašla. Kraj staze u šumi kućicu ugledala. I samo što joj je kola priterala, iz kuće grbava, koščata, dugonosa baba pred nju istrčala. Zaustavila Aljonku, pa joj rekla:

— Kud putuješ noću, bezumnice? Vukovi će te rastrgati! Prenoći kod mene, a sutra. čim se razdani, dalje kreni.

Čula to Liska, pa tiho zalajala:

*Av, av!
Nije rekla mati
Noći noćivati!
Av, av!
Nije s tobom sada
Baka govorila — Barabaha veštica
Zlo je namislila.*

Nije Aljonka Aisku poslušala, ostala u kućici da prenoći.

A veštica Barabaha je kud putuje ispitala. Sve joj Aljonka ispričala, a veštica od radosti poskočila: Aljonkina braća su oni junaci što su joj svu rodbinu u smrt oterali. „Sad ću im se osvetiti — misli.

Sutradan ujutro veštica ustala, kao za vašar se nakitila, a sve Aljonkine haljine sakrila, pa Aljonku budi:

— Hajde, ustaj, braću da tražimo!

Ustala Aljonka, gleda — haljina joj nema.

— Kako da idem? — pita.

A veštica joj prosjačke prnje donela.

— Za tebe će i ovo ruvo dobro biti — kaže.

Obukla se Aljonka, pošla Sivku da preže.

A veštica nož i tučak u ruke uzela, u kola kao spahinica sela, Aljonku posadila kao svog kočijaša.

Putuju tako, a Liska sa strane trči i kevdže:

Av, av!

Nije rekla mati!

Noći noćivati

Av, av!

Barabaha veštica

Ko gospođa sedi,

Na tebe, Aljonka,

Kao zmija gleda.

Čula to veštica, zgrabila tučak i na Lisku se bacila. Zaskičala Liska, veštica joj nogu prelomila.

A Aljonka zaplakala:

— Jadna moja Liska, kako ćeš sada trčati!

— Umukni, jer će i s tobom tako biti — veštica joj preti.

Putuju oni dalje, ne zaostaje Liska, na tri noge skače. Tako do drugog raskršća stigli. Zaustavila se Sivka, a Aljonka je pita:

Zarži, zarži, kobilice,

Kaži mi, kaži, Sivčice,

Kojim li putem da te uputim,

Gde da braću rođenu potražim?

Zarzala Sivka, na desni put joj ukazala.

Svu noć putovali oni mračnom, gustom šumom. desnim putem. Zorom ranom na livadu stigli, na njoj svileni šator ugledali. Tri su konja kraj šatora pasla. Veselo Sivka zarzala, Aljonku s vešticom pravo šatoru povel.

Obradovala se Aljonka:

— Mora da mi ovde moja braća žive!

A veštica zlobno zafrktala:

— Ti, bolje, ćuti — kaže — tu moja, a ne tvoja braća žive!

Dovezli se oni do šatora. Iz njega izišla tri krasna junaka, jednaka.

Veštica iz kola iskočila, pa pravo k njima poletela:

— Kako mi živite, braćo draga? Ceo svet proputovah, silno se napatih, sve vas tražeći.

— Jesi li ti najmlađa sestrice naša? — pitaju braća junaci.

— Da, da, rođena sestra vaša — veštica odgovara.

Poletela joj braća, stala je Grliti, ljubiti, na ruke podizati. Srećni, presrećni bili, da se iskazati ne može.

— Koliko li smo vojevali! — čude se braća. — Sestra nam ne samo porasla, već i ostarila. Ali ništa zato. Sve svoje neprijatelje smo dokrajčili. samo nam još veštica Barabaha ostala. Spalićemo je, kad je nađemo, pa ćemo i mi svojoj kući doći.

Čula to veštica, lukavo se nasmejala. „Još ćemo videti ko će koga spaljivati — misli.

— A kakva je to, sejo, devojka s tobom doputovala? — brat najstariji pita.

— To mi je najamnica — Barabaha odgovara. — Ona mi kao kočijaš služi i kobilu mi pase.

— Dobro — vele braća — i naše konje će pasti. Okrenula se veštica, Aljonki strogo podviknula:

— Što sediš? Ispreži Sivku i na pašu je vodi!

Aljonka plakala, Sivku isprezala. A braća vešticu na ruke podigla,
u šator odnela, pojiti je i gostiti stala,

Jede i pije Barabaha, a sve jedno misli: „Čim legnu spavati, sve ću
ih poklati.

A Aljonka na livadi pokraj konja sedi i peva plačući:

*Sunašce, sunašce,
Vlažna zemljice,
Sitna rosice,
Šta li mi mama moja radi?
I zemlja i sunce joj govore:
Tka ti platno,
Tka ti platno,
Zlatnu žicu upreda,
Ćerćicu Aljonku i
braću njenu Izgleda.*

Brat najmlađi iz šatora izišao, oslušnuo.

— Čujete li, braćo i sestrice? Ili na livadi cvrkuće ptičica, ili pesmu
peva devojčica. Tužna joj je pesma, srce se od nje steže.

— To je moja najamnica — veštica mu kaže. — Za sve je ludorije
brza, samo za posao spora.

Onda brat srednji izišao da čuje, nije ga veštica mogla zadržati.

Slušao on žalosnu pesmu Aljonkinu, a onda kuja Liska zalajala:

*Av, av!
Barabaha veštica
Pod šatorom sedi,
I na tuđu braću
Kao guja gleda.
Kolač jede, vino pije,
I medom zaliva,*

A sestrice rođena
Suzice proliva.

Vratio se brat srednji, pa najstarijem kaže:

I ti da čuješ, izidi

I brat najstariji izišao, a srednji sve vešticu gleda.

Slušao brat najstariji Aljonkinu pesmu, čuo šta Liska o veštici
kevence, svemu se dosetio.

Aljonki potrčao, na ruke je podigao, u šator odneo.

— Evo nam prave naše sestrice! Veštica Barabaha nas je
prevarila! — braći povikao.

Raspirila braća veliku lomaču, vešticu spalila, pepeo joj na
ravnom polju razvejala, da n'ji traga od nje ne ostane. A onda braća i
sestrica svileni šator savili i srećni, presrećni, kući se vratili.

ČAROBNA SVIRALA

Davno li je to bilo ili ne, istina li je bila ili ne — niko to ne zna.

E pa, ispričaćemo vam ono što su dedovi kazivali unucima svojim, a unuci unucima svojim — i sve tako, redom.

Nekad, u nekoj zemlji, ljudi u miru i slozi živeli. Zemlje mnogo, a mesta dosta, niko nikom smetao nije, a ako je ko nevolje dopao, jedan drugom pomagali, nevolji se odupirali.

Ali, eto, navadio se odnekud prestrašni zmaj da u tu zemlju doleće. Stao tako doletati, ljudsko dobro otimati, u jazbinu sebi odvlačiti.

Navukao dobra — ne zna s njima šta će! Smislio tada da sebi dvore gradi. A sam on len i raditi ne zna. Zmaj poslu vičan nije. Stao on ljude loviti, u svoje zmajsko leglo ih nositi.

Nalovi tako ljude i prisili ih da mu dvore grade, dubokim rovovima da ih opasuju, visokim nasipima okružuju, gustom ogradom ograđuju. A slugama i lakejima svojim naređuje da ljude tuku, kažnjavaju, milosti za njih da nemaju.

A ljudi za zmaja rade, dan i noć tegle, muku muče, proklinju gorku sudbinu svoju i suze utiru, prerano umiru.

A zmaj sve nove i nove ljude hvata. Silne zgrade ljudskom mukom sebi sagradio, od jedne do druge puteve proveo, kolje i ograde podigao.

Otiču ljudi od gladi, ko muve umiru. Što dalje, to gore — od zmaja spasa im nema.

Ali dođe vreme, zmaj ostari i oslabi, u postelju leže, jedva diše, ne može više ljude da hvata i da im dobro u svoju jazbinu vuče.

A tad se zmajevе sluge i lakeji sami za gospodu proglasili, iz zmajevih se dvora svuda razmileli, pa ljude hvatali. I ljudima gore od njih nego od samog zmaja bilo. Nigde se sakriti ne možeš, čitavo carstvo preplavili.

A da ljudima slični ne bi bili, nova imena sebi izmislili. Neko se nazvao Vukom, neko Medvedom ili drugom zverju, neko Jastrebom, Vranom, a neko drvetom kakvim. A proste ljude i nisu drukčije do samo stokom zvali.

Služe ljudi zmaju, služe gospodi, poslednje svoje daju, u gladi i studeni od teškoga rada ni svetla dana ne vide.

Tako vek vekuju. Jedni umiru, drugi se rađaju, a olakšice niotkuda nema. I niko ne zna šta da se uradi da im se život izmeni.

Rodio se u toj zemlji dečak. Slabašak veoma bio. Kako izmalena zanemože, nikad i ne ojača više. Tako slabog i kržljivog, ni gospoda ga dirala nisu, nije im kulučio, nikom potreban nije bio.

Porastao, već i u godine zašao, a sve se kao malen sa decom igra. I prozvaše ga ljudi — Ivanka Budalica.

Ivanka zimi na peći sedi, igračke od luči pravi, a leti pesak kraj plota iz ruke u ruku presipa.

Jednom kroz selo tri starca pevača prolazila. Kud god svrate, svuda pusto, nigde ni žive duše nema. Sve gospoda na rad oterala.

Ugledali starci kraj plota Ivanku i svratili k njemu, da predahnu.

Seli oni, predahnuli, lule duvanom nabili. Po džepovima potražili, i ni u koga kresiva ne bi, oganj da ukrešu. Mole starci vatre u Ivanke. Ivanka u kuću ušao, s ognjišta žara dohvatio, starcima doneo.

Starci lule zapalili i Ivanki zahvalili, pitali ga šta kod kuće radi.

— Pesak kraj plota presipam — Ivanka Budalica kaže. — Štogod da radiš, sve gospodi ide.

Saslušali starci pevači Ivanku, glavom zamahali, a onda lire uzeli, snažno zasvirali.

Prvi put, zasvirali — silan um Ivanki dali.

Drugi put zasvirali — dar za govor i muziku mu dali.

Treći put zasvirali — gnev protiv gospode u srce mu uterali.

Otišli starci pevači, a Ivanka odmah osetio kako mu u glavi jasnije postaje, a gnev protiv gospode u srcu mu se diže. Stao se posla prihvatati, na put se spremati.

Sviralu veselušku sebi napravio, tako zasvirao, da su ne samo ljudi već i zveri i ptice slušati stali.

Počeo Ivanka po svetu hodati, u čarobnu sviralu svirati, istinu o zmaju i slugama njegovim kazivati.

Ljudima se oči stale otvarati. Veliku nepravdu na svetu uvideli: jedni gospodstvuju, drugi muku muče, jedni blagu svome ni broja ne znaju, a drugi od bede propadaju.

I kud god Ivanka dođe, ljudi se od njega dobro uče, gaziti sebe ne daju, za kose i sekire se prihvataju.

Premišljaju gospoda, savetuju se kako Ivanki glave da dođu. Stali oni vojsku kupiti, Ivanku tražiti. Na istoku glas mu čuju — vojsku tamo upućuju. Sablje zveče, koplja se poput šume dižu, kao grom topovi grme, a Ivanke nema.

Gospoda vojsku zaustavljaju, glas Ivankin osluškiju, odjednom ga na zapadu čuju. Svira svirala Ivankina, ljude uči, na veliki boj ih diže. Samo šušanj, od sela do sela, s kraja na kraj ide.

Gospoda s vojskom na zapad pohitaju, konji im kao vihor lete, sablje im zveče, topovi gruvaju — a gde je Ivanka opet ne znaju.

I otad ni danju ni noću zmajevim slugama mira nema. Samo što zvuk svirale do njih dođe, jeza ih celim telom prođe. Čekaju nevolju, kao što vo jaram čeka.

A svirala svira, svirala zvoni, daleko se čuje. jasno odjekuje. Šušanj svetom ide, ljude diže. Ni uhvatiti ga, ni topovima ubiti ne možeš. Svuda on sebi puta nalazi, sve prepreke gazi.

Svira svirala, svira, ne da gospodi mira. glas joj posvud leti, a kad vreme dođe, smrt će im doneti.

O BAJKAMA BJELORUSKOG NARODA

Stvaranje bjeloruskog jezika i pismenosti, a time i sve jasnije izdvajanje bjeloruske narodnosti iz velike istočno-slovenske narodne skupine, počinje u XIV veku, kada je ovaj najzapadniji deo današnje grupe istočno-slovenskih naroda ušao u sastav Velike litavske kneževine.

Slovenska plemena bjeloruske teritorije ranije su bila ujedinjena, sa ostalim istočno-slovenskim plemenima i nekim drugim narodnostima, u Kijevskoj Rusiji, snažnoj državi rano feudalnog tipa, koja je od IX—XII veka bila značajan politički i kulturni faktor u Evropi, pa i na Istoku. Slovenski živalj ove zajednice u to vreme predstavljao je jedinstvenu etničku grupu. Izvanredni pisani spomenici Kijevske Rusije, od kojih su posebno značajni — prvo rusko istorijsko delo „Povest vremenih ljet” i anonimni spev „Slovo o polku Igorjeve”, svedoče o tome i svojim tekstom i svojim jezičkim odlikama. U „Povesti vremenih ljet” izričito se govori da su slovenska plemena, u tekstu nabrojana poimenice, živela u miru i govorila jednim jezikom.

Tokom XII veka feudalna razdrobljenost podriva Kijevsku Rusiju, počinje njen raspad, naglo ubrzan tatarskom najezdom na središne ruske pokrajine, početkom XIII veka.

Od razjedinjenih istočno-slovenskih plemena, podeljenih u mnoge kneževine, otada se, u dužem istorijskom procesu, postepeno formiraju tri današnje istočno-slovenske nacionalne grane — ruska, ukrajinska i bjeloruska.

Sa svojom kulturnom tradicijom Kijevske Rusije, Bjelorusija je u novoj državnoj zajednici, Velikoj litavskoj kneževini, bila pokrajina s

najvišim stupnjem kulturnog razvitka. Od XIV—XVI veka jezik Bjelorusa i njihovo ćirilsko pismo bili su zvanični jezik i pismo litavske države.

Sve jači poljski uticaj, izražen naročito Poljskolitavskom unijom, u drugoj polovini XVI veka, postepeno potiskuje bjeloruski jezik. Krajem XVII veka njegova zvanična upotreba i zakonom je zabranjena. Intenzivna polonizacija bjeloruskih i litavskih pokrajina odrazila se naročito na višim društvenim slojevima. U težnji za očuvanjem svojih privilegija bjelorusko plemstvo usvaja postepeno kulturu, jezik i latinsko pismo Poljske. Osećaj bjeloruske narodne pripadnosti, uporno podržavan domaćom pravoslavnom crkvom, sve više se ograničava na seosko, i delimično, na gradsko stanovništvo, bezobzirno ugnjetavano, ne samo socijalno, nego i verski i nacionalno.

Ni u sastavu carske Rusije, kojoj je Bjelorusija posle podele Poljske krajem XVIII veka pripojena, položaj bjeloruskog seljaštva, nosioca svoje narodnosti, nije se znatno izmenio. Bjelorusku nacionalnost carska Rusija nije priznavala, društvenoprivredni feudalni odnosi ostali su manjeviše isti, državnu zaštitu dobila je samo crkva.

Tek posle Oktobarske revolucije bjeloruski narod stiče ozbiljnije mogućnosti za razvitak svoga jezika, kulture i državnosti.

U bogatoj bjeloruskoj narodnoj književnosti, do danas dovoljno nesabranoj, a pogotovo neispitanoj, našla je svoj veliki poetski izraz dugotrajna patnja ovoga naroda. Usmeno stvaralaštvo dugo je bilo jedina dostupna forma književnog izraza za Bjelorusa. Još i u carskoj Rusiji više od osamdeset odsto stanovništva ove njene agrarne provincije bilo je nepismeno.

Nasilje svoga i tuđeg, litavskog, poljskog i ruskog feudalnog gospodara, koje je trajalo vekovima, dalo je bjeloruskim narodnim bajkama svojstveno obeležje. I neposredno, kad su lica bajke spahija i seljak, i posredno, kad se spahijine osobine daju gadnim nemanima, đavolima ili vešticama, narodna mašta traži odmazdu, deli pravdu, govori istinu.,

U bajci „Čuda mnoga iz roga” nedvosmisleno je pokazana neljudska spahijina gramzljivost, a seljak mučenik, postigavši

nadmoć nad spahijom, najpre od njega traži da ostavi zemlju sirotinji i da beži kud ga oči vode i, po logici bajke, naravno, pobeđuje.

„A ti se po vasceo dan, kao spahija izležavaš”, kaže u bajci „Grašak Kotrljašak” smeli i snažni seljački momčić zmaju, a u „Aljonki”, nežnoj bajci posebne lepote, čisto lirski komponovanoj, veštica je „u kola kao spahinica sela”.

U ovom smislu naročito su karakteristične dve alegorične bajke — „Svirač čudotvorac”, gde mladi seljak svojom duhovnom nadmoći, oličenoj u muzici, čarobnim sviranjem vlada raspoloženjem ljudi, nagoni u strah vukove i rasteruje đavole, i „Čarobna svirala”, gde je sasvim jasno pokazan društveni odnos između spahije i seljaka. Ovu priču „kazivali su dedovi unucima svojim, a unuci unucima svojim, i sve tako, redom” ističe pripovedač predugo trajanje feudalnog ropstva. Ljudi su u miru i slozi živeli i svi su dovoljno zemlje imali, ali je došao zmaj i stao ljudsko dobro otimati. Njegove sluge, kao i upravnici spahijskih imanja, nagone ljude da za zmaja rade, muče ih, iscrpljuju, u smrt ih teraju. A seljački dečaci, koji će čarobnom svirkom sve to savladati, ispočetka je slab i nemoćan, a na kraju dobija, opet čudom, u bajci, snagu i sposobnost takvu, da mu ni vojske gospodske ništa ne mogu. Ova izvanredno snažna i rečita bajka sugestivno se završava upornim dejstvom čarobne svirale, koje se, nesavladljivo, svuda širi, kao otvoreni nagoveštaj neizbežnog obračuna.

Tako je izmučeni bjeloruski seljak, kao i mnogi drugi, u dugoj istoriji ljudskog trpljenja, u svojoj mašti tražio oduške, pa i stvarao rešenja. Svuda je spahija opak, gramzljiv, nadmen, drzak, len, ograničen i neumoljiv — zmaj. A seljak, pastir, vojnik i sluga — plemenit, snažan, vredan, dovitljiv, mudar, skromač, i dobar, dobar — čovek. Čovek pobeđuje zmaja.

Udovički sin, iz istoimene bajke, tri zmaja ubija, i vraća ljudima mesec i sunce. Sve što nije imao u životu, stvorio je bjeloruski narod u bajci. Tako je i naš narodni pevač, u uslovima znatno različitim, sve davši za slobodu i izgubivši je u borbi s daleko nadmoćnijom silom, izmaštao sebi junaka „što jedanput britkom sabljom mane, britkom sabljom i desnicom rukom, pak dvadeset odsiječe glava”, „što dva i

dva na koplje nabija, preko sebe u Sitnicu tura”, „što sagoni Turke u buljuke i nagoni na vodu Sitnicu” —„i tolike druge svoje osvetnike.

Stvarane i očuvane u narodu, u seljačkim širinama, u njima neprestano obnavljane i prepričavane, bjeloruske bajke ne sadrže samo čežnju za otporom protiv zmajeva ugnjetača, natprirodno idealizovane pravedne junake i njihove čudesne podvige, već i uzgrednu pojedinost iz stalnog životnog toka, što ih obogaćuje osobitom svežinom i nekom naivnom ubedljivošću, kao da im se radnja, realno-fantastična, tu negde u selu, među poznatim ljudima odvijala. Ova neodvojenost od svakodnevnog života, još nezavršena stilizovanost junakovog ponašanja, šaroliko mnoštvo detalja i naročito uočljiva velika sloboda pojedinačnog pripovedačkog interpretiranja, svedoče o živom izvoru bjeloruskog folklornog stvaranja, o naročitom njegovom intenzitetu i o potrebi svestranog njegovog proučavanja.

D. PEROVIĆ

- 1 Vrsta- stara mera .Iznosi 1067m.-Prim.prev
- 2 Pud- stara težinska mera .Iznosi 16,5kg-Prim.prev
- 3 Pan- gospodin:spahija
- 4 Šči-čorba od kupusa ili drugog povrća